

මහාසතිපට්ඨානසූතාවණ්ණනා

පටුන

උදෙසචාරකථාවණ්ණනා	2
කායානුපස්සනා ආනාපානපඛඛවණ්ණනා	38
ඉරියාපථපඛඛවණ්ණනා	48
චතුසමපජ්ඤාපඛඛවණ්ණනා	53
පටිකුලමනසිකාරපඛඛවණ්ණනා	54
ධාතුමනසිකාරපඛඛවණ්ණනා	56
නවසිවථීකපඛඛවණ්ණනා.....	58
වෙදනානුපස්සනාවණ්ණනා	63
චිත්තානුපස්සනාවණ්ණනා.....	70
ධම්මානුපස්සනා නිවරණපඛඛවණ්ණනා	72
බ්‍රහ්මපඛඛවණ්ණනා	85
ආයතනපඛඛවණ්ණනා.....	87
බොජ්ඣංගපඛඛවණ්ණනා	91
චතුසච්චපඛඛවණ්ණනා	115
දුක්ඛසච්චනිදෙදසවණ්ණනා	116
සමුදයසච්චනිදෙදසවණ්ණනා	121
නිරොධසච්චනිදෙදසවණ්ණනා.....	123
මග්ගසච්චනිදෙදසවණ්ණනා	126

උදෙසචාරකථාවණ්ණනා

එවං මෙ සුතනි මහාසතිපට්ඨානසූතං.
තත්ත්වායමපුබ්බපදවණ්ණනා — එකායනො අයං, භික්ඛවෙ,
මග්ගොති කසමා භගවා ඉදං සුතතමහාසි? කුරුරට්ඨවාසීනං
ගමභීරදෙසනාපටිග්ගහණසමස්ථතාය. කුරුරට්ඨවාසීනො කීර
භික්ඛු භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො
උතුපච්චයාදිසමපන්නතතා තසස රට්ඨසස
සප්පායඋතුපච්චයසෙවනෙන නිව්චං කලලසරීරා කලලචිතතා ච
භොනති. තෙ චිත්තසරීරකලලතාය අනුගග්ගිතපඤ්ඤාබලා
ගමභීරකථං පටිග්ගහෙනුං සමස්ථා භොනති. තෙන නෙසං භගවා
ඉමං ගමභීරදෙසනාපටිග්ගහණසමස්ථතං සමපසසනෙනා
එකච්ඡිසති යා නෙසු කමමට්ඨානං අරහතෙන පකඛිපිඨා ඉදං
ගමභීරස්ථං මහාසතිපට්ඨානසූතං අහාසි.

යථා හි පුරිසො සුවණ්ණවච්ඤ්ඤාටකං ලභිඨා තස් නානාපුප්ඵානි
පකඛිපෙය්‍ය, සුවණ්ණමඤ්ඤස්සං චා පන ලභිඨා සත්තරතනානි
පකඛිපෙය්‍ය, එවං භගවා කුරුරට්ඨවාසීපරිසං ලභිඨා

ගමහීරදෙසනං දෙසෙසි. තෙනෙවෙසථ අඤ්ඤානිපි ගමහීරස්ථානි
ඉමසමි. දීඝනිකායෙ මහානිදානං මජ්ඣිමනිකායෙ සතිපට්ඨානං,
සාරොපමං, රුකෙකාපමං, රට්ඨපාලං, මාගණ්ඩියං,
ආනෙඤ්ජපපායනානි අඤ්ඤානිපි සූතානි දෙසෙසි.

අපිච තසමිං ජනපදෙ චතසසා පරිසා පකතියාව
සතිපට්ඨානභාවනානුයොගමනුයුතා විහරන්ති, අනතමසො
දාසකමමකරපරිජානාපි සතිපට්ඨානපටිසංයුතතමෙව කථං
කථෙන්නති. උදකතිස්සුතකන්තනට්ඨානාදීසුපි නිරස්කකථා
නාම නප්පවත්තති. සචෙ කාපි ඉස්සී “අමම, සං කතරං
සතිපට්ඨානභාවනං මනසිකරොසි”ති පුච්ඡතා “න කිඤ්චී”ති වදති,
තං ගරහන්ති “ධිරස්සු තව ජීවිතං, ජීවමානාපි සං මතසදිසා”ති. අථ
නං “මා දානි පුන ඵවමකාසි”ති ඔවදිස්වා අඤ්ඤතරං සතිපට්ඨානං
උග්ගණ්භාපෙන්නති. යා පන “අහං අසුකසතිපට්ඨානං නාම
මනසිකරොමී”ති වදති, තසසා “සාධු සාධු”ති සාධුකාරං කථො
“තව ජීවිතං සුජීවිතං, සං නාම මනුසසත්තං පත්තා, තවස්ථාය
සමමාසමබ්බදො උප්පන්නො”ති ආදීනි පසංසන්ති. න

කෙවලඤ්ඤව්‍යාප්ත මනුස්සජාතිකාව සතිපට්ඨානමනසිකාරයුතතා,
තෙ නිසසාය විහරන්තා තිරවජානගතාපි.

තත්‍රිදං වස්සු – එකො කිර නටකො සුවපොතකං ගහෙත්වා
සිකඛාපෙනෙතා විවරති. සො භික්ඛුනුපස්සයං උපනිසසාය
වසිත්වා ගමනකාලෙ සුවපොතකං පමුසසිත්වා ගතො. තං
සාමණේරියො ගහෙත්වා පටිජග්ගිංසු. බුද්ධරක්ඛිතො තිස්ස නාමං
අකංසු. තං එකදිවසං පුරතො නිසින්නං දිසවා මහාථෙරී ආහ –
“බුද්ධරක්ඛිතා”ති. කිං, අයෙයති? අස්සී තෙ කොචි
භාවනාමනසිකාරොති? නස්සී, අයෙයති. ආවුසො, පබ්බජිතානං
සනතිකෙ වසනෙතන නාම විස්සට්ඨඅත්තභාවෙන භවිතුං න
වට්ඨති, කොචිදෙව මනසිකාරො ඉච්ඡිතබ්බො, ත්වං පන අඤ්ඤං
න සකඛිසසසි, “අට්ඨි අට්ඨි”ති සජ්ඣායං කරොහීති. සො ථෙරියා
ඔවාදෙ යත්වා “අට්ඨි අට්ඨි”ති සජ්ඣායනෙතා වරති.

තං එකදිවසං පාතොව තොරණගෙහ නිසිදිත්වා බාලාතපං
තපමානං එකො සකුණො නබ්පඤ්ජරෙන අග්ගහෙසි. සො “කිරී
කිරී”ති සද්දමකාසි. සාමණේරියො සුත්වා “අයෙය බුද්ධරක්ඛිතො

සකුණෙන ගහිතො, මොචෙම න”නති ලෙඩ්චුආදීනි ගහෙඤා
අනුබ්ඤ්ඤා මොචෙසුං. තං ආනෙඤා පුරතො යපිතං ථෙරී ආහ
– “බුද්ධරක්ඛිත, සකුණෙන ගහිතකාලෙ කිං විනෙතසි”ති? න,
අයො, අඤ්ඤං කිඤ්චි විනෙතසිං, අට්ඨිපුඤ්ජාව අට්ඨිපුඤ්ජං
ගහෙඤා ගව්ඡති, කතරස්මිං යානෙ විපපකිරිස්සතිති, එවං අයො
අට්ඨිපුඤ්ජමෙව විනෙතසිනති. සාධු, සාධු, බුද්ධරක්ඛිත,
අනාගතෙ භවකබ්භස්ස තෙ පච්චයො භවිස්සතිති. එවං තඤ්ඤා
තිරව්ඡානගතාපි සතිපට්ඨානමනසිකාරයුතතා. තස්මා නෙසං
භගවා සතිපට්ඨානබුද්ධිමෙව ජනෙතොතා ඉදං සූතමහාසි.

තඤ්ඤා එකායනොති එකමග්ගො. මග්ගස්ස හි –

“මග්ගො පඤ්ඤා පඤ්ඤා පඤ්ඤා, අඤ්ජසං වට්ඨමායනං;

නාවා උත්තරස්සතු ව, කුලලා ව හිසිසක්කමො”ති.

බහුනි නාමානි. සවායමිධ අයනනාමෙන වුතොතා, තස්මා
එකායනො අයං, හික්ඛවෙ, මග්ගොති එඤ්ඤා එකමග්ගො අයං,
හික්ඛවෙ, මග්ගො න ද්විධා පථභූතොති එවමඤ්ඤා ද්විධාබ්බො. අථ
වා එකෙන අසිතබ්බොති එකායනො. එකෙනාති ගණසංගණිකං

පහාය වූපකට්ඨන පටිච්ඡතච්ඡෙතන. අයිතබ්බො පටිපජ්ජිතබ්බො, අයනි වා ඵතෙනාති අයනො, සංසාරතො නිබ්බානං ගච්ඡන්තිති අපො. එකස්ස අයනො ඵකායනො. එකස්සාති සෙට්ඨස්ස. සබ්බසත්තසෙට්ඨා ච භගවා, තස්මා භගවතොති වුත්තං භොති. කිඤ්චාපි හි තෙන අඤ්ඤාපි අයනි, එවං සනෙතපි භගවතොව සො අයනො තෙන උප්පාදිතතා. යථාහ “සො හි, බ්‍රාහ්මණ, භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා”තිආදි (ම. නි. 3.79). අයනිති වා අයනො, ගච්ඡති පවත්නතිති අපො. එකස්මිං අයනොති ඵකායනො, ඉමස්මිඤ්ඤව ධම්මවිනයෙ පවත්නති, න අඤ්ඤාපාති වුත්තං භොති. යථාහ – “ඉමස්මිං බො, සුභද්ද, ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඛිකො මග්ගො උප්පල්භති”ති (දී. නි. 2.214). දෙසනාහෙදොයෙව හෙසො, අඤ්ඤා පන ඵකොව. අපිච ඵකං අයනිති ඵකායනො. පුබ්බභාග නානාමුබ්භාවනානස්සප්පවතෙතාපි අපරභාග ඵකං නිබ්බානමෙව ගච්ඡන්තිති වුත්තං භොති. යථාහ බ්‍රහ්මා සහම්පති –

එකායනං ඡාතිබයනතදසසී,

මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පි.

එතෙන මග්ගෙන තරිංසු පුබ්බෙ,

තරිසසනති යෙ ච තරනති ඔසනති. (සං. නි. 5.409).

කෙච්චි පන “න පාරං දිගුණං යනති”ති ගාථානයෙන යසමා
එකචාරං නිබ්බානං ගවජති, තසමා “එකායනො”ති වදනති, තං න
යුජ්ජති. ඉමස්ස හි අඤ්ඤාසසකිං අයනොති ඉමිනා බ්‍යඤ්ජනෙන
භවිතබ්බං. යදි පන එකං අයනමස්ස එකා ගති පවතතිති එවං අඤ්ඤා
යොජ්ජතො වුච්චෙවයා, බ්‍යඤ්ජනං යුජ්ජෙවයා, අතො පන
උභයථාපි න යුජ්ජති. කසමා? ඉධ පුබ්බභාගමග්ගස්ස
අධිපෙපතතතා. කායාදිවතුආරමමණපපවතතො හි
පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගො ඉධාධිපෙපතො, න ලොකුතතරො,
සො ච අනෙකචාරමපි අයති, අනෙකඤ්ඤාසස අයනං භොති.

පුබ්බෙපි ච ඉමස්මිං පදෙ මහාථෙරානං සාකච්ඡා අභොසියෙව.

තිපිටකවූළභාගතොරො පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගොති ආහ.

ආචරියො පනස්ස තිපිටකචූළසුමඤ්ථරො මිස්සකමග්ගොති ආහ. පුබ්බභාගො භනෙතති? මිස්සකො, ආචුසොති. ආචරියෙ පන පුනප්පුනං භණ්ණෙන අප්පට්ඨාහිඤ්ඤා තුණ්හි අහොසි. පඤ්ඤාං අවිනිච්ඡිනිඤ්ඤා උට්ඨංසු. අථාචරියඤ්ථරො නභානකොට්ඨකං ගව්ජනො “මයා මිස්සකමග්ගො කථිතො, චූළනාගො පුබ්බභාගමග්ගොති ආදාය වොහරති, කො නු ඛො එඤ්ඤානිච්ඡයො”ති සූතතනං. ආදිතො පට්ඨාය පරිවත්තෙතො “යො හි කොචි, හිකඛවෙ, ඉමෙ චතතාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය සත්ත වස්සානි”ති ඉමසමිං යානෙ සලලකෙඛසි. ලොකුතතරමග්ගො උප්පජ්ඣිඤ්ඤා සත්ත වස්සානි තිට්ඨමානො නාම නඤ්ඤා, මයා චූළනො මිස්සකමග්ගො න ලබ්භති. චූළනාගෙන දිට්ඨා පුබ්බභාගමග්ගොව ලබ්භතිති ඤ්ඤා අට්ඨමියං ධම්මසවනෙ සඬුඤ්ඤා අගමාසි.

පොරාණකඤ්ඤා කිර පියධම්මසවනා භොනති, සද්දං සුඤ්ඤාව “අහං පට්ඨමං, අහං පට්ඨම”නති එකප්පහාරෙතෙව ඔසරනති. තස්මිඤ්ඤා දිවසෙ චූළනාගඤ්ඤා වාරො, තෙන ධම්මාසනෙ

නිසිදික්ඛා බීජනිං ගහෙක්ඛා පුබ්බගාථාසු චුත්තාසු ථෙරස්ස ආසනපිට්ඨියං ධීතස්ස එතද්දහොසි – “රහො නිසිදික්ඛා න වක්ඛාමී”ති. පොරාණකසේරා හි අනුසුයකා භොනති. න අත්තනො රුචිමෙව උච්ඡුභාරං විය එවං උක්ඛිපික්ඛා විචරනති, කාරණමෙව ගණහනති, අකාරණං විස්සජ්ජනති. තස්මා ථෙරො “ආවුසො, චූළනාග”ති ආහ. සො ආචරියස්ස විය සද්දොති ධම්මං යථෙක්ඛා “ක්ඛිං හනෙත”ති ආහ. ආවුසො, චූළනාග, මයා චුත්තො මිස්සකමගො න ලබ්භති, තයා චුත්තො පුබ්බහාගසතිපට්ඨානමගොව ලබ්භතීති. ථෙරො විනෙතසි – “අමහාකං ආචරියො සබ්බපරියතතිකො තෙපිටකො සුතඛුද්දො, එවරුපස්සාපි නාම හික්ඛුනො අයං පඤ්ඤා ආලුලෙති, අනාගතෙ මම භාතිකා ඉමං පඤ්ඤං ආලුලෙස්සනතීති සුත්තං ගහෙක්ඛා ඉමං පඤ්ඤං නිවචලං කරිස්සාමී”ති පටිසම්භිදාමගගතො “එකායනමගො චූචවති පුබ්බහාගසතිපට්ඨානමගො”.

මගොනට්ඨඛිතිකො සෙට්ඨො, සච්චානං චතුරො පදා.

වීරාගො සෙට්ඨො ධම්මානං, ද්විපදානඤ්ච වක්ඛුමා.

එසෙව මගො නඤ්ඤා, දසසනසස විසුද්ධියා.

එතඤ්ඤි තුමෙහ පටිපජ්ජථ, මාරසෙනපපමද්දනං.

එතඤ්ඤි තුමෙහ පටිපනනා, දුකඛසසනනං කර්සසථාති. —

සුත්තං ආහරිත්වා යපෙසි.

මගොති කෙනට්ඨන මගො? නිබ්බානගමනට්ඨන
නිබ්බානඤ්ඤි මගගතියට්ඨන ච. සත්තානං විසුද්ධියාති
රාගාදීහි මලෙහි අභිජ්ඣාචිසමලොභාදීහි ච උපකකිලෙසෙහි
කිලිට්ඨවිත්තානං සත්තානං විසුද්ධස්ථාය. තථා හි ඉමිනාව
මගෙන ඉතො සතසහසසකපපාධිකානං චතුත්තං
අසංඛ්ඛ්‍යායානං උපරි එකසමිංයෙව කප්පෙ නිබ්බතෙන
තණ්හඛකරමෙධඛකරසරණඛකරදීපඛකරනාමකෙ බුද්ධෙ ආදිං
කත්වා සකාමුනිපරියොසානා අනෙකෙ සමමාසමබුද්ධා
අනෙකසතා පච්චකබුද්ධා ගණනපථං වීතිවත්තා අරියසාවකා
චාති ඉමෙ සත්තා සබ්බෙ විත්තමලං පවාහෙත්වා පරමවිසුද්ධිං
පත්තා. රූපමලවසෙන පන සංකිලෙසවොදානපඤ්ඤානිංයෙව
නඤ්ඤි. තථා හි —

“රුපෙන සංකිලිට්ඨෙන, සංකිලිසසනති මාණවා.

රුපෙ සුද්දෙවිසුජ්ඣනති, අනකඛාතං මහෙසිනා.

විතෙතන සංකිලිට්ඨෙන, සංකිලිසසනති මාණවා.

විතෙත සුද්දෙවිසුජ්ඣනති, ඉති චුත්තං මහෙසිනා”.

යථාහ — “විත්තසංකිලෙසා, භික්ඛුවෙ, සත්තා සංකිලිසසනති,
විත්තවොදානා විසුජ්ඣනති”ති. තඤ්ච විත්තවොදානං ඉමිනා
සතිපට්ඨානමග්ගෙන භොති. තෙනාහ “සත්තානං විසුද්ධියා”ති.

සොකපරිදෙව්වානං සමතික්කමායාති සොකස්ස ච පරිදෙවස්ස ච
සමතික්කමාය පහානායාති අප්ථො, අයඤ්ඨි මග්ගො භාවිතො
සනතතිමහාමත්තාදීනං විය සොකසමතික්කමාය, පටාචාරාදීනං

විය පරිදෙවසමතික්කමාය සංවත්තති. තෙනාහ

“සොකපරිදෙව්වානං සමතික්කමායා”ති. කිඤ්චාපි හි

සනතතිමහාමත්තො —

“යං පුබ්බෙ තං විසොධෙහි, පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිඤ්චනං;

මජ්ඣිම නිකායෙ නො ගහෙසසසි, උපසන්නා චරිසසසි”ති. (සු. නි. 945).

ඉමං ගාථං සුඤ්චාසන පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පනතො. පටාචාරා

—

“න සනති පුත්තා තාණාය, න පිතා නාපි බ්ඤ්චා;

අනතකෙනාධිපන්නස්ස, නස්සී ඤාතිසු තාණතා”ති. (ධ. ප. 288).

ඉමං ගාථං සුඤ්චා සොතාපතතිඵලෙ පතිට්ඨිතා. යසමා පන
කායවෙදනාචිත්තධම්මෙසු කඤ්චි ධම්මං අනාමසිඤ්චා භාවනා
නාම නස්සී, තසමා තෙපි ඉමිනාව මග්ගෙන සොකපරිදෙවෙ
සමතිකකන්තාති වෙදිතබ්බා.

දුක්ඛදොමනස්සානං අඤ්ඤාමායාති කාසිකදුක්ඛස්ස
චෙතසිකදොමනස්සස්ස චාති ඉමෙසං ද්විත්තං අඤ්ඤාමාය,
නිරොධායාති අප්පො. අයඤ්ඤි මග්ගො භාවිතො
තිස්සප්පොඤ්ඤානං විය දුක්ඛස්ස, සකකාදිත්තං විය ච දොමනස්සස්ස
අඤ්ඤාමාය සංවත්තති.

තත්ත්වය. අසුද්දිපනා – සාවස්ථිය. කිර තිසෙසා නාම
කුටුම්භිකපුතො වතනාලීස භිරඤ්ඤකොටියො පහාය
පබ්බජ්ඣා අගාමකෙ අරඤ්ඤා විහරති. තස්ස කනිට්ඨභාතු භරියා
“ගවජථ, නං ජීවිතා වොරොපෙථා”ති පඤ්චසතෙ වොරෙ
පෙසෙසි. තෙ ගතඤා ථෙරං පරිවාරෙඤා නිසිදිංසු. ථෙරො ආහ
– “කසමා ආගතස් උපාසකා”ති? තං ජීවිතා
වොරොපෙසසාමාති. පාටිභොගං මෙ උපාසකා, ගහෙඤා
අපේජකරතති. ජීවිතං දෙථාති. කො තෙ, සමණ, ඉමසමිං යානෙ
පාටිභොගො භවිස්සතිති? ථෙරො මහනතං පාසාණං ගහෙඤා
දෙව උරුට්ඨිති භිඤ්ඤා “වට්ඨති උපාසකා පාටිභොගො”ති ආහ.
තෙ අපකකමිඤා වඩකමනසිසෙ අග්ගිං කඤා නිපජ්ජිංසු. ථෙරස්ස
වෙදනං විකබ්බෙහඤා සීලං පච්චවෙකබ්බො පරිසුද්ධං සීලං
නිස්සාය පිතිපාමොජ්ජං උපපජ්ජි. තතො අනුකකමෙන විපස්සනං
වඩෙඨනො නියාමරතති. සමණධම්මං කඤා අරුණුග්ගමෙන
අරහතතං පතොතා ඉමං උදානං උදානෙසි –

“උභො පාදානි භිඤ්ඤා, සඤ්ඤාපෙසසාමි වො අහං.

අට්ටියාමි හරායාමි, සරාගමරණං අහං.

එවාහං චිත්තසිඤ්ඤාන, යථාභූතං විපස්සිසං.

සමපතෙන අරුණුගගමහි, අරහත්තමපාපුණි”නති.

අපරෙපි තිංස භික්ඛු භගවතො සන්තිකෙ කමමට්ඨානං ගහෙඤා
අරඤ්ඤවිහාරෙ වසසං උපගන්ඤා “ආචුසො, තියාමරතතිං
සමණධම්මොව කාතබ්බො, න අඤ්ඤමඤ්ඤසස සන්තිකං
ආගන්තබ්බ”නති වඤා විහරිංසු. තෙසං සමණධම්මං කඤා
පච්චුසසමයෙ පච්චායන්තානං එකො බ්‍යගෙසා ආගන්ඤා
එකෙකං භික්ඛුං ගහෙඤා ගවජති. න කොපි “මං බ්‍යගෙසා
ගණහි”ති වාචමපි නිවජාරෙසි. එවං පඤ්චස්ස දසස්ස භික්ඛුස්ස
බාදිතෙස්ස උපොසථදිවසෙ “ඉතරෙ, ආචුසො, කුහි”නති පුච්ඡෙඤා
ඤ්ඤා ව “ඉදානි ගහිතෙන ගහිතොමහිති වත්තබ්බ”නති වඤා
විහරිංසු. අථ අඤ්ඤතරං දහරහික්ඛුං පුරිමනසෙනෙව බ්‍යගෙසා
ගණහි. සො “බ්‍යගෙසා භනෙන”ති ආහ. භික්ඛු කත්තරදණ්ඩ ව
උකකායො ව ගහෙඤා මොචෙසසාමාති අනුබ්‍රැමිංසු. බ්‍යගෙසා
භික්ඛුනං අගතිං ඡිත්තතට්ඨානමාරුඤා තං භික්ඛුං

පාදඛගුට්ඨකතො පට්ඨාය ඛාදිතුං ආරභි. ඉතරෙපි “ඉදානි
සප්පුරිස, අමෙහනි කතතබ්බං නස්සී, භික්ඛුනං විසෙසො නාම
ඵවරුපෙ යානෙ පඤ්ඤායතී”ති ආහංසු. සො ඛ්‍යගහමුඛෙ
නිපනෙනාව තං වෙදනං විකබ්බමෙහස්වා විපසස්සනං වච්චස්සනො
යාව ගොපඵකා ඛාදිතසමයෙ සොතාපනෙනා හුස්වා, යාව
ජණණකා ඛාදිතසමයෙ සකදාගාමී, යාව නාභියා ඛාදිතසමයෙ
අනාගාමී හුස්වා, හදයරුපෙ අඛාදිතෙයෙව සහ පටිසම්භිදාහි
අරහතතං පස්වා ඉමං උදානං උදානෙසි –

“සීලවා චතසමපනෙනා, පඤ්ඤවා සුසමාහිතො.

මුහුත්තං පමාදමනවාය, ඛ්‍යගහනොරුද්ධමානසො.

පඤ්ඤජරසමිං ගහෙස්වාන, සීලාය උපරී කතො.

කාමං ඛාදතු මං ඛ්‍යගහො, අට්ඨියා ඵ නහාරුසස ඵ.

කිලෙසෙ බෙපයිසසාමි, ඵුසිසසාමි විමුත්තිය”නති.

අපරොපි පිතමලලස්ථරො නාම ගිහිකාලෙ තීසු රජ්ජසු පටාකං
ගහෙස්වා තමබපණ්ණිදීපං ආගමම රාජානං පසසිස්වා රඤ්ඤා

කතානුගතහො එකදිවසං කිලඤ්ජකාපණසාලද්වාරෙන
 ගවජනොතා “රූපං, භික්ඛවෙ, න තුමහාකං, තං පජ්භථ, තං වො
 පභීනං දීඝරතතං භිතාය සුඛාය භවිස්සති”ති න තුමහාකවාක්‍යං
 සුඛා විනොතසි “නෙව කිර රූපං අත්තනො, න වෙදනා”ති. සො
 තංයෙව අඛකුසං කඤ්ඤා නික්ඛමිඤ්ඤා මහාවිහාරං ගතඤ්ඤා පබ්බජ්ජං
 යාවිඤ්ඤා පබ්බජ්ජො උපසම්පන්නො දෙවමාතිකා පගුණා කඤ්ඤා
 තිංස භික්ඛු ගහෙඤ්ඤා ගබ්ලවාලියඅඛගණං ගතඤ්ඤා සමණධම්මං
 අකාසි. පාදෙසු අවහනොතසු ජණණුකෙහි වඛකමති. තමෙනං
 රතතිං එකො මිගලුද්දකො මිගොති මඤ්ඤමානො පහරි. සතති
 විනිවිජ්ඣායා ගතා, සො තං සතතිං හරාපෙඤ්ඤා පහරණමුඛානි
 තිණවට්ටියා පුරාපෙඤ්ඤා පාසාණපිට්ඨියං අත්තානං නිසිදාපෙඤ්ඤා
 ඔකාසං කාමරෙඤ්ඤා විපසසනං වඩෙඤ්ඤා සහ පටිසම්භිදාහි
 අරහතතං පඤ්ඤා උකකාසිතසද්දෙන ආගතානං භික්ඛුනං
 බ්‍යාකරිඤ්ඤා ඉමං උදානං උදානෙසි –

“භාසිතං බුද්ධසෙට්ඨස්ස, සබ්බලොකගභවාදිනො.

න තුමහාකමිදං රූපං, තං ජහෙය්‍යාථ භික්ඛවො.

අනිච්චා වත සඛ්ඛාරා, උපපාදවයධම්මිනො.

උපපජ්ජ්ඣා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො”ති.

එවං තාව අයං මග්ගො තිස්සසෝරාදීනං විය දුක්ඛස්ස
අත්ථබ්ගමාය සංවත්තති.

සකෙකා පන දෙවානම්ඤ්ඤා අත්තනො පඤ්චවිධපුබ්බනිමිත්තං.

දිස්වා මරණභයසන්තප්ජිතො දොමනස්සජාතො භගවන්තං.

උපසඬකම්ඥා පඤ්ඤං පුච්ඡි. සො

උපෙක්ඛාපඤ්ඤවිස්සජ්ජනාවසානෙ අසීතිස්භස්සාහි දෙවතාහි
සද්ධිං සොතාපතතිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සා චස්ස උපපතති පුන
පාකතිකාව අහොසි.

සුබ්බහමාපි දෙවපුත්තො අච්ඡරාසභස්සපරිවුත්තො සග්ගසම්පතතිං.

අනුභොති. තත්ථ පඤ්චසතා අච්ඡරායො රුක්ඛතො පුප්ඵානි

ඔවින්නතියො චවිඤ්ඤා නිරයෙ උපපන්නා. සො “කිං ඉමා

විරායනති”ති උපධාරෙන්නො තාසං නිරයෙ නිබ්බත්තනභාවං.

ඤ්ඤා “කිත්තකං නු ඛො මම ආයු”ති උපපරික්ඛන්නො අත්තනො

ආයුපරික්ඛයං විදිඤ්ඤා චවිඤ්ඤා තත්ථ නිරයෙ නිබ්බත්තනභාවං.

දිසවා භීතො අතිවිය දොමනස්සජාතො භුක්වා “ඉමං මෙ දොමනස්සං සක්ඛා විනයිස්සති, න අඤ්ඤා”ති අවසෙසා පඤ්චසතා අවජරායො ගහෙක්ඛා භගවන්තං උපසංකම්ඛා පඤ්ඤං පුච්ඡි —

“නිව්චං උත්තසාමිදං චිත්තං, නිව්චං උබ්බිග්ගිදං මනො.

අනුප්පනෙනසු කිච්ඡසු, අථො උප්පතිතෙසු ච.

සචෙ අස්ථි අනුත්තසං, තං මෙ අකංඛාති පුච්ඡිතොති. (සං. නි. 1.98).

තතො නං භගවා ආහ —

“නාඤ්ඤත්‍ර ඛොජ්ඣා තපසා, නාඤ්ඤත්‍රිඤ්ඤියසංවරා;

නාඤ්ඤත්‍ර සබ්බනිස්සග්ගා, සොස්ථිං පසස්සාමි පාණින”නති. (සං. නි. 1.98).

සො දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චති අවජරාසතෙති සද්ධිං සොනාපතතිඵලෙ පතිට්ඨාය තං සම්පතතිං ථාවරං කක්ඛා දෙවලොකමෙව අගමාසීති. ඵ්චං අයං මග්ගො භාවිතො

සකකාදීනං විය දොමනස්සස්ස අඤ්ඤාමාය සංවත්තනීති
වෙදිතබ්බො.

ඤායස්ස අධිගමායාති ඤායො චුච්චති අරියො අට්ඨඞ්ගිකො
මග්ගො, තස්ස අධිගමාය, පතතියාති චුත්තං භොති. අයඤ්ඤි
පුබ්බභාගෙ ලොකියො සතිපට්ඨානමග්ගො භාවිතො
ලොකුත්තරමග්ගස්ස අධිගමාය සංවත්තනී. තෙනාහ “ඤායස්ස
අධිගමායා”ති. නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායාති
තණ්හාවානවිරහිත්තතා නිබ්බානනති ලද්ධනාමස්ස අමතස්ස
සච්ඡිකිරියාය, අත්තපච්චකඛතායාති චුත්තං භොති. අයඤ්ඤි
මග්ගො භාවිතො අනුපුබ්බෙන නිබ්බානසච්ඡිකිරියං සාධෙති.
තෙනාහ “නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායා”ති.

තඤ්ඤා කිඤ්ඤාපි “සත්තානං විසුද්ධියා”ති චුත්තෙ
සොකසමතිකකමාදීනි අඤ්ඤා සිද්ධානෙව භොනති, ධ්වංසො
පන සාසනසුත්තිකොවිදෙ අඤ්ඤාසං න පාකටානි, න ච භගවා
පට්ඨං සාසනසුත්තිකොවිදං ජනං කඤ්ඤා පච්ඡා ධම්මං දෙසෙති.
තෙන තෙනෙව පන සුත්තෙන තං තං අඤ්ඤා ඤාපෙති. තස්මා ඉධ

යං යං අත්ථං ඵකායනමග්ගො සාධෙති, තං තං පාකටං කත්වා
දසෙසනෙතා “සොකපරිදෙවානං සමතිකකමායා”ති ආදිමාහ.
යසමා වා යා සත්තානං විසුද්ධි ඵකායනමග්ගන සංවත්තති, සා
සොකපරිදෙවානං සමතිකකමෙන හොති. සොකපරිදෙවානං
සමතිකකමො දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඛගමෙන,
දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඛගමො ඤායස්සාධිගමෙන,
ඤායස්සාධිගමො නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය. තසමා ඉමමපි කමං
දසෙසනෙතා “සත්තානං විසුද්ධියා”ති වත්වා “සොකපරිදෙවානං
සමතිකකමායා”ති ආදිමාහ.

අපිව වණ්ණහණනමෙනං ඵකායනමග්ගස්ස. යථෙව හි භගවා –
“ධම්මං වො, හික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි ආදිකල්‍යාණං
මජ්ඣිකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං
කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙස්සාමි යදිදං
ජ්ජකකානි”ති (ම. නි. 3.420) ඡජකකදෙසනාය අට්ඨනි පදෙහි
වණ්ණං අභාසි. යථා ච අරියවංසදෙසනාය “චත්තාරොමෙ,
හික්ඛවෙ, අරියවංසා අග්ගඤ්ඤා රත්තඤ්ඤා වංසඤ්ඤා

පොරාණා අසංකිණණා අසංකිණණපුබ්බා න සඛකීයනති න සඛකීයිසසනති, අප්පටිකුට්ඨා සමණෙනි බ්‍රාහ්මණෙනි විඤ්ඤුහි”ති (අ. නි. 4.28) නවහි පදෙනි වණ්ණං අභාසි; එවං ඉමසසාපි එකායනමග්ගසස සත්තානං විසුද්ධියාතිආදීහි සත්තහි පදෙනි වණ්ණං අභාසි. කසමාති වෙ, තෙසං හිකඛුනං උසසාහජනනාථං. වණ්ණභාසනඤ්ඤි සුඛා තෙ හිකඛු “අයං කිර මග්ගා හදයසනතාපභූතං සොකං, වාචාවිප්පලාපභූතං පරිදෙවං, කායිකඅසාතභූතං දුකඛං, චෙතසිකඅසාතභූතං දොමනසසනති චත්තාරො උපද්දුවෙ හනති, විසුද්ධිං ඤායං නිබ්බානනති තයො විසෙසෙ ආවහති”ති උසසාහජාතා ඉමං ධම්මදෙසනං උග්ගහෙතඛං පරියාපුණිතඛං ධාරෙතඛං, වාචෙතඛං, ඉමඤ්ඤ මග්ගං භාවෙතඛං මඤ්ඤදීසසනති. ඉති තෙසං හිකඛුනං උසසාහජනනාථං වණ්ණං අභාසි. කමබ්බලවාණිජාදයො කමබ්බලාදීනං වණ්ණං විය.

යථා හි සත්තසහසසග්ගනිකපණ්ඩුකමබ්බලවාණිජෙත ‘කමබ්බං ගණහථා’ති උග්ගසාපිතෙපි අසුකකමබ්බලොති න තාව මනුසසා

ජානනි. කෙසකමබ්බලවාළකමබ්බලාදයොපි හි දුගග්ඝා
 බරසමඵසසා කමබ්බලාසෙව වුවවනති. යදා පන තෙන
 ගඤ්ඤායා රතතකමබ්බලො සුබ්බමො උජ්ජලො සුබ්බසමඵසසාති
 උගෙසාසිතං භොති, තදා යෙ පභොනති, තෙ ගණ්හනති. යෙ
 නපපභොනති, තෙපි දසසනකාමා භොනති; ඵවමෙව ‘ඵකායනො,
 හිකබ්බෙව, අයං මගෙගා’ති වුතෙනපි අසුකමගෙගාති න තාව
 පාකට්ඨා භොති. නානපපකාරකා හි අනිය්‍යානිකමගෙගාපි
 මගෙගාසෙව වුවවනති. “සත්තානං විසුද්ධියා”තිආදිමහි පන වුතෙන
 “අයං කීර මගෙගා චත්තාරො උපද්දෙව හනති, තයො විසෙසෙ
 ආවහති”ති උසසාහජාතා ඉමං ධම්මදෙසනං උගග්ගෙතබ්බං
 පරියාපුණ්ණිතබ්බං ධාරෙතබ්බං වාචෙතබ්බං, ඉමඤ්ඤ මගං
 භාවෙතබ්බං මඤ්ඤදිසසනතීති වණ්ණං භාසනො “සත්තානං
 විසුද්ධියා”තිආදිමාහ. යථා ව

සතසහසසග්ගනිකපණ්ඩුකමබ්බලවාණිජුපමා; ඵවං

රතතජම්බුනදසුවණ්ණඋදකපපසාදකමණිරතනසුවිසුද්ධමුත්තරත
 නපවාළාදිවාණිජුපමාදයොපෙඤ්ඤ ආහරිතබ්බා.

යදිදන්ති නිපාතො, යෙ ඉමෙති අයමස්ස අපො. චත්තාරොති
ගණනපරිච්ඡදො. තෙන න තතො හෙට්ඨා, න උද්ධන්ති
සතිපට්ඨානපරිච්ඡදං දීපෙති. සතිපට්ඨානාති තයො
සතිපට්ඨානා සතිගොචරොපි තිධා පටිපනෙනසු සාවකෙසු
සත්ථුනො පටිඝානුනයවිතිවත්තතාපි, සතිපි. “චතුන්නං, භික්ඛුවෙ,
සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ච අත්ථබ්බමඤ්ච දෙසෙස්සාමි, තං
සුඤ්ඤාථ සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමි”ති. “ඵවං, භනෙන”ති
ඛො තෙ භික්ඛු භගවතො පච්චස්සාසුං. භගවා ඵතදචොච කො
ච, භික්ඛුවෙ, කායස්ස සමුදයො. ආහාරසමුදයා කායස්ස
සමුදයො”තිආදීසු (සං. නි. 5.408) හි සතිගොචරො
සතිපට්ඨානනති වුච්චති. තථා “කායො උපට්ඨානං නො සති, සති
පන උපට්ඨානඤ්චච සති චා”තිආදීසුපි (පටි. ම. 3.35).
තස්සපො – පතිට්ඨාති අසමිනති පට්ඨානං. කා පතිට්ඨාති? සති.
සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං, පධානං ධානනති චා පට්ඨානං.
සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං හත්ථිට්ඨානඅස්සට්ඨානාදීනි විය.

“තයො සතිපට්ඨානා යදරියො සෙවති, යදරියො සෙවමානො සභා ගණමනුසාසිතුං අරහති”ති (ම. නි. 3.311) එසේ තිබූ පටිපනෙනසු සාවකෙසු සත්ත්වනො පටිඝානුනයවිතිවත්තතා “සතිපට්ඨාන”නති වුතතා. තසසඤ්ඤා – පට්ඨපෙතබ්බතො පට්ඨානං, පවත්තයිතබ්බතොති අඤ්ඤා. කෙන පට්ඨපෙතබ්බතොති? සතියා. සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං. “චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලිකතා සත්ත සමෙබ්බාජ්ඣකං පරිපුරෙතති”තිආදීසු (ම. නි. 3.147) පන සතියෙව “සතිපට්ඨානං”ති වුච්චති. තසසඤ්ඤා – පට්ඨානිති පට්ඨානං, උපට්ඨානි ඔකකඤ්ඤා පකකඤ්ඤා පඤ්ඤා පවත්තතිති අඤ්ඤා. සතියෙව සතිපට්ඨානං. අථ වා සරණට්ඨන සති, උපට්ඨානට්ඨන පට්ඨානං. ඉති සති ච සා පට්ඨානං වානිපි සතිපට්ඨානං. ඉදමිධාධිපෙපතං.

යදි එවං කසමා “සතිපට්ඨානා”ති බහුවචනං? සතිබහුතතා. ආරම්මණහෙතෙන හි බහුකා එතා සතියො. අථ මග්ගොති කසමා එකචචනං? මග්ගට්ඨන එකතතා. චතසසාපි හි එතා සතියො

මග්ගට්ඨන ඵකතතං ගච්ඡන්ති. චුත්තඤ්ඤතං – “මග්ගාති කෙනට්ඨන මග්ගා? නිබ්බානගමනට්ඨන. නිබ්බානථීකෙහි මග්ගනීයට්ඨන ච”ති. චතසස්සාපි චෙතා අපරභාගෙ කායාදීසු ආරමමණෙසු කීවචං සාධයමානා නිබ්බානං ගච්ඡන්ති, ආදීතො පට්ඨාය ච නිබ්බානථීකෙහි මග්ගියන්ති, තසමා චතසස්සාපි ඵකො මග්ගාති චුච්චන්ති. ඵචඤ්ඤ සති වචනානුසන්ධිනා සානුසන්ධිකාව දෙසනා හොති, “මාරසෙනපපමද්දනං, චො භික්ඛවෙ, මග්ගං දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමි”ති. “ඵචං, භනෙන”ති ඛො තෙ භික්ඛු භගවතො පච්චසෙස්සාසුං. භගවා ඵතද්චොච කතමො ච, භික්ඛවෙ, මාරසෙනපපමද්දනො මග්ගා? යදිදං සත්ත ඛොජ්ඣක්ඛගා”තිආදීසු (සං. නි. 5.224) විය. යථා මාරසෙනපපමද්දනොති ච, සත්ත ඛොජ්ඣක්ඛගාති ච අත්ථතො ඵකං, ඛ්‍යඤ්ජනමෙවෙස්ථ නානං. ඵචං “ඵකායනමග්ගා”ති ච “චත්තාරො සතිපට්ඨානා”ති ච අත්ථතො ඵකං, ඛ්‍යඤ්ජනමෙවෙස්ථ නානං, තසමා මග්ගට්ඨන ඵකතතා

එකවචනං. ආරමමණහෙදෙන සතිබ්බතතා බ්බවචනං
වෙදිතබ්බං.

කසමා පන භගවතා චතතාරොව සතිපට්ඨානා වුතතා අනුනා
අනධිකාති? වෙනෙය්‍යහිතතතා.

තණහාවරිතදිට්ඨිවරිතසමථයානිකවිපස්සනායානිකෙසු හි
මඤ්ඤිකබ්බවසෙන දෙවධා දෙවධා පවතෙනසු වෙනෙය්‍යසු
මඤ්ඤ සතණහාවරිතස්ස ඔළාරිකං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං
විසුද්ධිමග්ගො, තිකබ්බස්ස සුබ්බමං වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානං.
දිට්ඨිවරිතස්සපි මඤ්ඤස්ස නාතිපප්පහෙදගතං
චිතතානුපස්සනාසතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො, තිකබ්බස්ස
අතිපප්පහෙදගතං ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො.
සමථයානිකස්ස ච මඤ්ඤස්ස අකිචෙජන අධිගනනබ්බතිමිතතං
පඨමං සතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො, තිකබ්බස්ස ඔළාරිකාරමමණ
අසණ්ඨහනතො දුතියං. විපස්සනායානිකස්සපි මඤ්ඤස්ස
නාතිපප්පහෙදගතාරමමණං තතියං, තිකබ්බස්ස

අතිපප්පහෙදගතාරමමණං චතුස්සං. ඉති චත්තාරොච චුත්තා අනුනා අනධිකාති.

සුභසුඛනිවචඅත්තභාවවිපලලාසප්පහානස්සං වා. කායො හි අසුභො, තස්ස ච සුභවිපලලාසවිපලලස්සා සත්තා. තෙසං තස්ස අසුභභාවදස්සනෙන තස්ස විපලලාසස්ස පහානස්සං පට්ඨමං සතිපට්ඨානං චුත්තං. සුඛං නිවචං අත්තාති ගහිතෙසුපි ච වෙදනාදීසු වෙදනා දුක්ඛා, චිත්තං අනිවචං, ධම්මා අනත්තා, තෙසු ච සුඛනිවචඅත්තවිපලලාසවිපලලස්සා සත්තා. තෙසං තස්ස දුක්ඛාදිභාවදස්සනෙන තෙසං විපලලාසානං පහානස්සං සෙසානි තිණි චුත්තානිති එවං

සුභසුඛනිවචඅත්තභාවවිපලලාසප්පහානස්සං වා චත්තාරොච චුත්තා අනුනා අනධිකාති වෙදිතබ්බා. න කෙවලඤ්ච විපලලාසප්පහානස්සමෙව, අථ බො

චතුරොසයොගාසවග්ගස්ථපාදානඅගතිපහානස්සමපි

චතුබ්බිධාහාරපරිඤ්ඤස්ථඤ්ච චත්තාරොච චුත්තාති වෙදිතබ්බා.

අයං තාව පකරණනායො.

අට්ඨකථායං පන සරණවසෙන චෙව එකත්තසමොසරණවසෙන
ච එකමෙව සතිපට්ඨානං ආරමමණවසෙන චත්තාරොති එතදෙව
වුත්තං. යථා හි චතුද්වාරෙ නගරෙ පාවීනතො ආගච්ඡන්තා
පාවීනදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙඤා පාවීනද්වාරෙන
නගරමෙව පවිසන්ති, දකඛිණතො. පච්ඡිමතො. උත්තරතො
ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙඤා
උත්තරද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති; එවං – සමපදමීදං
චෙදිතබ්බං. නගරං විය හි නිබ්බානමහානගරං, ද්වාරං විය
අට්ඨකථිකො ලොකුත්තරමග්ගො, පාවීනදිසාදයො විය
කායාදයො.

යථා පාවීනතො ආගච්ඡන්තා පාවීනදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං
ගහෙඤා පාවීනද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති, එවං
කායානුපස්සනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා වුද්දසවිධෙන
කායානුපස්සනං භාවෙඤා

කායානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බතොති අරියමග්ගෙන එකං
නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති. යථා දකඛිණතො ආගච්ඡන්තා

දකඛිණාය දිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙඤා දකඛිණද්වාරෙන
නගරමෙව පවිසන්ති, එවං වෙදනානුපස්සනාමුබ්බත
ආගච්ඡන්තා නවවිධෙන වෙදනානුපස්සනං භාවෙඤා
වෙදනානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බතෙන අරියමග්ගෙන
එකං නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති. යථා පච්ඡිමතො ආගච්ඡන්තා
පච්ඡිමදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙඤා පච්ඡිමද්වාරෙන
නගරමෙව පවිසන්ති, එවං විතතානුපස්සනාමුබ්බත ආගච්ඡන්තා
සොළසවිධෙන විතතානුපස්සනං භාවෙඤා
විතතානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බතෙන අරියමග්ගෙන එකං
නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති. යථා උත්තරතො ආගච්ඡන්තා
උත්තරදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙඤා උත්තරද්වාරෙන
නගරමෙව පවිසන්ති, එවං ධම්මානුපස්සනාමුබ්බත ආගච්ඡන්තා
පඤ්ඤවිධෙන ධම්මානුපස්සනං භාවෙඤා
ධම්මානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බතෙන අරියමග්ගෙන එකං
නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති. එවං සරණවසෙන චෙව

එකතතසමොසරණවසෙන ච එකමෙව සතිපට්ඨානං
ආරම්මණවසෙන චතතාරොව වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

කතමෙ චතතාරොති කථෙතුකම්යතා පුච්ඡා. ඉධාති ඉමසමිං
සාසනෙ. භික්ඛවෙති ධම්මපටිගගාහකපුගගලාලපනමෙතං.
භික්ඛුති පටිපතතිසමපාදකපුගගලනිදස්සනමෙතං. අඤ්ඤාපි ච
දෙවමනුස්සා පටිපතතිං සමපාදෙනතිසෙව, සෙට්ඨතතා පන
පටිපතතියා භික්ඛුභාවදස්සනතො ච “භික්ඛු”ති ආහ. භගවතො හි
අනුසාසනිං සමපට්ච්ඡන්තෙසු භික්ඛු සෙට්ඨා, සබ්බප්පකාරාය
අනුසාසනියා භාජනභාවතො. තස්මා සෙට්ඨතතා “භික්ඛු”ති ආහ.
තස්මිං ගහිතෙ පන සෙසා ගහිතාව භොනති, රාජගමනාදීසු
රාජගගහණෙන සෙසපරිසා විය. යො ච ඉමං පටිපතතිං
පටිපජ්ජති, සො භික්ඛු නාම භොතිති පටිපතතියා
භික්ඛුභාවදස්සනතොපි “භික්ඛු”ති ආහ. පටිපන්නකො හි දෙවො
වා භොතු මනුස්සො වා, භික්ඛුති සඛ්ඛ්ඨං ගව්ඡතිසෙව යථාහ —

“අලඛකතො වෙපි සමං චරෙය්‍ය,

සන්තො දන්තො නියන්තො බ්‍රහ්මචාරී.

සබ්බස්ස භූතෙස්ස නිධාය දණ්ඩං,

සො බ්‍රාහ්මණො සො සමණො ස භික්ඛු”ති. (ධ. ප. 142).

කායෙති රූපකායෙ. රූපකායො හි ඉධ අඛගපච්චඛගානං
කෙසාදීනඤ්ච ධම්මානං සමුහට්ඨන හස්සිකායරථකායාදයො
විය කායොති අධිපෙපතො. යථා ච සමුහට්ඨන, එවං කුච්ඡිතානං
ආයට්ඨන. කුච්ඡිතානඤ්ච පරමජෙගුවණානං සො ආයොතිපි
කායො. ආයොති උප්පතතිදෙසො. තස්මායං චචනස්මා. ආයනති
තතොති ආයො. කෙ ආයනති? කුච්ඡිතා කෙසාදයො. ඉති
කුච්ඡිතානං ආයොති කායො.

කායානුපසස්සිති කායෙ අනුපසස්සනස්සිලො කායං වා
අනුපසස්සමානො. කායෙති ච වත්ථාපි පුන කායානුපසස්සිති
දුතියකායගගහණං අසමමිසස්සතො
චචස්මානස්සනවිනිබ්බහාගාදිදස්සනස්මං කතනති වෙදිතබ්බං.
තෙන න කායෙ වෙදනානුපසස්සි වා, චිත්තධම්මානුපසස්සි වා, අථ
බ්බො කායානුපසස්සියෙවාති කායසඛබ්බාතෙ වස්සුසමි.
කායානුපසස්සනාකාරසෙස්සව දස්සනෙන අසමමිසස්සතො

වච්ඡානං දස්සිතං භොති. තථා න කායෙ
 අඛගපච්චඛගවිනිමුත්තඵකධම්මානුපස්සි,
 කෙසලොමාදිවිනිමුත්තඉස්ථිපුරිසානුපස්සි, යොපි චෙත්ථ
 කෙසලොමාදිකො භුත්තපාදායසමුහසංඛාතො කායො, තත්ථි න
 භුත්තපාදායවිනිමුත්තඵකධම්මානුපස්සි, අථ ඛො
 රථසමහාරානුපස්සකො විය අඛගපච්චඛගසමුහානුපස්සි,
 නගරාවයවානුපස්සකො විය කෙසලොමාදිසමුහානුපස්සි,
 කදලිකඛ්ඤපත්තවට්ඨිවිනිබ්බුජ්ජකො විය රිත්තමුට්ඨිවිනිචෙය්ඤකො
 විය ච භුත්තපාදායසමුහානුපස්සියෙවාති නානපපකාරතො
 සමුහවසෙනෙව කායසංඛාතස්ස වත්තො දසස්සෙන
 සනවිනිබ්බහාගො දස්සිතො භොති. න භෙත්ථ
 යථාචුත්තසමුහවිනිමුත්තො කායො වා ඉස්ථි වා පුරිසො වා
 අඤ්ඤා වා කොපි ධම්මො දිස්සති,
 යථාචුත්තධම්මසමුහමත්තෙයෙව පන තථා තථා සත්තා
 ථිව්ජාහිනිචෙසං කරොන්ති. තෙනාහු පොරාණා –

“යං පසස්සති න තං දිට්ඨං, යං දිට්ඨං තං න පසස්සති.

අපසසං ඛජ්ඣතෙ මුළුභා, ඛජ්ඣමානො න මුවචති”ති.

ඝනවිනිබ්බාගාදිදසසනස්ථනති චුත්තං, ආදිසද්දෙන චෙස්ථ
අයමපි අප්ථො චෙදිතබ්බො. අයඤ්ඡි එතස්මිං කායෙ
කායානුපසසියෙව, න අඤ්ඤ ධම්මානුපසසිති චුත්තං භොති. යථා
අනුදකභූතායපි මරීචියා උදකානුපසසිනො භොනති, න එවං
අනිච්චදුක්ඛානතතඅසුභභූතෙයෙව ඉමස්මිං කායෙ
නිච්චසුඛඅතතසුභභාවානුපසසී, අථ ඛො කායානුපසසී
අනිච්චදුක්ඛානතතඅසුභාකාරසමුභානුපසසියෙවාවති චුත්තං
භොති. අථ වා යොයං පරතො “ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු
අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා
නිසීදති පලලඞ්කං ආභුජීතවා උජ්ජං කායං පණ්ඩාය පරිමුඛං සතිං
උපට්ඨපෙතවා. සො සතොව අසසසති”තිආදිනා නයෙන
අසසාසපසසාසාදිචුණ්ණිකජාතඅට්ඨිකපරියොසානො කායො
චුත්තො, යො ච “ඉධෙකචෙවා පථවීකායං අනිච්චතො
අනුපසසති, ආපොකායං තෙජොකායං වායොකායං කෙසකායං
ලොමකායං ඡවිකායං චම්මකායං මංසකායං රුධිරකායං

නභාරුකායං අට්ඨිකායං අට්ඨිමිඤ්ජකාය”නති (පටි. ම. 3.35)
පටිසම්භිදායං කායො චුතොතා, තස්ස සබ්බස්ස ඉමස්මිඤ්ඤච
කායෙ අනුපස්සනතො කායෙ කායානුපස්සිති එවමපි අපො
වෙදිතබ්බො.

අථ චා කායෙ අහනති චා මමනති චා එවං ගහෙතබ්බස්ස යස්ස
කස්සචි අනුපස්සනතො, තස්ස තස්සෙව පන
කෙසලොමාදිකස්ස නානාධම්මසමුහස්ස අනුපස්සනතො කායෙ
කෙසාදිධම්මසමුහසංඛාතකායානුපස්සිති එවමපො දට්ඨබ්බො.

අපිච “ඉමස්මිං කායෙ අනිච්චතො අනුපස්සති, නො
නිච්චතො”තිආදිනා අනුකකමෙන පටිසම්භිදායං ආගතනයස්ස
සබ්බස්සෙව අනිච්චලකඛණාදිනො ආකාරසමුහසංඛාතස්ස
කායස්ස අනුපස්සනතොපි කායෙ කායානුපස්සිති එවමපි අපො
දට්ඨබ්බො. තථා හි අයං කායෙ කායානුපස්සනාපටිපදං
පටිපනොතිකබ්බ ඉමං කායං අනිච්චානුපස්සනාදීනං සත්තනනං
අනුපස්සනානං වසෙන අනිච්චතො අනුපස්සති, නො නිච්චතො.
දුකඛතො අනුපස්සති, නො සුඛතො. අනත්තතො අනුපස්සති,

නො අත්තතො. නිබ්බිඤ්ඤා, නො නඤ්ඤා, විරජ්ජනී, නො රජ්ජනී,
නිරොධෙති. නො සමුදෙති, පටිනිසස්සජ්ජනී, නො ආදියති. සො තං
අනිච්චතො අනුපසස්සනො නිච්චසඤ්ඤං පජ්හති, දුක්ඛතො
අනුපසස්සනො සුඛසඤ්ඤං පජ්හති, අත්තතො
අනුපසස්සනො අත්තසඤ්ඤං පජ්හති, නිබ්බිඤ්ඤා නඤ්ඤං
පජ්හති, විරජ්ජනො රාගං පජ්හති, නිරොධෙනො සමුදයං
පජ්හති, පටිනිසස්සනො ආදානං පජ්හතිති වෙදිතබ්බො.

විහරතිති ඉරියති. ආතාපිති තිස්ස භවෙසු කිලෙසෙ ආතාපෙතිති
ආතාපො, විරියසෙසතං නාමං. ආතාපො අසස අඤ්ඤා ආතාපි.
සමපජානොති සමපජ්ඤ්ඤාසංඛාරානෙත ඤාණෙන
සමනනාගතො. සතිමාති කායපරිගහනිකාය සතියා
සමනනාගතො. අයං පන යසමා සතියා ආරමමණං පරිගහනෙත්වා
පඤ්ඤාය අනුපසස්සති, න හි සතිවිරහිතස්ස අනුපසස්සනා නාම
අඤ්ඤා, තෙනෙවාහ – “සතිඤ්ඤා ඛවාහං, හික්ඛවෙ, සබ්බඤ්ඤං
වදාමි”ති (සං. නි. 5.234). තස්මා එඤ්ඤා “කායෙ කායානුපසස්සි
විහරති”ති එත්තාවතා කායානුපසස්සනාසතිපට්ඨානං වුත්තං

හොති. අථ චා යසමා අනාතාපිනො අනෙතාසඛෙබ්බො
 අනතරායකරො හොති, අසමපජානො උපායපරිග්ගහෙ
 අනුපායපරිවජ්ජනෙ ච සමමුය්හති, මුට්ඨස්සති උපායාපරිවචාගෙ
 අනුපායාපරිග්ගහෙ ච අසමඤ්ථා හොති, තෙනස්ස තං
 කමමට්ඨානං න සමපජ්ජති. තස්මා යෙසං ධම්මානං ආනුභාවෙන
 තං සමපජ්ජති, තෙසං දස්සන්තං “ආතාපි සමපජානො සතිමා”ති
 ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉති කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං සමපයොගඛගඤ්ඤවස්ස
 දසෙස්සවා ඉදානි පහානඛගං දසෙස්සතුං විනයො ලොකෙ
 අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති වුත්තං. තස්ම විනයොති
 තද්ඛවිනයෙන චා විකබ්බිතවිනයෙන චා විනයිස්සා. ලොකෙති
 තස්මිඤ්ඤව කායෙ. කායො හි ඉධ ලුප්පනපලුප්පනට්ඨන
 ලොකොති අධිපෙපතො. යසමා පනස්ස න කායමතෙතයෙව
 අභිජ්ඣාදොමනස්සං පභීයති, වෙදනාදීසුපි පභීයති යෙව. තස්මා
 පඤ්ඤපි උපාදානකබ්ඞා ලොකොති විහබ්බෙ වුත්තං.
 ලොකසඛ්ඛාතතතා චා තෙසං ධම්මානං අත්ථුද්ධාරනයෙනෙතං

වුත්තං. යං පනාහ – “තඤ්ඤා කතමො ලොකො? සෙවච කායො ලොකො”ති, අයමෙවෙඤ්ඤා අයො. තස්මිං ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං විනෙය්‍යාති එවං සමබ්බො දට්ඨබ්බො. යස්මා පනෙඤ්ඤා අභිජ්ඣාගහණෙන කාමච්ඡදො, දොමනස්සගහණෙන බ්‍යාපාදො සබ්බං ගච්ඡති, තස්මා නිවරණපරියාපනනබලවධම්මදායදස්සනෙන නිවරණප්පහානං වුත්තං භොතිති වෙදිතබ්බං.

විසෙසෙන චෙඤ්ඤා අභිජ්ඣාවිනයෙන කායසම්පතතිමූලකස්ස අනුරොධස්ස, දොමනස්සවිනයෙන කායවිපතතිමූලකස්ස විරොධස්ස, අභිජ්ඣාවිනයෙන ච කායෙ අභිරතියා, දොමනස්සවිනයෙන කායභාවනාය අනභිරතියා, අභිජ්ඣාවිනයෙන කායෙ අභ්‍යුත්තං සුභසුඛභාවාදීනං පකෙඛපස්ස, දොමනස්සවිනයෙන කායෙ භ්‍යුත්තං අසුභසුඛභාවාදීනං අපනයනස්ස ච පහානං වුත්තං. තෙන යොගාවචරස්ස යොගානුභාවො යොගසම්ඤ්ඤා ච දීපිතා භොති. යොගානුභාවො හි එස, යදිදං අනුරොධවිරොධවිප්පමුත්තො

අරතිරතිසහො අභ්‍යුත්පකෙබ්‍ඵපභ්‍යුත්පත්‍යනවිරහිතො ච භොති.
අනුරොධවීරොධවිපපමුත්තො චෙස අරතිරතිසහො අභ්‍යුත්තං
අපකම්පනො භුත්ඤ්ච අනපත්‍යනො යොගසමස්ථො
භොතීති.

අපරො නයො “කායෙ කායානුපස්සි”ති එඤ්ඤා අනුපස්සනාය
කම්මට්ඨානං චුත්තං. “විහරති”ති එඤ්ඤා චුත්තවිහාරෙන
කම්මට්ඨානිකස්ස කායපරිහරණං, “ආතාපි”තිආදීසු පන
ආතාපෙන සම්මප්පධානං, සතිසම්පජ්ඤාඤ්ඤා
සබ්බඤ්ඤාකම්මට්ඨානං, කම්මට්ඨානපරිහරණපායො වා. සතියා
වා කායානුපස්සනාවසෙන පටිලඤ්ඤාසම්මො, සම්පජ්ඤාඤ්ඤා
විපස්සනා අභිජ්ඣාදොමනස්සවිනයෙන භාවනාබලං චුත්තනති
චෙදිත්තබ්බං.

උදෙසචාරකථා නිට්ඨිකා.

කායානුපස්සනා ආනාපානපබ්බවණ්ණනා

ඉදානි සෙය්‍යථාපි නාම ඡෙකො විලිචකාරකො
ථූලකිලඤ්ජස්ස හකිලඤ්ජවංඛකාටකපෙළාපුටාදීනි

උපකරණානි කතතුකාමො එකං මහාවෙණුං ලභිඤා චතුරා
 භිඤ්ඤා තතො එකෙකං වෙණුබණ්ඩං ගහෙඤා ථාලෙඤා තං තං
 උපකරණං කරෙය්‍ය, එවමෙව භගවා සතිපට්ඨානදෙසනාය
 සත්තානං අනෙකප්පකාරං විසෙසාධිගමං කතතුකාමො එකමෙව
 සමමාසතිං “චත්තාරො සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ,
 භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති” තිආදිනා නයෙන
 ආරම්මණවසෙන චතුරා භිඤ්ඤා තතො එකෙකං සතිපට්ඨානං
 ගහෙඤා කායං විහජන්තො “කථඤ්ඤ භික්ඛවෙ” තිආදිනා
 නයෙන නිදද්දෙසවාරං චත්තුමාරදෙධා.

තස්ස කථඤ්ඤාතිආදි විඤ්ඤාතමයනාප්පවජ්ජා. අයං පනෙඤ්ඤ
 සංඛ්ඛප්පෙථා – භික්ඛවෙ, කෙන ච පකාරෙන භික්ඛු කායෙ
 කායානුපස්සි විහරති? එස නයො සබ්බප්පවජ්ජාවාරෙසු. ඉධ
 භික්ඛවෙ භික්ඛුති භික්ඛවෙ ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු. අයඤ්ඤාතස්ස
 ඉධසද්දො සබ්බප්පකාරකායානුපස්සනානිබ්බතතකස්ස
 පුග්ගලස්ස සන්තිස්සයභුතසාසනපරිදීපනො අඤ්ඤාසාසනස්ස
 තථාභාවපටිසෙධනො ච. චුත්තඤ්ඤාතං “ඉධෙව භික්ඛවෙ,

සමණො ඉධෙව භික්ඛුවෙ, සමණො, ඉධ දුතියො සමණො, ඉධ තතියො සමණො, ඉධ චතුතො භා සමණො, සුඤ්ඤා පරපපවාදා සමණෙහි අඤ්ඤාහි” ති (ම. නි. 1.139). තෙන වුත්තං “ඉමසමිං සාසනෙ භික්ඛු” ති.

අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වාති ඉදමස්ස සතිපට්ඨානභාවනානුරූපසෙනාසනපරිගහහපරිදීපනං. ඉමස්ස හි භික්ඛුනො දීඝරත්තං රූපාදීසු ආරමමණෙසු අනුවිසටං විත්තං කමමට්ඨානවිටී. ඔතරිතුං න ඉවජති, කුටගොණසුත්තරො විය උපපථමෙව ධාවති. තසමා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපො කුටධෙනුයා සබ්බං බීරං පිට්ඨා වඩ්ඪිතං කුටවච්ඡං දමෙතුකාමො ධෙනුනො අපනෙඤ්ඤා ඵකමනෙත මහන්තං ථමහං නිබ්ණ්ඤා තස්ම යොතෙතන බන්ධය්‍ය. අථස්ස සො වචෙජා ඉතො විතො ච විපථඤ්ඤා පලායිතුං අසකෙකානෙතා තමෙව ථමහං උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජෙජය්‍ය වා, ඵවමෙව ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපාරමමණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුට්ඨවිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරමමණො අපනෙඤ්ඤා අරඤ්ඤං වා

රුක්ඛමූලං වා සුඤ්ඤාගාරං වා පටිඝිඤ්ඤා තස්ම
සතිපට්ඨානාරමමණස්මෙහ සතියොතෙන ඛණ්ඩිතබ්බං.
ඵචමස්ස තං චිත්තං ඉතො චිතො ඵ විපච්ඡිඤ්ඤාපි පුබ්බ
ආවිණ්ණාරමමණං අලහමානං සතියොතනං ඡිඤ්ඤා පලායිතුං
අසකෙකානනං තමෙවාරමමණං උපචාරප්පනාවසෙන
උපනිසිද්ති චෙව උපනිපජ්ජති ඵ. තෙනාහු පොරාණා –

“යථා ථමෙහ නිබ්බේධයා, චච්ඡං දමං නරො ඉධ.

බ්බේධයොවං සකං චිත්තං, සතියාරමමණෙ දළහ” නති.

ඵචමසෙසතං සෙනාසනං භාවනානුරූපං භොති. තෙන වුත්තං
“ඉදමස්ස සතිපට්ඨානභාවනානුරූපසෙනාසනපරිගහහපරිදීපන
” නති.

අපිච යසමා ඉදං කායානුපසෙසනාය මුද්ධභූතං
සබ්බබුද්ධපච්චෙවකබුද්ධසාවකානං.

විසෙසාධිගමදිට්ඨධමමසුඛවිහාරපදට්ඨානං.

ආනාපානසසතිකමමට්ඨානං ඉස්ථිපුරිසහස්ථිඅසසාදිසඤ්ඤාසමාකුලං.

ගාමනතං අපරිච්චජ්ඣා න සුකරං සමපාදෙතූං, සද්දකණ්ඩකතතා
 ක්කානසස. අගාමකෙ පන අරඤ්ඤ සුකරං යොගාවචරෙන ඉදං
 කමමට්ඨානං පරිගහහෙත්වා ආනාපානචතුස්සකානං
 නිබ්බතෙතත්වා තදෙව ක්කානං පාදකං කත්වා සඬබ්බාසෙර සමමසිත්වා
 අග්ගඵලං අරහතතං පාපුණිතූං, තසමාසස අනුරූපසෙනාසනං
 දසෙසනෙතා භගවා, “අරඤ්ඤගතො වා” තිආදිමාහ.

වත්ථුච්ඡජාචරියො විය හි භගවා. සො යථා වත්ථුච්ඡජාචරියො
 නගරභූමිං පසසිත්වා සුට්ඨු උපපරිකබ්ඛිත්වා “ඵසු නගරං මාපෙථා”
 ති උපදිසති, සොත්ථිනා ච නගරෙ නිට්ඨිතෙ රාජකුලතො
 මහාසකකාරං ලහති, ඵවමෙව යොගාවචරසස
 අනුරූපසෙනාසනං උපපරිකබ්ඛිත්වා “ඵසු
 කමමට්ඨානමනුස්සඤ්ජිතබ්බ” නති උපදිසති, තතො තස්මි
 කමමට්ඨානමනුස්සඤ්ජනෙතන යොගිනා අනුකකමෙන අරහතෙන
 පතෙන “සමමාසමබ්බුද්ධො වත සො භගවා” ති මහනතං සකකාරං
 ලහති.

අයං පන භික්ඛු දීපිසදිසොති වුච්චති. යථා හි මහාදීපිරාජා අරඤ්ඤ තිණගහනං වා වනගහනං වා පබ්බතගහනං වා නිසසාය නිලීයිකා වනමහිංසගොකණ්ණසුකරාදයො මීගෙ ගණහාති, එවමෙව අයං අරඤ්ඤාදීසු කමමට්ඨානං අනුයුඤ්ජනොති භික්ඛු යථාකකමෙන චත්තාරො මගෙහ චෙච චත්තාරි අරියඵලාති ච ගණහාති. තෙනාහු පොරාණා –

“යථාපි දීපිකො නාම, නිලීයිකා ගණහති මීගෙ.

තථෙවායං බුද්ධපුතො, යුත්තයොගො විපසසකො.

අරඤ්ඤං පවිසිකාන, ගණහාති ඵලමුත්තම” නති.

තෙනසස පරකකමජ්චයොගගභූමිං අරඤ්ඤසෙනාසනං දසෙසනොති භගවා “අරඤ්ඤගතො වා” තිආදිමාහ. ඉතො පරං ඉමසමිං ආනාපානපබ්බ යං චත්තවබ්බං සියා, තං විසුද්ධිමගෙහ වුත්තමෙව. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛුවෙ, දකෙබ්බා භමකාරො වාති ඉදඤ්ඤි උපමාමත්තමෙව ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙති ඉදං අප්පනාමත්තමෙව ච තස්මි අනාගතං, සෙසං ආගතමෙව.

යං පන අනාගතං, තඤ්ඤාදිකම්මානං චෙත්සනාං. දීඝං වා අඤ්ඤානාති
මහනනානං භෙරීපොකඛරාදීනං ලිඛනකාලෙ හස්තෙ ච පාදෙ ච
පසාරෙත්වා දීඝං කඨඨනෙතා. රසසං වා අඤ්ඤානාති බුද්ධකානං
දනනසුචිවෙධකාදීනං ලිඛනකාලෙ මජ්ඣමජ්ඣං රසසං කඨඨනෙතා.
ඵලමෙව ඛොති ඵලං අයමපි භික්ඛු අද්ධානවසෙන ඉත්තරවසෙන
ච පවත්තානං අසසාසපසසාසානං වසෙන දීඝං වා අසසසනෙතා
දීඝං අසසසාමීති පජානාති, දීඝං වා පසසසනෙතා දීඝං
පසසසාමීති පජානාති, රසසං වා අසසසනෙතා රසසං අසසසාමීති
පජානාති, රසසං වා පසසසනෙතා රසසං පසසසාමීති පජානාති,
සබ්බකායපට්ඨංචෙදී අසසසසසාමීති සිකඛති,
සබ්බකායපට්ඨංචෙදී පසසසසසාමීති සිකඛති, පසසමහයං
කායසඛාරං අසසසසසාමීති සිකඛති, පසසමහයං කායසඛාරං
පසසසසසාමීති සිකඛති. තසෙසවං සිකඛතො
අසසාසපසසාසනිමිතො චත්තාරි ඤානාති උපපජ්ජනති, සො
ඤානා වුට්ඨනිත්වා අසසාසපසසාසෙ වා පරිගගණනාති
ඤානඛගාති වා.

තස් අසසාසපසසාසකමමිකො “ඉමෙ අසසාසපසසාසා කිං
නිසිසිතා? වස්සුනිසිසිතා. වස්සු නාම කරජකායො, කරජකායො
නාම චතතාරි මහාභුතානි උපාදාරුපඤ්ඤව” ති එවං රූපං
පරිගගණහාති. තතො තදාරමමණෙ එසසපඤ්ඤවමකෙ නාමනති.
එවං නාමරූපං පරිගග්ගෙහො තසස පච්චයං පරියෙසනො
අවිජ්ජාදිපට්ඨවසමුපපාදං දිසවා

“පච්චයපච්චස්සපපනනධමමත්තමෙවෙනං, අඤ්ඤා සතොතා වා
පුග්ගලො වා නස්මි” ති විතිණ්ණකඛ්ඛො සප්පච්චයනාමරූපෙ
තිලකඛණං ආරොපෙහො විපසසනං වඛෙඨනො අනුකකමෙන
අරහතං පාපුණාති. ඉදං එකසස භික්ඛුනො යාව අරහතො
නියානමුඛං.

ඤානකමමිකොපි “ඉමානි ඤානඛගානි කිං නිසිසිතානි,
වස්සුනිසිසිතානි, වස්සු නාම කරජකායො ඤානඛගානි නාමං,
කරජකායො රූප” නති නාමරූපං චවස්ථපෙහො තසස පච්චයං
පරියෙසනො අවිජ්ජාදිපට්ඨයාකාරං දිසවා

“පච්චයපච්චස්සපපනනධමමත්තමෙවෙනං, අඤ්ඤා සතොතා වා

පුග්ගලො වා නඤ්ථ” ති විනිණ්ණකඛ්ඛො සප්පව්වයනාමරූපෙ
තිලකබණ්ණං ආරොපෙත්වා විපසස්සනං වට්ඨෙය්වනො අනුකකමෙන
අරහත්තං පාපුණාති. ඉදමෙකස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා
නිය්‍යානමුඛං.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං අත්තනො වා අසසාසපසසාසකායෙ
කායානුපසසි විහරති. බහිද්ධා වාති පරස්ස වා
අසසාසපසසාසකායෙ. අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා වාති කාලෙන
අත්තනො, කාලෙන පරස්ස අසසාසපසසාසකායෙ. එතෙනස්ස
පගුණකමමට්ඨානං අට්ඨපෙත්වා අපරාපරං සඤ්චරණකාලො
කට්ඨො. එකස්මිං කාලෙ පනිදං උභයං න ලබ්භති.

සමුදයධම්මානුපසසි වාති යථා නාම කම්මාරස්ස භසනඤ්ච
ගග්ගරනාළිඤ්ච තජ්ජඤ්ච වායාමං පටිච්ච වානො අපරාපරං
සඤ්චරති, එවං භික්ඛුනො කරජකායඤ්ච නාසපුට්ඨඤ්ච විත්තඤ්ච
පටිච්ච අසසාසපසසාසකායො අපරාපරං සඤ්චරති. කායාදයො
ධම්මා සමුදයධම්මා, තෙ පසස්සනො “සමුදයධම්මානුපසසි වා
කායස්මිං විහරති” ති වුච්චති. වයධම්මානුපසසි වාති යථා

හස්තාය අපනීතාය ගගගරනාලියා භින්නාය තජ්ජ ච වායාමෙ
අසති සො වාතො නප්පවත්තති, එවමෙව කායෙ භින්න
නාසපුටෙ විද්ධසො විතො ච නිරුද්ධ අසසාසපසසාසකායො
නාම නප්පවත්තති කායාදිනිරොධා
අසසාසපසසාසනිරොධොති එවං පසස්සනො “වයධමමානුපසසි
වා කායසමිං විහරති” ති වුවවති. සමුදයවයධමමානුපසසි වාති
කාලෙන සමුදයං කාලෙන වයං අනුපසස්සනො. අස්සී කායොති
වා පනසසාති කායොව අස්සී, න සතො, න පුග්ගලො, න ඉස්සී, න
පුරිසො, න අත්තා, න අත්තනියං, නාහං, න මම, න කොචි, න
කසසවිති එවමසස සති පච්චුපට්ඨිතා භොති.

යාවදෙවාති පයොජනපරිච්ඡදවච්ඡාපනමෙතං. ඉදං වුත්තං
භොති – යා සා සති පච්චුපට්ඨිතා භොති, සා න අඤ්ඤද්ද්දාය. අථ
ඛො යාවදෙව ඤාණමත්තාය අපරාපරං උත්තරුත්තරි
ඤාණපමාණථාය චෙව සතිපමාණථාය ච,
සතිසමපජ්ඤානං වුඤ්ඤායාති අස්සො. අනිසසිතො ච
විහරතිති තණ්හානිසසයදිට්ඨිනිසසයානං වසෙන අනිසසිතොව

විහරති. න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියතීති ලොකසමිං කිඤ්චි රූපං
වා චෙදනං වා සඤ්ඤං වා සංඛාරෙ වා විඤ්ඤාණං වා “අයං මෙ
අත්තා වා අත්තනියං වා” ති න ගණහාති. එවමපිති උපරි අස්ථං
උපාදාය සමපිණ්ඩනස්ථො පි-කාරො. ඉමිනා පන පදෙන භගවා
ආනාපානපබ්බදෙසනං නිය්‍යාතෙස්වා දසෙසති.

තස්ම අසසාසපසසාසපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චං, තසසා
සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං උභින්නං අප්පච්ඤති
නිරොධසච්චං, දුක්ඛපරිජානනො සමුදයපජ්ඣනො
නිරොධාරමමණො අරියමග්ගො මග්ගසච්චං. එවං
චතුසච්චවසෙන උසසකකිස්වා නිබ්බුතිං පාපුණාතීති ඉදමෙකසස
අසසාසපසසාසවසෙන අභිනිවිට්ඨසස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා
නිය්‍යානමුඛනති.

ආනාපානපබ්බං නිට්ඨිතං.

ඉරියාපථපබ්බවණ්ණනා

එවං අසසාසපසසාසවසෙන කායානුපසසනං විහජ්ඣා ඉදානි
ඉරියාපථවසෙන විහජ්ඣං පුන චපරනතිආදිමාහ. තස්ම කාමං

සොණසිඬගාලාදයොපි ගවජනතා “ගවජාමා” ති ජානනති, න
පනෙතං ඵ්වරුපං ජානනං සඤ්ඤාය වුත්තං. ඵ්වරුපඤ්ඤි ජානනං
සත්තප්පලද්ධිං න පජ්හති, අත්තසඤ්ඤං න උග්ගසාටෙති,
කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා න භොති. ඉමස්ස පන
භික්ඛුනො ජානනං සත්තප්පලද්ධිං පජ්හති, අත්තසඤ්ඤං
උග්ගසාටෙති කම්මට්ඨානඤ්ඤව්ව සතිපට්ඨානභාවනා ච භොති.
ඉද්දඤ්ඤි “කො ගවජති, කස්ස ගමනං, කිං කාරණා ගවජති” ති ඵ්වං
සම්පජානනං සඤ්ඤාය වුත්තං. ධානාදීසුපි ඵ්වෙසව නයො.

තඤ්ඤා කො ගවජතිති? න කොපි සතොතා වා පුග්ගලො වා ගවජති.
කස්ස ගමනනති? න කස්සපි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා ගමනං.
කිං කාරණා ගවජතිති? විත්තකිරියවායොධාතුවිපථාරෙන ගවජති.
තස්මා ඵ්වං ඵ්වං පජානාති – “ගවජාමි” ති විත්තං උප්පජ්ජති, තං
වායං ජනෙති, වායො විඤ්ඤති. ජනෙති,
විත්තකිරියවායොධාතුවිපථාරෙන සකලකායස්ස පුරතො
අභිනිහාරො ගමනනති වුවවති. ධානාදීසුපි ඵ්වෙසව නයො.

තත්‍රාපි හි “තිට්ඨාමි” ති චිත්තං උපපජ්ජති, තං වායං ජනෙති,
 වායො විඤ්ඤානං ජනෙති, චිත්තකිරියවායොධාතුවිපථාරෙන
 සකලකායස්ස කොට්ඨො පට්ඨාය උස්සිතභාවො ධානනති
 චුළචති. “නිසිදාමි” ති චිත්තං උපපජ්ජති, තං වායං ජනෙති,
 වායො විඤ්ඤානං ජනෙති, චිත්තකිරියවායොධාතුවිපථාරෙන
 හෙට්ඨිමකායස්ස සම්ඤ්ජනං උපරිමකායස්ස උස්සිතභාවො
 නිසජ්ජාති චුළචති. “සයාමි” ති චිත්තං උපපජ්ජති, තං වායං
 ජනෙති, වායො විඤ්ඤානං ජනෙති,
 චිත්තකිරියවායොධාතුවිපථාරෙන සකලසරීරස්ස තිරියතො
 පසාරණං සයනනති චුළචති.

තස්ස එවං පජානතො එවං භොති “සතොතා ගච්ඡති, සතොතා
 තිට්ඨති” ති චුළචති, අස්ථතො පන කොචි සතොතා ගච්ඡතොතා වා
 ධීතො වා නස්ථි. යථා පන “සකටං ගච්ඡති, සකටං තිට්ඨති” ති
 චුළචති, න ච කිඤ්චි සකටං නාම ගච්ඡනතං වා ධීතං වා අස්ථි,
 චතොරො පන ගොණො යොජ්ඣො ඡෙකමහි සාරථිමහි

පාපේනෙත “සකටං ගවජ්ඤි, සකටං තිට්ඨති” ති
 වොහාරමත්තමෙව භොති, එවමෙව අජානනට්ඨන සකටං විය
 කායො, ගොණා විය චිත්තජවාතා, සාරථී විය චිත්තං. “ගවජාමි
 තිට්ඨාමි” ති චිත්තෙ උපපනෙන වායොධාතු විඤ්ඤානිං
 ජනයමානා උපපජ්ජති, චිත්තකිරියවායොධාතුවිපථාරෙන
 ගමනාදීති පවත්තනති, තතො “සතෙතා ගවජ්ඤි, සතෙතා තිට්ඨති,
 අහං ගවජාමි, අහං තිට්ඨාමි” ති වොහාරමත්තං භොති. තෙනාහ

—

“නාවා මාලුතවෙගෙන, ජියාවෙගෙන තෙජනං.

යථා යාති තථා කායො, යාති වාතාහතො අයං.

යනං සුත්තවසෙනෙව, චිත්තසුත්තවසෙනිදං.

පයුත්තං කායයනනමපි, යාති යාති නිසිදති.

කො නාම එඤ්ඤා සතෙතා, යො විනා හෙතුපච්චයෙ.

අත්තනො ආනුභාවෙන, තිට්ඨ වා යදි වා වජේ” ති.

තසමා එවං හෙතුපච්චයවසෙනෙව පවත්නාති ගමනාදීනි
සලලකෙබ්බෙනා එස “ගච්ඡනෙතා වා ගච්ඡාමීති පජානාති, ධීතො
වා, නිසීතෙනා වා, සයානො වා සයානොමගීති පජානාති” ති
වෙදිතබ්බො.

යථා යථා වා පනස්ස කායො පණ්ඨිතො භොති, තථා තථා නං
පජානාතිති සබ්බසංගාහිකවචනමෙතං. ඉදං චූත්තං භොති –
යෙන යෙන වා ආකාරෙනස්ස කායො ධීතො භොති, තෙන තෙන
නං පජානාති. ගමනාකාරෙන ධීතං ගච්ඡතිති පජානාති.
යානනිසජ්ජසයනාකාරෙන ධීතං සයානොති පජානාතිති.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං අත්තනො වා
චතුර්ථියාපථපරිගහණහතෙන කායෙ කායානුපසසි විහරති.
බහිද්ධා වාති පරස්ස වා චතුර්ථියාපථපරිගහණහතෙන.
අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති කාලෙන අත්තනො, කාලෙන පරස්ස
චතුර්ථියාපථපරිගහණහතෙන කායෙ කායානුපසසි විහරති.
සමුදයධම්මානුපසසි වාතිආදීසු පන අවිජ්ජාසමුදයා
රූපසමුදයොතිආදීනා නයෙන පඤ්චහාකාරෙහි රූපකඛ්ඤස්ස

සමුදයො ච වයො ච නීහරිතබ්බො. තඤ්ඤි සන්ධාය ඉධ
“සමුදයධමමානුපසස්සි වා” තිආදි වුතතං. අස්සි කායොති වා
පනස්සාතිආදි වුතතසදිසමෙව.

ඉධාපි චතුරුරියාපථපරිගහානිකා සති දුක්ඛසච්චං, තස්සා
සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නං අප්පච්ඡති
නිරොධසච්චං, දුක්ඛපරිජානනො සමුදයපජ්ඣනො
නිරොධාරමමණො අරියමග්ගො මග්ගසච්චං. එවං
චතුසච්චවසෙන උසස්කකිඤ්ඤා නිබ්බුතිං පාපුණාතිති ඉදමෙකස්ස
චතුරුරියාපථපරිගහානකස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා
නියානමුඛනති.

ඉරියාපථපබ්බං නිට්ඨිතං.

චතුසමපජ්ඤාඤ්ඤපබ්බවණ්ණනා

එවං ඉරියාපථවසෙන කායානුපස්සනං විහජ්ඤා ඉදානි
චතුසමපජ්ඤාඤ්ඤවසෙන විහජ්ඤාං පුන චපරනතිආදිමාහ. තස්ස
අභිකකනෙතතිආදීනි සාමඤ්ඤඵලෙ වණ්ණිතානි. ඉති
අජ්ඣාතතං වාති එවං චතුසමපජ්ඤාඤ්ඤපරිගහණහනෙන

අත්තනො වා කායෙ, පරස්ස වා කායෙ, කාලෙන වා අත්තනො,
කාලෙන වා පරස්ස කායෙ කායානුපස්සි විහරති. ඉධාපි
සමුදයවයධමමානුපස්සිතිආදීසු රූපකඛ්ඤාසෙසව සමුදයො ච
වයො ච නිහරිතබ්බො. සෙසං චුත්තසදිසමෙව.

ඉධ චතුසමපජ්ඣඤ්ඤපරිගහානිකා සති දුක්ඛසච්චං, තස්සා
සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නං අප්පචතති
නිරොධසච්චං, චුත්තප්පකාරො අරියමග්ගො මග්ගසච්චං. එවං
චතුසච්චවසෙන උසස්කකිඤ්ඤා නිබ්බුතං පාපුණාතීති ඉදමෙකස්ස
චතුසමපජ්ඣඤ්ඤපරිගහානකස්ස භික්ඛුනො වසෙන යාව අරහත්තා
නියානානමුඛතීති.

චතුසමපජ්ඣඤ්ඤපබ්බං නිට්ඨිතං.

පටිකුලමනසිකාරපබ්බවණ්ණනා

එවං චතුසමපජ්ඣඤ්ඤවසෙන කායානුපස්සනං විහජ්ඤා ඉදානි
පටිකුලමනසිකාරවසෙන විහජ්ඤා පුන චපරනතිආදිමාහ. තස්ථ
ඉමමෙව කායනතිආදීසු යං චත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං
සබ්බාකාරෙන විථාරතො විසුද්ධිමග්ග

කායගතාසතිකමමට්ඨානෙ වුත්තං. උභතොමුඛාති හෙට්ඨා ච උපරි චාති ද්විති මුඛෙහි යුත්තා. නානාවිහිතස්සාති නානාවිධස්ස.

ඉදං පනෙඤ්ඤ ඔපමමසංසඤ්ඤං - උභතොමුඛා පුතොළි විය හි වාතුමහාභුතිකො කායො, තඤ්ඤ මිසෙසඤ්ඤා පකඛිත්තනානාවිධධඤ්ඤං විය කෙසාදයො ද්වතිංසාකාරා, චක්ඛුමා පුරිසො විය යොගාවචරො, තස්ස තං පුතොළිං මුඤ්ඤිත්වා පචචචෙකඛිතො නානාවිධධඤ්ඤස්ස පාකට්ඨකාලො විය යොගිනො ද්වතිංසාකාරස්ස විභූතකාලො චෙදිතබ්බො. ඉති අජ්ඣත්තං චාති එවං කෙසාදිපරිගහණනො අත්තනො වා කායෙ, පරස්ස වා කායෙ, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා පරස්ස කායෙ කායානුපස්සි විහරති. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලඤ්ඤි ඉධ ද්වතිංසාකාරපරිගහාහිකා සති දුක්ඛසචචනති එවං යොජනං කඤ්ඤා නියයානමුඛං චෙදිතබ්බං. සෙසං පුරිමසදිසමෙවාති.

පටිකුලමනසිකාරපබ්බං නිට්ඨිතං.

ධාතුමනසිකාරපබ්බවණ්ණනා

ඵවං පටිකුලමනසිකාරවසෙන කායානුපස්සනං විහජ්ඣා ඉදානි
ධාතුමනසිකාරවසෙන විහජ්ඣං පුන චපරනතිආදිමාහ. තස්මායං
ඔපමමසංසඤ්ජෙනන සද්ධිං අස්ථවණ්ණනා – යථා කොචි
ගොඝාතකො චා තසෙසව චා හතතවෙනනහතො
අනෙතවාසිකො ගාවිං වධිඤා විනිවිජ්ඣධිඤා චතසෙසා දිසා
ගතානං මහාපථානං වෙමජ්ඣට්ඨානසංඛ්ඛාතෙ චතුමහාපථෙ
කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කඤ්ඤා නිසිනෙනා අස්ස, ඵවමෙව භික්ඛු
චතුනනං ඉරියාපථානං යෙන කෙනචි ආකාරෙන ධීතතතා
යථාධීතං, යථාධීතතතා ච යථාපණ්ණිතං කායං “අස්ථි ඉමසමිං
කායෙ පථවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු” ති ඵවං
පච්චවෙකබ්බති.

කිං චුතතං හොති – යථා ගොඝාතකස්ස ගාවිං පොසෙනතස්සාපි
ආඝාතනං ආහරනතස්සාපි ආහරිඤා තස් ඛජ්ඣඤා
ඨපෙනතස්සාපි වධෙනතස්සාපි වධිතං මතං පස්සනතස්සාපි
තාවදෙව ගාවීති සඤ්ඤා න අනතරධායති, යාව නං පදාලෙඤා

බ්ලසො න විහජති. විහජ්ඣා නිසින්නස්ස පනස්ස ගාවිති සඤ්ඤා
අනතරධායති, මංසසඤ්ඤා පවත්නති. නාස්ස ඵලං භොති – “අහං
ගාවිං විකකිණාමි, ඉමෙ ගාවිං හරන්ති” ති. අථ ඛවස්ස “අහං
මංසං විකකිණාමි, ඉමෙ මංසං හරන්ති” චෙවච භොති; ඵලමෙව
ඉමස්සාපි භික්ඛුනො පුබ්බ ඛාලපුථුජ්ජනකාලෙ ගිහිභූතස්සාපි
පබ්බජ්තස්සාපි තාවදෙව සතොතාති වා පුග්ගලොති වා සඤ්ඤා න
අනතරධායති, යාව ඉමමෙව කායං යථාධීතං යථාපණ්හිතං
සනවිනිබ්භාගං කඤ්ඤා ධාතුසො න පච්චචෙකඛති. ධාතුසො
පච්චචෙකඛතො පනස්ස සත්තසඤ්ඤා අනතරධායති,
ධාතුවසෙනෙව චිත්තං සන්තිට්ඨති. තෙනාහ භගවා – “ඉමමෙව
කායං යථාධීතං යථාපණ්හිතං ධාතුසො පච්චචෙකඛති ‘අස්ථි
ඉමස්මිං කායෙ පථවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු
, ති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, දකෙඛා ගොඝාතකො වා
ගොඝාතකනෙතවාසී වා ගාවිං වධිතවා චතුමහාපථෙ බ්ලසො
විහජ්ඣවා නිසින්නො අස්ස; ඵලමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු
ඉමමෙව කායං යථාධීතං යථාපණ්හිතං ධාතුසො පච්චචෙකඛති

“අස්ථි ඉමසමිං කායෙ පථවිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු” ති. ගොඝාතකො විය හි යොගී, ගාවිති සඤ්ඤා විය සත්තසඤ්ඤා, චතුමහාපථො විය චතුර්ග්‍රයාපථො, බිලසො විහජ්ඣා නිසින්නහාපො විය ධාතුසො පච්චවෙකඛණනි අයමෙස්ස පාළිවණ්ණනා. කමමට්ඨානකථා පන විසුද්ධිමග්ග විථාරිතා.

ඉති අජ්ඣධ්‍යානං වාති එවං චතුධාතුපරිග්‍රහණහනෙන අත්තනො වා කායෙ, පරස්ස වා කායෙ, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා පරස්ස කායෙ කායානුපස්සි විහරති. ඉතො පරං චුත්තනයමෙව. කෙවලඤ්ඤි ඉධ චතුධාතුපරිග්‍රහානිකා සති දුක්ඛසච්චනති එවං යොජනං කඤ්ඤා නිය්‍යානමුඛං වෙදිතඛඛං, සෙසං පුරිමසදිසමෙවති.

ධාතුමනසිකාරපඛඛං නිට්ඨිතං.

නවසිවථිකපඛඛවණ්ණනා

එවං ධාතුමනසිකාරවසෙන කායානුපස්සනං විහජ්ඣා ඉදානි නවති සිවථිකපඛඛෙති විහජ්ඣං පුන චපරනතිආදිමාහ. තස්ස

සෙය්‍යථාපි පසෙසය්‍යාති යථා පසෙසය්‍ය. සරීරනති මතසරීරං.
සිවථිකාය ඡඩ්ඛිතනති සුසානෙ අපවිද්ධං. එකාහං මතසස අසසාති
එකාහමතං. ද්විතං මතසස අසසාති ද්විතමතං. තීතං මතසස
අසසාති තීතමතං. කමමාරහසනා විය වායුනා උද්ධං
ජීවිතපරියාදානා යථානුකකමං සමුග්ගතෙන සුනහාවෙන
උද්ධමාතතතා උද්ධමාතං, උද්ධමාතමෙව උද්ධමාතකං.
පටිකුලතතා වා කුච්ඡතං උද්ධමාතනති උද්ධමාතකං. විනීලං
චූචති විපරිහිනනවණ්ණං, විනීලමෙව විනීලකං. පටිකුලතතා වා
කුච්ඡතං විනීලනති විනීලකං. මංසුසසදට්ඨානෙසු රතතවණ්ණසස
පුබ්බසනතිවයට්ඨානෙසු සෙතවණ්ණසස යෙහුයෙයන ච
නීලවණ්ණසස නීලට්ඨානෙසු නීලසාටකපාරුතසෙසව
ඡවසරීරසෙසතං අධිවචනං. පරිහිනනට්ඨානෙහි නවති වා
වණ්ණමුඛෙහි විසසඤ්ඣානපුබ්බං විපුබ්බං, විපුබ්බමෙව විපුබ්බකං.
පටිකුලතතා වා කුච්ඡතං විපුබ්බනති විපුබ්බකං. විපුබ්බකං ඡාතං
තථාභාවං ගතනති විපුබ්බකඡාතං.

සො ඉමමෙව කායනති සො භික්ඛු ඉමං අත්තනො කායං තෙන කායෙන සද්ධිං ඤාණෙන උපසංහරති උපනෙති. කථං? අයමපි ඛො කායො එවංධමෙමා එවංභාවී එවංඅනතීතොති. ඉදං වුත්තං භොති – ආයු, උසමා, විඤ්ඤාණනති ඉමෙසං තිණ්ණං ධමමානං අත්ථිතාය අයං කායො ධානගමනාදිබ්බමො භොති, ඉමෙසං පන විගමා අයමපි ඛො කායො එවංධමෙමා එවං පුතිකසභාවොයෙව, එවංභාවී එවං උද්ධුමාතාදිහෙදො භවිස්සති, එවංඅනතීතො එවං උද්ධුමාතාදිභාවං අනතිකකනෙතාති. ඉති අජ්ඣාතනං වාති එවං උද්ධුමාතාදිපරිග්ගණ්හනෙන අත්තනො වා කායෙ, පරස්ස වා කායෙ, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා පරස්ස කායෙ කායානුපසසි විහරති.

බජ්ජමානනති	උදරාදීසු	නිසිදිඤා
උදරමංසමට්ඨමංසඅකඛිකුටාදීනි	ලුඤ්චිඤා	ලුඤ්චිඤා

බාදියමානං. සමංසලොභිතනති සාවසෙසමංසලොභිතයුත්තං. නිමංසලොභිතමකඛිතනති මංසෙ ඛීණෙපි ලොභිතං න සුසසති, තං සන්ධාය වුත්තං “නිමංසලොභිතමකඛිත” නති. අඤ්ඤානති

අඤ්ඤාන දිසාභාගෙන. හස්ථට්ඨිකනි චතුසට්ඨිහෙදමපි
හස්ථට්ඨිකං පාටියෙකකං පාටියෙකකං විපපකිණ්ණං.
පාදට්ඨිකාදීසුපි එසෙව නයො.

තෙරොවසසිකානිති අතිකකන්තසංවච්ඡරානි. පුතීනිති
අබ්බහාකාසෙ ධීනානි වාතාතපවුට්ඨිසමඵසෙසන
තෙරොවසසිකානෙව පුතීනි භොනති, අනෙතාභූමිගතානි පන
චිරතරං තිට්ඨනති. චුණ්ණකජාතානිති චුණ්ණං චුණ්ණං හුස්වා
විපපකිණ්ණානි. සබ්බස්ම සො ඉමමෙවාති චුත්තනගෙයන
බජ්ජමානාදීනං වසෙන යොජනා කාතබ්බා. ඉති අජ්ඣත්තං වාති
එවං බජ්ජමානාදීපරිග්ගණහනෙන යාව චුණ්ණකභාවා අත්තනො
වා කායෙ, පරසස වා කායෙ කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා
පරසස කායෙ කායානුපසසි විහරති.

ඉධ පන ය්ථා නවසිවට්ඨිකා සමොධානෙතබ්බා.

එකාහමතං වාති හි ආදිනා නගෙයන චුත්තා සබ්බාපි එකා,
කාකෙහි වා බජ්ජමානනතිආදිකා එකා,

අට්ඨිකසඛබලිකං සමංසලොභිතං නහාරුසමබ්බන්ති එකා,

නිමංසලොභිතමකඛිතං නහාරුසමබ්බන්ති එකා,

අපගතමංසලොභිතං නහාරුසමබ්බන්ති එකා,

අට්ඨිකානි අපගතසමබ්බන්තිආදිකා එකා

අට්ඨිකානි සෙතානි සඛබ්බණ්ණපටිභාගානිති එකා,

පුඤ්ජකිතානි තෙරොවසසිකානිති එකා,

පූතීනි වුණ්ණකජාතානිති එකානි.

එවං ඛො, භික්ඛවෙනි ඉදං නවසිවථිකා දසෙසස්වා

කායානුපසස්සනං නිට්ඨපෙනො ආහ. තස්ම

නවසිවථිකපරිගහාහිකා සති දුක්ඛසච්චං, තස්සා සමුට්ඨාපිකා

පූර්මතණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නං අප්පවතති නිරොධසච්චං,

දුක්ඛපරිජානනො සමුදයපජ්ඣනො නිරොධාරමමණො

අරියමග්ගො මග්ගසච්චං. එවං චතුසච්චවසෙන උසස්කකිස්වා

නිබ්බුතීං පාපුණාතීති ඉදං නවසිවථිකපරිගහාහකානං භික්ඛූනං

යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛන්ති.

නවසිවථිකපබ්බං නිට්ඨිතං.

එතතාවතා ච ආනාපානපබ්බං, ඉරියාපථපබ්බං,
චතුසමපජ්ඤාපබ්බං, පටිකුලමනසිකාරපබ්බං,
ධාතුමනසිකාරපබ්බං, නවසිවථිකපබ්බානීති චූඤ්ඤපබ්බා
කායානුපසස්සනා නිට්ඨිතා හෙති. තස්ම ආනාපානපබ්බං,
පටිකුලමනසිකාරපබ්බනති ඉමානෙව දෙව
අප්පනාකමමට්ඨානානි, සිවථිකානං පන
ආදීනවානුපසස්සනාවසෙන චුත්තතතා සෙසානි ද්වාදසාපි
උපචාරකමමට්ඨානානෙවාති.

කායානුපසස්සනා නිට්ඨිතා.

වෙදනානුපසස්සනාවණ්ණනා

එවං භගවා චූඤ්ඤවිධෙන කායානුපසස්සනාසතිපට්ඨානං කථෙත්වා
ඉදානි නවවිධෙන වෙදනානුපසස්සනං කථෙතුං කථාඤ්ච,
භික්ඛවෙනිආදිමාහ.

තස්ම සුඛං වෙදනනති කාසිකං වා චෙතසිකං වා සුඛං වෙදනං
වෙදයමානො “අහං සුඛං වෙදනං වෙදයාමි” ති පජානාතීති

අපො. තඤ්ඤා කාමං උත්තානසෙය්‍යකාපි දාරකා
ඵඤ්ඤපිවනාදිකාලෙ සුඛං වෙදයමානා “සුඛං වෙදනං වෙදයාමා
” ති පජානන්ති, න පනෙනං ඵවරූපං ජානනං සන්ධාය වුත්තං.
ඵවරූපඤ්ඤි ජානනං සත්තුපලද්ධිං න ඡහති, අත්තසඤ්ඤං න
උග්ගාපෙති, කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා න භොති.
ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ජානනං සත්තුපලද්ධිං ඡහති,
අත්තසඤ්ඤං උග්ගාපෙති, කම්මට්ඨානඤ්ඤවච
සතිපට්ඨානභාවනා ච භොති. ඉද්ඤ්ඤි “කො වෙදයති, කස්ස
වෙදනා, කිං කාරණා වෙදනා” ති ඵවං සමපජානවෙදියනං
සන්ධාය වුත්තං.

තඤ්ඤා කො වෙදයතිති න කොපි සතෙනා වා පුග්ගලො වා වෙදයති.
කස්ස වෙදනාති න කස්සපි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා වෙදනා.
කිං කාරණා වෙදනාති වස්ථුආරමමණාව පනස්ස වෙදනා, තස්මා
ඵස ඵවං පජානාති “තං තං සුඛාදීනං වස්ථුං ආරමමණං කඤ්ඤා
වෙදනාව වෙදයති තං පන වෙදනාය පවත්තිං උපාදාය’ අහං
වෙදයාමි’ ති වොහාරමත්තං භොති” ති. ඵවං වස්ථුං ආරමමණං

කඤ්චා වෙදනාව වෙදයතීති සලලකෙබ්බෙනා එස “සුඛං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාති” ති වෙදිතබ්බො චිත්තලපබ්බතෙ අඤ්ඤාතරස්ථරො විය.

ථෙරො කිර අභාසුකකාලෙ බලවවෙදනාය නිත්තනනො අපරාපරං පරිවත්තති, තමෙකො දහරො ආහ – “කතරං වො, හනෙන, ඨානං රුජ්ජති” ති. ආවුසො, පාටියෙකකං රුජ්ජනට්ඨානං නාම නස්ථි, වත්තං ආරමමණං කඤ්චා වෙදනාව වෙදයතීති. එවං ජානනකාලතො පට්ඨාය අධිවාසෙතුං වට්ටති නො, හනෙන, ති. අධිවාසෙමි, ආවුසොති. අධිවාසනා, හනෙන, සෙය්‍යාති. ථෙරො අධිවාසෙසි. වාතො යාව හදයා ඵාලෙසි, මඤ්චකෙ අනතානි රාසිකතානි අහෙසුං. ථෙරො දහරසස දසෙසසි “වට්ටනාවුසො, එත්තකා අධිවාසනා” ති. දහරො තුණ්හි අහොසි. ථෙරො වීරියසමතං යොජෙඤ්චා සහ පටිසම්භිදාහි අරහතතං පාපුණ්ඤ්ඤා සමසිසි හුඤ්චා පරිනිබ්බාසි.

යථා ච සුඛං, එවං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො “දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමි” ති පජානාති, අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො

“අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී” ති පජානාති, සාමීසං සුඛං
වෙදනං වෙදයමානො “සාමීසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී” ති
පජානාති, නිරාමීසං සුඛං වෙදනං වෙදයමානො “නිරාමීසං සුඛං
වෙදනං වෙදයාමී” ති පජානාති, සාමීසං දුක්ඛං වෙදනං
වෙදයමානො “සාමීසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී” ති පජානාති,
නිරාමීසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො “නිරාමීසං දුක්ඛං වෙදනං
වෙදයාමී” ති පජානාති, සාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං
වෙදයමානො “සාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී” ති
පජානාති, නිරාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො
“නිරාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී” ති පජානාති. ඉති
 හගවා රූපකමමට්ඨානං කථෙඤ්ඤා අරූපකමමට්ඨානං කථෙතොතා
 යසමා එසසවසෙන විතතවසෙන වා කපීයමානං පාකටං න
 හොති, අනුකාරං විය ඛායති, වෙදනානං පන
 උපපතතිපාකටතාය වෙදනාවසෙන පාකටං හොති, තසමා
 සකකපඤ්ඤා විය ඉධාපි වෙදනාවසෙන අරූපකමමට්ඨානං
 කථෙසි. තත් “දුට්ඨඤ්ඤා කමමට්ඨානං රූපකමමට්ඨානං

අරුපකම්මට්ඨානඤ්චා” තිආදි කථාමග්ගො සකකපඤ්ඤා
වුත්තනසෙතෙව වෙදිතබ්බො.

තස්ස සුඛං වෙදනනතිආදීසු අයං අපරොපි පජානනපරියායො,
සුඛං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාතීති සුඛවෙදනාකම්මණ
දුක්ඛවෙදනාය අභාවතො සුඛං වෙදනං වෙදයමානො “සුඛං
වෙදනංයෙව වෙදයාමී” ති පජානාති. තෙන යා පුබ්බ
භූතපුබ්බා දුක්ඛවෙදනා, තස්ස ඉදානි අභාවතො ඉමිස්සා ච සුඛාය
වෙදනාය ඉතො පඨමං අභාවතො වෙදනා නාම අනිච්චා අධුචා
විපරිණාමධම්මා, ඉතිහ තස්ස සම්පජානො හොති. වුත්තමපි චෙතං
භගවතා —

“යස්මිං, අග්ගිවෙසසන, සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, නෙව
තස්මිං සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං
වෙදෙති, සුඛංයෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති. යස්මිං,
අග්ගිවෙසසන, සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, නෙව තස්මිං
සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං
වෙදෙති; සුඛමෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති.

යස්මිං, අග්ගිවෙස්සන, සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, නෙව
තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං
වෙදෙති: දුක්ඛමෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති.

යස්මිං, අග්ගිවෙස්සන, සමයෙ අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති,
 නෙව තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, න දුක්ඛං වෙදනං
 වෙදෙති, අදුක්ඛමසුඛංයෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති.
 සුඛාපි, ඛො, අග්ගිවෙස්සන, වෙදනා අනිවචා සඞ්ඛතා
 පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධමමා වයධමමා විරාගධමමා
 නිරොධධමමා. දුක්ඛාපි, ඛො අග්ගිවෙස්සන, වෙදනා අනිවචා
සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධමමා වයධමමා විරාගධමමා
නිරොධධමමා. අදුක්ඛමසුඛාපි ඛො, අග්ගිවෙස්සන, වෙදනා
 අනිවචා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධමමා වයධමමා
විරාගධමමා නිරොධධමමා. එවං පසසං, අග්ගිවෙස්සන, සුතවා
 අරියසාවකො සුඛායපි වෙදනාය නිබ්බිඤ්ඤි, දුක්ඛායපි වෙදනාය
 නිබ්බිඤ්ඤි, අදුක්ඛමසුඛායපි වෙදනාය නිබ්බිඤ්ඤි, නිබ්බිඤ්ඤං
 විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුක්තස්මිං ‘විමුක්තමි’ ති ඤාණං

හොති, ‘බිණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණියං, නාපරං
ඉස්සන්තායා’ ති පජානාති” ති (ම. නි. 2.205).

සාමිසං වා සුඛන්තිආදීසු සාමිසා සුඛා නාම
පඤ්චකාමගුණාමිසසන්තිසසිතා ඡ ගෙහසිතසොමනස්සවෙදනා.
නිරාමිසා සුඛා නාම ඡ නෙකඛමමසිතසොමනස්සවෙදනා.
සාමිසා දුක්ඛා නාම ඡ ගෙහසිතදොමනස්සවෙදනා. නිරාමිසා
දුක්ඛා නාම ඡ නෙකඛමමසිතදොමනස්සවෙදනා. සාමිසා
අදුක්ඛමසුඛා නාම ඡ ගෙහසිතඋපෙක්ඛාවෙදනා. නිරාමිසා
අදුක්ඛමසුඛා නාම ඡ නෙකඛමමසිතඋපෙක්ඛාවෙදනා. තාසං
විහාගො සකකපඤ්ඤා වුත්තොයෙව.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං සුඛවෙදනාදිපරිග්ගණ්හනෙන
අත්තනො වා වෙදනාසු, පරස්ස වා වෙදනාසු, කාලෙන වා
අත්තනො, කාලෙන වා පරස්ස වෙදනාසු වෙදනානුපසසි විහරති.
සමුදයවයධමමානුපසසි වාති එසු පන අවිජ්ජාසමුදයා
වෙදනාසමුදයොතිආදීහි පඤ්චහි පඤ්චහි ආකාරෙහි වෙදනානං
සමුදයඤ්ච වයඤ්ච පස්සනොනා “සමුදයධමමානුපසසි වා

වෙදනාසු විහරති, වයධම්මානුපසසී වා වෙදනාසු විහරති,
කාලෙන සමුදයධම්මානුපසසී වා වෙදනාසු, කාලෙන
වයධම්මානුපසසී වා වෙදනාසු විහරති” ති වෙදිතබ්බො. ඉතො
පරං කායානුපසසනායං වුත්තනයමෙව. කෙවලඤ්ඡි ඉධ
වෙදනාපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චනති එවං යොජනං කඤ්ඤා
වෙදනාපරිග්ගාහකස්ස හික්ඛුතො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං,
සෙසං තාදිසමෙවාති.

වෙදනානුපසසනා නිට්ඨිතා.

විත්තානුපසසනාවණ්ණනා

එවං නවවිධෙන වෙදනානුපසසනාසතිපට්ඨානං කථෙඤ්ඤා ඉදානි
සොළසවිධෙන විත්තානුපසසනං කථෙතුං කථෙඤ්ඤා,
හික්ඛවෙතිආදිමාහ. තඤ්ඤා සරාගනති අට්ඨවිධලොභසහගතං.
වීරරාගනති ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං. ඉදං පන යසමා සමමසනං
න ධම්මසමොධානං තසමා ඉධ එකපදෙපි ලොකුත්තරං න
ලබ්භති. සෙසානි චත්තාරි අකුසලවිත්තානි නෙව පුරිමපදං න
පච්ඡිමපදං භජනති. සදොසනති දුට්ඨදොමනස්සසහගතං.

වීතදොසනති ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං. සෙසානි දස
අකුසලචිත්තානි නෙව පුරිමපදං, න පච්ඡිමපදං භජනති.
සමොහනති විචිකිච්ඡාසහගතඤ්ඤවච, උද්ධච්චසහගතඤ්ඤාති
දුට්ඨං. යසමා පන මොහො සබ්බාකුසලෙසු උපපජ්ජති, තසමා
සෙසානිපි ඉධ වට්ටනතියෙව. ඉමසමිඤ්ඤඤව හි දුකෙ
ආදසාකුසලචිත්තානි පරියාදින්නානිති. වීතමොහනති
ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං. සඛබ්බතනති ටීනමිද්ධානුපතිතං.
එතඤ්ඤි සඛකුට්ඨචිත්තං නාම. විකබ්බතනති උද්ධච්චසහගතං,
එතඤ්ඤි පසට්ඨිත්තං නාම.

මහගගතනති රුපාරුපාවචරං. අමහගගතනති කාමාවචරං.
සඋතතරනති කාමාවචරං. අනුතතරනති රුපාවචරං
අරුපාවචරඤ්ඤව. තත්‍රාපි සඋතතරං රුපාවචරං, අනුතතරං
අරුපාවචරමෙව. සමාහිතනති යසස අප්පනාසමාධි උපචාරසමාධි
වා අස්සී. අසමාහිතනති උභයසමාධිවිරහිතං. විමුක්තනති
තද්ධංවිකබ්බමහනවිමුක්තීති විමුක්තං. අවිමුක්තනති
උභයවිමුක්තීවිරහිතං.

සමුච්ඡදපටිපපසසද්ධිනිසසරණවිමුක්තිනං පන ඉධ ඔකාසොව
නස්සී.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං සරාගාදිපරිග්ගණ්හනෙන යසමිං යසමිං
බණ්ණෙ යං යං චිත්තං පවත්තති, තං තං සලලකෙබ්බෙනා
අත්තනො වා චිත්තෙ, පරසස වා චිත්තෙ, කාලෙන වා අත්තනො,
කාලෙන වා පරසස චිත්තෙ චිත්තානුපසසී විහරති.
සමුදයවයධම්මානුපසසීති එස්ස පන අවිජජාසමුදයා
විඤ්ඤාණසමුදයොති එවං පඤ්චනි පඤ්චනි ආකාරෙහි
විඤ්ඤාණසස සමුදයො ච වයො ච නීහරිතබ්බො. ඉතො පරං
වුත්තනයමෙව. කෙවලඤ්ඤි ඉධ චිත්තපරිග්ගාහිකා සති
දුක්ඛසච්චනති එවං පදයොජනං කස්වා චිත්තපරිග්ගාහකසස
හික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

චිත්තානුපසසනා නිට්ඨිතා.

ධම්මානුපසසනා නිවරණපබ්බවණ්ණනා

එවං සොළසවිධෙන චිත්තානුපසසනාසතිපට්ඨානං කථෙස්වා
ඉදානි පඤ්චවිධෙන ධම්මානුපසසනං කථෙතුං කථඤ්ච,

භික්ඛවෙතිආදිමාහ. අපිව භගවතා කායානුපස්සනාය සුද්ධරූපපරිග්ගහො කපීතො, වෙදනාවිතනානුපස්සනාහි සුද්ධඅරූපපරිග්ගහො. ඉදානි රූපාරූපමිසසකපරිග්ගහං කථෙතුං “කථංඤ්ව, භික්ඛවෙ” තිආදිමාහ. කායානුපස්සනාය වා රූපකඛ්ඤ්ඤාපරිග්ගහොව කපීතො, වෙදනානුපස්සනාය වෙදනාකඛ්ඤ්ඤාපරිග්ගහොව, විතනානුපස්සනාය විඤ්ඤාණකඛ්ඤ්ඤාපරිග්ගහොව ඉදානි සඤ්ඤාසංඛාරකඛ්ඤ්ඤාපරිග්ගහමපි කථෙතුං “කථංඤ්ව, භික්ඛවෙ” තිආදිමාහ.

තස්ස සන්තතනි අභිණ්භසමුදාචාරවසෙන සංවිජ්ජමානං. අසන්තතනි අසමුදාචාරවසෙන වා පභීනතතා වා අසංවිජ්ජමානං. යථා චාති යෙන කාරණෙන කාමච්ඡද්දසස උප්පාදො හොති. තඤ්ඤ ජජානාතීති තඤ්ඤ කාරණං ජජානාති. ඉති ඉමිනා නයෙන සබ්බපදෙසු අස්සො වෙදිතබ්බො.

තස්ස සුභනිමිතෙන අයොනිසොමනසිකාරෙන කාමච්ඡද්දසස උප්පාදො හොති. සුභනිමිතං නාම සුභමපි සුභනිමිතං,

සුභාරමමණමපි සුභනිමිත්තං. අයොනිසොමනසිකාරො නාම
අනුපායමනසිකාරො උපපට්ඨමනසිකාරො අනිච්ච නිවචනති වා,
දුකෙඛ සුඛනති වා, අනත්තති අත්තාති වා, අසුභෙ සුභනති වා
මනසිකාරො. තං තස්ථ ඛහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡඤා
උපපජ්ජති. තෙනාහ භගවා – “අස්ථි, භික්ඛවෙ, සුභනිමිත්තං, තස්ථ
අයොනිසොමනසිකාරඛහුලීකාරො, අයමාහාරො
අනුපපන්නස්ස වා කාමච්ඡඤස්ස උපපාදාය උපපන්නස්ස වා
කාමච්ඡඤස්ස භියොරාහාවාය වෙපුලලායා” ති (සං. නි.
5.232).

අසුභනිමිත්තෙ පන යොනිසොමනසිකාරෙතස්ස පහානං භොති.
අසුභනිමිත්තං නාම අසුභමපි අසුභාරමමණමපි.
යොනිසොමනසිකාරො නාම උපායමනසිකාරො
පට්ඨමනසිකාරො අනිච්ච අනිවචනති වා, දුකෙඛ දුකඛනති වා,
අනත්තති අත්තාති වා, අසුභෙ අසුභනති වා මනසිකාරො. තං
තස්ථ ඛහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡඤා පභීයති. තෙනාහ භගවා
– “අස්ථි, භික්ඛවෙ, අසුභනිමිත්තං, තස්ථ

යොනිසොමනසිකාරබ්බුලීකාරො, අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස
වා කාමච්ඡදුස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡදුස්ස
පහානායා” ති (සං. නි. 5.232).

අපිව ඡ ධම්මා කාමච්ඡදුස්ස පහානාය සංවත්තනති
අසුභනිමිත්තස්ස උග්ගහො, අසුභභාවනානුයොගො, ඉන්ද්‍රියෙසු
ගුත්තදාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤතා, කල්‍යාණමිත්තතා,
සප්පායකථාති. දසවිධඤ්ඤි අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හන්නස්සාපි
කාමච්ඡදො පහියති, භාවෙනත්තස්සාපි ඉන්ද්‍රියෙසු
පිහිතදාරස්සාපි චතුත්තං පඤ්චත්තං ආලොපානං ඔකාසෙ සති
උදකං පිටිඤ්ඤා යාපනසිලතාය භොජනමත්තඤ්ඤනොපි.
තෙනෙව චුත්තං –

“චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ, අභුඤ්ඤා උදකං පිටෙව;

අලං ඵාසුචිහාරාය, පහිත්තස්ස භික්ඛුනො” ති. (ථෙරගා.
983).

අසුභකමිතිකතිස්සඤ්චරසදිසෙ අසුභභාවනාරතෙ
කල්‍යාණමිතෙත සෙවනතස්සපි කාමච්ඡඤා පතීයති,
ධානනිසජ්ජාදීසු දසඅසුභනිසසිතසප්පායකථාය පතීයති, තෙන
වුත්තං – “ඡ ධම්මා කාමච්ඡඤාසස පහානාය සංවත්තනති” ති.
ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පතීනකාමච්ඡඤාසස අරහත්තමග්ගන
ආයතිං අනුප්පාදො භොතිති පජානාති.

පටිඝනිමිතෙත අයොනිසොමනසිකාරොත පන බ්‍යාපාදස්ස
උප්පාදො භොති. තස්ම පටිඝමපි පටිඝනිමිත්තං, පටිඝාරමම ණමපි
පටිඝනිමිත්තං. අයොනිසොමනසිකාරො සබ්බස්ම
ඵකලකබ්ඤොව. තං තස්මිං නිමිතෙත බහුලං පචත්තයතො
බ්‍යාපාදො උප්පජ්ජති. තෙනාහ භගවා – “අඤ්ච, භික්ඛවෙ,
පටිඝනිමිත්තං, තස්ම අයොනිසොමනසිකාරබහුලිකාරො,
අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය
උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භියොරාභාවාය වෙපුලලායා” ති
(සං. නි. 5.232).

මෙතනාය පන චෙතොවිමුක්තියා යොනිසොමනසිකාරොනස්ස පහානං භොති. තස්ම මෙතනාති වුතෙන අප්පනාපි උප්පාථොපි වට්ඨති. චෙතොවිමුක්තීති අප්පනාව. යොනිසොමනසිකාරො වුත්තලකඛණොව. තං තස්ම බහුලං පච්ඡත්තයතො බ්‍යාපාදො පභීයති. තෙනාහ භගවා – “අස්සී, භික්ඛවෙ, මෙතනා චෙතොවිමුක්ති, තස්ම යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො, අයමාහාරො අනුප්පනනස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස අනුප්පාදාය උප්පනනස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස පහානායා” ති (සං. නි. 5.232).

අපිව ඡ ධම්මා බ්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තනති මෙතනානිමිත්තස්ස උග්ගහො මෙතනාභාවනානුයොගො කම්මස්සකතාපච්චවෙකඛණා පටිසංඛානබහුලතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති.

ඔදිස්සකඅනොදිස්සකදිසාථරණානඤ්චි අඤ්ඤතරවසෙන මෙතනං උග්ගණ්හනනස්සාපි බ්‍යාපාදො පභීයති, ඔධිසොඅනොධිසොථරණවසෙන මෙතනං භාවෙනනස්සාපි. “ඔං එතස්ස කුද්දො කිං කරිස්සසි, කිමස්ස සිලාදීනි විනාසෙනුං

සකඛිස්සසි, නනු ඤං අත්තනො කමෙමන ආගනඤා අත්තනො
 කමෙමනෙව ගමිස්සසි, පරස්ස කුජ්ඣනං නාම විතච්චිතඛාර
 තත්තආය සලාකගුථාදීනි ගහෙඤා පරං පහරිතුකාමතාසදිසං
 හොති. එසොපි තච කුදෙධා කිං කරිස්සති, කිං තෙ සීලාදීනි
 විනාසෙතුං සකඛිස්සති, එස අත්තනො කමෙමන ආගනඤා
 අත්තනො කමෙමනෙව ගමිස්සති, අපපට්චර්ජිතපහෙණකං විය
 පටිචාතං ඛිතතරජොමුට්ඨි විය ච එතස්සෙවෙස කොධො මඤ්ඤ
 පතිස්සති” ති එවං අත්තනො ච පරස්ස ච කමමස්සකතං
 පච්චවෙකඛතොපි, උභයකමමස්සකතං පච්චවෙකඛිඤා
 පටිසංඛාතො ධීතස්සාපි, අස්සගුත්තඤ්ඤරසදිසෙ
 මෙතතාභාවනාරතෙ කල්‍යාණමිතෙත සෙවනතස්සාපි ඛ්‍යාපාදො
 පතීයති. ධානනිසජ්ජාදීසු මෙතතානිසසිතසප්පායකථායපි
 පතීයති. තෙන චූතං – “ඡ ධම්මා ඛ්‍යාපාදස්ස පහානාය
 සංවත්තනති” ති. ඉමෙහි පන ඡති ධම්මෙහි පතීනස්ස ඛ්‍යාපාදස්ස
 අනාගාමිමග්ගන ආයතිං අනුප්පාදො හොතිති පජානාති.

අරතිආදීසු අයෝනිසොමනසිකාරෙන ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදො
භොති. තඤ්ඤි නාම කායාලසියතා. විජමහිතා නාම කායවිනමනා.
හත්තසමමදො නාම හත්තමුච්ඡා හත්තපරිළාභො. චෙතසො
ලිනතතං නාම විතතස්ස ලිනාකාරො. ඉමෙසු අරතිආදීසු
අයෝනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො ථිනමිද්ධං
උප්පජ්ජති. තෙනාහ – “අඤ්ඤි, හික්ඛචෙ, අරති තඤ්ඤි විජමහිතා
හත්තසමමදො චෙතසො ලිනතතං, තඤ්ඤි
අයෝනිසොමනසිකාරබහුලිකාරො, අයමාහාරො
අනුප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා
ථිනමිද්ධස්ස හියොයාභාවාය චෙපුලලායා” ති (සං. නි. 5.232).

ආරමහධාතුආදීසු පන යෝනිසොමනසිකාරෙනස්ස පහානං
භොති. ආරමහධාතු නාම පඨමාරමහවීරියං. නික්කමධාතු නාම
කොසජ්ජතො නික්කන්තතාය තතො බලවතරං. පරක්කමධාතු
නාම පරං පරං ධානං අක්කමන්තො තතොපි බලවතරං. ඉමස්මිං
තිප්පහෙදෙ වීරියෙ යෝනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො
ථිනමිද්ධං පහියති. තෙනාහ – “අඤ්ඤි, හික්ඛචෙ, ආරමහධාතු

නිකකමධාතු

පරකකමධාතු,

තස්ථ

යොනිසොමනසිකාරඛන්‍ධුලීකාරො, අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස
වා ථිනමිද්ධස්ස අනුප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස
පහානායා” ති (සං. නි. 5.232).

අපිව ඡ ධම්මා ථිනමිද්ධස්ස පහානාය සංවත්තනති —
අතිභොජනෙ නිමිත්තග්ගාහො, ඉරියාපථසමපරිවත්තනතා,
ආලොකසඤ්ඤාමනසිකාරො, අබ්බහාකාසවාසො,
කල්‍යාණමිත්තතා, සප්පායකථාති. ආහරහස්ස තත්‍රවට්ඨක
අලංසාටක කාකමාසක භුත්තවමිත්තකභොජනං භුඤ්ජිත්වා
රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙ නිසින්නස්ස හි සමණධම්මං කරොතො
ථිනමිද්ධං මහාහස්ථි විය ඔස්ථරනනං ආගච්ඡති,
චතුපඤ්චආලොපමිකාසං පන ධ්වපෙත්වා පානියං පිවිත්වා
යාපනසීලස්ස හික්ඛුතො තං න භොතීති එවං අතිභොජනෙ
නිමිත්තං ගණහන්නස්සාපි ථිනමිද්ධං පතීයති. යසමිං ඉරියාපථෙ
ථිනමිද්ධං ඔකකමති, තතො අඤ්ඤං පරිවත්තන්නස්සාපි, රත්තිං
චඤ්ඤාලොකදීපාලොකඋකකාලොකෙ දිවා සූරියාලොකං

මනසිකරොන්තසසාපි, අබ්බහාකාසෙ වසන්තසසාපි,
 මහාකසසපඤ්චරසදිසෙ පනීනටීනමිදෙධ කල්යාණමිතෙන
 සෙවන්තසසාපි ටීනමිදෙධං පනීයති. යානනිසජ්ජාදීසු
 ධුතඛගනිසසිතසප්පායකථායපි පනීයති. තෙන චුතතං – “ඡ ධම්මා
 ටීනමිදෙධසස පහානාය සංවත්තනති” ති. ඉමෙහි පන ඡනි
 ධම්මෙහි පනීනසස ටීනමිදෙධසස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං
 අනුප්පාදො හොතිති පජානාති.

චෙතසො අචූපසමෙ අයොනිසොමනසිකාරෙන
 උද්ධච්චකුක්ඛච්චසස උප්පාදො හොති. අචූපසමො නාම
 අචූපසන්තාකාරො, උද්ධච්චකුක්ඛච්චමෙචෙතං අඤ්ඤා. තඤ්ඤා
 අයොනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො උද්ධච්චකුක්ඛච්චං
 උප්පජ්ජති. තෙනාහ – “අඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, චෙතසො අචූපසමො,
 තඤ්ඤා අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො, අයමාහාරො
 අනුප්පන්තසස වා උද්ධච්චකුක්ඛච්චසස උප්පාදාය, උප්පන්තසස
 වා උද්ධච්චකුක්ඛච්චසස භියොරාහාවාය වෙපුලලායා” ති.

සමාධිසංඛ්‍යාතෙ පන චෙතසො වූපසමෙ
 යොනිසොමනසිකාරොනස්ස පහානං භොති. තෙනාහ – “අඤ්ඤා,
 භික්ඛවෙ, චෙතසො වූපසමො, තඤ්ඤා
 යොනිසොමනසිකාරබ්‍රුච්ඡිකාරො, අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස
 වා උද්ධච්චකුක්ඛච්චස්ස අනුප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා
 උද්ධච්චකුක්ඛච්චස්ස පහානායා” ති.

අපිව ඡ ධම්මා උද්ධච්චකුක්ඛච්චස්ස පහානාය සංවත්තනති
 බ්‍රහ්මස්සුතතා පරිපුච්ඡකතා විනයෙ පකතඤ්ඤාතා වුද්ධසෙවිතා
 කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. බ්‍රහ්මස්සචෙවනපි හි එකං වා
 දෙව වා තයො වා චත්තාරො වා පඤ්ඤා වා නිකායෙ පාළිවසෙන
 අඤ්ඤා ව උග්ගණ්හනනස්සාපි උද්ධච්චකුක්ඛච්චං පභීයති.
 කප්පියාකප්පියපරිපුච්ඡාබ්‍රුච්ඡාපි, විනයපඤ්ඤාතියං
 විණ්ණවසිභාවතාය පකතඤ්ඤානොපි, වුද්ධස්ස මහලලකඤ්ඤොර
 උපසංඝමනනස්සාපි, උපාලිඤ්ඤොරසදිසෙ විනයධරෙ
 කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවනනස්සාපි උද්ධච්චකුක්ඛච්චං පභීයති,
 ධානනිසජ්ජාදිසු කප්පියාකප්පියනිසසිතසප්පායකථායපි පභීයති.

තෙන චූත්තං – “ඡ ධම්මා උද්ධච්චකුක්කච්චස්ස පහානාය සංවත්තනතී” ති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනෙ උද්ධච්චකුක්කච්චෙ උද්ධච්චස්ස අරහත්තමගෙන, කුක්කච්චස්ස අනාගාමිමගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතිති පජානාති.

විචිකිච්ඡාදානීයෙසු ධම්මෙසු අයොනිසොමනසිකාරෙන විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති. විචිකිච්ඡාදානීයා ධම්මා නාම පුනපුනං විචිකිච්ඡාය කාරණත්තා විචිකිච්ඡාව. තස්ම අයොනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති. තෙනාහ – “අස්මි, භික්ඛවෙ, විචිකිච්ඡාදානීයා ධම්මා, තස්ම අයොනිසොමනසිකාරබහුලිකාරො, අයමාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භියොරාහාවාය වෙපුලලායා” ති (සං. නි. 5.232).

කුසලාදිධම්මෙසු යොනිසොමනසිකාරෙන පනස්සා පහානං හොති, තෙනාහ – “අස්මි, භික්ඛවෙ, කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජජානවජජා ධම්මා සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බා ධම්මා භීනපණ්ණිකා ධම්මා කණ්හසුක්කසප්පට්ඨාගා ධම්මා. තස්ම

යොනිසොමනසිකාරබ්බලීකාරො, අයමාහාරො, අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය අනුප්පාදාය; උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය පහානායා” ති.

අපිව ඡ ධම්මා විචිකිච්ඡාය පහානාය සංවත්තනති බ්බසසුත්තා, පරිපුච්ඡකතා, විනයෙ පකතඤ්ඤාතා, අධිමොක්ඛබ්බලතා, කල්‍යාණමිත්තතා, සප්පායකථාති. බාහුසසච්චනපි හි එකං වා චෙ වා තිණි වා චත්තාරි වා පඤ්ච වා නිකායෙ පාලිවසෙන ච අස්ථවසෙන ච උග්ගණ්හනාසසාපි විචිකිච්ඡා පහීයති, තිණි රත්තානි ආරබ්හ පරිපුච්ඡාබ්බලසසාපි, විනයෙ විණ්ණවසිභාවසසාපි, තිසු රත්තෙසු ඔකප්පනියසද්ධාසඛබ්බතඅධිමොක්ඛබ්බලසසාපි, සද්ධාධිමුත්තෙ වකකලිඤ්ථරසදිසෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවනාසසාපි විචිකිච්ඡා පහීයති, ධානනිසජ්ජාදීසු තිණ්ණං රත්තානං ගුණනිසසිතසප්පායකථායපි පහීයති. තෙන වුත්තං – “ඡ ධම්මා විචිකිච්ඡාය පහානාය සංවත්තනති” ති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි

පභීනාය විචිකිච්ඡාය සොතාපතතිමග්ගන ආයතිං අනුපපාදො
හොතිති පජානාති.

ඉති අජ්ඣන්තං වාති එවං පඤ්චනීවරණපරිගහණහතෙන
අත්තනො වා ධම්මෙසු, පරස්ස වා ධම්මෙසු, කාලෙන වා
අත්තනො, කාලෙන වා පරස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති.

සමුදයවයා පනෙඝු සුභනිමිත්තඅසුභනිමිත්තාදීසු
අයොනිසොමනසිකාරයොනිසොමනසිකාරවසෙන පඤ්චසු
නීවරණෙසු චුත්තායෙව නීහරිතබ්බා. ඉතො පරං චුත්තනයමෙව.
කෙවලඤ්ඤි ඉධ නීවරණපරිගහාහිකා සති දුක්ඛසච්චනති එවං
යොජනං කඤ්ඤා නීවරණපරිගහාහකස්ස හික්ඛුනො නියානමුඛං
වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

නීවරණපබ්බං නිට්ඨිතං.

බ්‍රහ්මපබ්බවණ්ණනා

එවං පඤ්චනීවරණවසෙන ධම්මානුපස්සනං විහජ්ඣා ඉදානි
පඤ්චකබ්‍රහ්මවසෙන විහජ්ඣං පුන වපරනතිආදිමාහ. තඝු
පඤ්චසු උපාදානකබ්‍රහ්මසුති උපාදානස්ස බ්‍රහ්මා

උපාදානකබ්බා, උපාදානසස පව්වයභූතා ධම්මපුඤ්ජා ධම්මරාසයොති අප්පා. අයමෙඤ්ඤ සංඛිඛපො. විඤ්ඤා පන බ්බකථා විසුද්ධිමග්ග වුත්තා.

ඉති රූපනති ඉදං රූපං, එත්තකං රූපං, න ඉතො පරං රූපං අස්මිති සභාවතො රූපං පජානාති. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. අයමෙඤ්ඤ සංඛිඛපො, විඤ්ඤා පන රූපාදීනි විසුද්ධිමග්ග බ්බකථායමෙව වුත්තාති. ඉති රූපසස සමුදයොති එවං අවිජ්ජාසමුදයාදිවසෙන පඤ්චභාකාරෙහි රූපසස සමුදයො. ඉති රූපසස අත්ථභගමොති එවං අවිජ්ජානිරොධාදිවසෙන පඤ්චභාකාරෙහි රූපසස අත්ථභගමො. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. අයමෙඤ්ඤ සංඛිඛපො, විඤ්ඤා පන විසුද්ධිමග්ග උදයබ්බයඤ්ඤාණකථාය වුත්තො.

ඉති අජ්ඣතනං වාති එවං පඤ්චකබ්බපරිග්ගණ්ණනෙන අත්තනො වා ධම්මෙසු, පරසස වා ධම්මෙසු, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා පරසස ධම්මෙසු ධම්මානුපසසි විහරති. සමුදයවයා පනෙඤ්ඤ “අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයො” තිආදීනං

පඤ්චස්ස ඛණ්ඩස්ස චුත්තානං පඤ්ඤාසාය ලක්ඛණානං වසෙන නීහරිතබ්බා. ඉතො පරං චුත්තනයමෙව. කෙවලඤ්ඤි ඉධ ඛණ්ඩපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චනති එවං යොජනං කඤ්ඤා ඛණ්ඩපරිග්ගාහකස්ස හික්ඛුනො නියානානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

ඛණ්ඩපබ්බං නිට්ඨිතං.

ආයතනපබ්බවණ්ණනා

එවං පඤ්චකඛණ්ඩවසෙන ධම්මානුපස්සනං විහජ්ඣා ඉදානි ආයතනවසෙන විහජ්තුං පුන චපරනතිආදිමාහ. තඤ්ඤ ඡස්ස අජ්ඣතතිකඛාහිරෙස්ස ආයතනෙස්සති චක්ඛු සොතං ඝාතං ඡ්වහා කායො මනොති ඉමෙස්ස ඡස්ස අජ්ඣතතිකෙස්ස, රූපං සද්දො ගණ්ඨො රසො ඵොට්ඨබ්බො ධම්මොති ඉමෙස්ස ඡස්ස බාහිරෙස්ස. චක්ඛුඤ්ඤ ජජානාතීති චක්ඛුපසාදං යාථාචසරසලක්ඛණවසෙන ජජානාති. රූපෙ ච ජජානාතීති බහිද්ධා චතුසමුට්ඨානිකරූපඤ්ඤා යාථාචසරසලක්ඛණවසෙන ජජානාති. යඤ්ඤ තදුහයං පටිච්ච උපපජ්ජති සංයොජනනති යඤ්ඤ තං චක්ඛුං චෙව රූපෙ චාති

උභයං පටිච්ච. කාමරාගසංයෝජනං පටිඝ, මාන, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා,
 සීලබ්බතපරාමාස, භවරාග, ඉසසා, මච්ඡරිය,
 අවිජ්ජාසංයෝජනනි දසවිධං සංයෝජනං උපපජ්ජති, තඤ්ච
 යාථාචසරසලකඛණවසෙන පජානාති.

කථං පනෙතං උපපජ්ජති? චක්ඛුච්චාලෙ තාව ආපාඨගතං
 ඉට්ඨාරමමණං කාමසසාදවසෙන අසසාදයතො අභිනඤ්ඤා
 කාමරාගසංයෝජනං උපපජ්ජති. අනිට්ඨාරමමණෙ කුජ්ඣතො
 පටිඝසංයෝජනං උපපජ්ජති. “යිපෙඤ්ඤා මං කො අඤ්ඤා එතං
 ආරමමණං විභාවෙතං සමයො අපි” ති මඤ්ඤාතො
 මානසංයෝජනං උපපජ්ජති. එතං රූපාරමමණං නිච්චං ධ්‍රුවනි
 ගණහතො දිට්ඨිසංයෝජනං උපපජ්ජති. “එතං රූපාරමමණං
 සතො නු ඛො, සත්තසස නු ඛො” ති විචිකිච්ඡතො
 විචිකිච්ඡාසංයෝජනං උපපජ්ජති. “සමපතතිභවෙ චත නො ඉදං
 සුලභං ජාත” නති භවං පඤ්ඤානසස භවරාගසංයෝජනං
 උපපජ්ජති. “ආයතිමපි එවරූපං සීලබ්බතං සමාදිසිඤ්ඤා සකකා
 ලඤ්ඤ” නති සීලබ්බතං සමාදියනනසස

සීලබ්බතපරාමාසසංයෝජනං උපපජ්ජති. “අහො වත තං රූපාරමමණං අඤ්ඤා න ලභෙය්‍ය” නති උසුයතො ඉසසාසංයෝජනං උපපජ්ජති. අත්තනා ලද්ධං රූපාරමමණං අඤ්ඤාසස මච්ඡරායතො මච්ඡරියසංයෝජනං උපපජ්ජති. සබ්බභව සහජාතඅඤ්ඤාණවසෙන අවිජ්ජාසංයෝජනං උපපජ්ජති.

යථා ච අනුප්පන්නසසාති යෙන කාරණෙන අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නසස තසස දසවිධසසාපි සංයෝජනසස උප්පාදො භොති, තඤ්ච කාරණං පජානාති. යථා ච උප්පන්නසසාති අප්පහීනට්ඨන පන සමුදාචාරවසෙන චා උප්පන්නසස තසස දසවිධසසාපි සංයෝජනසස යෙන කාරණෙන පහානං භොති, තඤ්ච කාරණං පජානාති. යථා ච පහීනසසාති තද්ධමච්ඡාප්පහානවසෙන පහීනසසාපි තසස දසවිධසස සංයෝජනසස යෙන කාරණෙන ආයතිං අනුප්පාදො භොති, තඤ්ච පජානාති. කෙන කාරණෙන පනසස ආයතිං අනුප්පාදො භොති? දිට්ඨිවිච්ඡිවජාසීලබ්බතපරාමාසඉසසාමච්ඡරියභෙදසස

තාව පඤ්චවිධස්ස සංයොජනස්ස සොතාපතතිමග්ගෙන ආයතිං
 අනුප්පාදො හොති. කාමරාගපටිඝසංයොජනද්වයස්ස
 ඔළාරිකස්ස සකදාගාමීමග්ගෙන, අණුසහගතස්ස
 අනාගාමීමග්ගෙන, මානභවරාගාවිජ්ජාසංයොජනතනයස්ස
 අරහතතමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති. සොතඤ්ච
 පජානාති සද්දෙ වාතිආදීසුපි එසෙව නයො. අපිචෙඤ්ච
 ආයතනකථා විඤ්චාරතො විසුද්ධිමග්ගෙ ආයතනනිද්දෙසෙ
 චුත්තනයෙනෙව චෙදිතබ්බා.

ඉති අජ්ඣාතං වාති එවං අජ්ඣාතනිකායතනපරිග්ගණ්හනෙන
 අත්තනො වා ධම්මෙසු බාහිරායතනපරිග්ගණ්හනෙන පරස්ස වා
 ධම්මෙසු, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා පරස්ස ධම්මෙසු
 ධම්මානුපසසි විහරති. සමුදයවයා පනෙඤ්ච “අවිජ්ජාසමුදයා
 චක්ඛුසමුදයො” ති රූපායතනස්ස රූපකඛ්ඤ්ච, අරූපායතනෙසු
 මනායතනස්ස විඤ්ඤාණකඛ්ඤ්ච, ධම්මායතනස්ස
 සෙසකඛ්ඤ්ච චුත්තනයෙන නීහරිතබ්බා. ලොකුත්තරධම්මා න
 ගහෙතබ්බා. ඉතො පරං චුත්තනයමෙව. කෙවලඤ්චි ඉධ

ආයතනපරිගහාහිකා සති දුක්ඛසච්චනති එවං යොජනං කඤ්චා
ආයතනපරිගහාහකස්ස හික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතඛඛං.
සෙසං තාදිසමෙවාති.

ආයතනපඛඛං නිට්ඨිතං.

බොජ්ඣක්ඛගපඛඛවණ්ණනා

එවං ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනවසෙන ධම්මානුපස්සනං
විහජ්ඣා ඉදානි බොජ්ඣක්ඛගවසෙන විහජ්ඣං සුත
වපරනතිආදිමාහ. තස්ම බොජ්ඣක්ඛගෙසුති බුජ්ඣනකසත්තස්ස
අඛෙගසු. සත්තනති පටිලාභවසෙන සංවිජ්ජමානං.
සතිසමබොජ්ඣක්ඛගනති සතිසඛබාතං සමබොජ්ඣක්ඛගං. එස්මි හි
සමබුජ්ඣති ආරද්ධවිපස්සකතො පට්ඨාය යොගාවචරොති
සමබොධි. යාය වා සො සතිආදිකාය සත්තධම්මසාමග්ගියා
සමබුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාතො උට්ඨාති, සච්චාති වා පටිවිජ්ඣති,
සා ධම්මසාමග්ගී සමබොධි. තස්ස සමබොධිස්ස, තස්සා වා
සමබොධියා අඛෙගනති සමබොජ්ඣක්ඛගං. තෙන වුත්තං —

“සතිසංඛ්‍යාතං සමෙඛාජ්ඣක්ඛණං” නති. සෙසසමෙඛාජ්ඣක්ඛණසූපි
ඉමිනාව නයෙන වචනසො වෙදිතබ්බා.

අසන්නනති අප්පට්ඨාභවසෙන අවිජ්ජමානං. යථා ච
අනුපන්නසසාතිආදීසු පන සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණසස තාව “අස්සී,
හික්ඛවෙ, සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණට්ඨානීයා ධම්මා, තස්ස
යොනිසොමනසිකාරබ්‍රුලිකාරො, අයමාහාරො අනුප්පන්නසස
වා සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණසස උප්පාදාය, උප්පන්නසස වා
සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණසස හියොගාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය
පාරිපුරියා සංවත්තති” ති (සං. නි. 5.232) එවං උප්පාදො
හොති. තස්ස සතියෙව සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණට්ඨානීයා ධම්මා.
යොනිසොමනසිකාරො චුත්තලක්ඛණොයෙව. තං තස්ස බ්‍රුලං
පවත්තයතො සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණො උප්පජ්ජති.

අපිච චත්තාරො ධම්මා සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛණසස උප්පාදාය
සංවත්තනති සතිසමපජ්ඣෙය්‍යං මුට්ඨසසතිපුග්ගලපරිවජ්ජනතා
උපට්ඨිතසසතිපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති. අහික්ඛන්නාදීසු
හි සන්නසු යානෙසු සතිසමපජ්ඣෙය්‍යෙන,

හතනනිකබ්බතකාකසදිසෙ මුට්ඨසසතිපුග්ගලෙ පරිවජ්ජනෙන,
 තිසසදතතඤ්ථරඅභයඤ්ථරසදිසෙ උපට්ඨිතසසතිපුග්ගලෙ
 සෙවනෙන, යානනිසජ්ජාදීසු සතිසමුට්ඨාපනථං
 නිනනපොණපබ්බාරවිතතතාය ච සතිසමෙඛාජ්ඣක්ඛිං
 උපපජ්ජති. එවං චතුභි කාරණෙහි උපපනනස්ස පනස්ස
 අරහතතමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි භොතිති පජානාති.

ධම්මවිචයසමෙඛාජ්ඣක්ඛිංස්ස පන “අඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, කුසලාකුසලා
 ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා භීතපණ්ණා ධම්මා
 කණ්හසුකකසප්පට්ඨාගා ධම්මා, තථ
 යොනිසොමනසිකාරබ්බුලිකාරො, අයමාහාරො අනුප්පනනස්ස
 වා ධම්මවිචයසමෙඛාජ්ඣක්ඛිංස්ස උප්පාදාය, උප්පනනස්ස වා
 ධම්මවිචයසමෙඛාජ්ඣක්ඛිංස්ස භියොරාභාවාය වෙපුලලාය
 භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති” ති එවං උප්පාදො භොති.

අපිච සත්ත ධම්මා ධම්මවිචයසමෙඛාජ්ඣක්ඛිංස්ස උප්පාදාය
 සංවත්තනති පරිපුච්ඡකතා වත්ථුචිසදකිරියා
 ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා දුප්පඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා

පඤ්ඤවනනපුග්ගලසෙවනා ගමනීරඤ්ඤාණවරියපච්චවෙකඛණා
තදධිමුත්තතාති. තස්ම පරිපුච්ඡකතාති
බ්බුධාතුආයතනඉන්ද්‍රියබලබෝජ්ඣකඛමග්ගඛකඛානඛසමථවි
පසසනානං අස්මස්මාතිස්සිතපරිපුච්ඡාබහුලතා. වස්සුචිසදකිරියාති
අජ්ඣතතිකඛාතිරානං වස්සුනං විසදහාවකරණං. යදා හිසස
කෙසනබලොමාති දීඝාති හොනති, සරීරං වා
උසසනනදොසඤ්ඤවච සෙදමලමකඛිතඤ්ඤව, තදා අජ්ඣතතිකං
වස්සු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං. යදා පන චීවරං ඡණ්ණං කිලිට්ඨං
දුග්ගඤ්ඤං හොති, සෙනාසනං වා උකලාපං, තදා බාහිරවස්සු
අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං. තස්මා කෙසාදිඡෙදාපනෙන
උද්ධංචීරෙවනඅධොචීරෙවනාදීහි සරීරසලලහුකභාවකරණෙන
උච්ඡාදනනභාපනෙන ච අජ්ඣතතිකවස්සු විසදං කාතබ්බං.
සුචිකමමධොවනරජනපරිහණඛකරණාදීහි බාහිරවස්සු විසදං
කාතබ්බං. එතස්මිඤ්ඤති අජ්ඣතතිකඛාතිරෙ වස්සුමති අවිසදෙ
උපපනෙනසු විත්තවෙනසිකෙසු ඤාණමපි අවිසදං හොති
අපරිසුද්ධං අපරිසුද්ධාති දීපකපලලවට්ටිතෙලාති නිසසාය

උප්පන්නදීපසිඛාය ඔහාසො විය. විසදෙ පන අජ්ඣන්තිකබාහිරෙ
වත්තමහි උප්පන්නසු විත්තචෙතසිකෙසු ඤාණමපි විසදං භොති
පරිසුද්ධානි දීපකපලලවට්ටිතෙලානි නිසසාය උප්පන්නදීපසිඛාය
ඔහාසො විය. තෙන චුත්තං “වත්තවිසදකිරියා
ධම්මවිචයසමෙබ්බාජ්ඣධගස්ස උප්පාදාය සංවත්තති” ති.

ඉඤ්ඤාසමත්තපටිපාදනා නාම සද්ධාදීනං ඉඤ්ඤානං
සමභාවකරණං. සචෙ හිසස සද්ධිඤ්ඤායං බලවං භොති, ඉතරානි
මඤ්ඤානි, තතො වීරිසිඤ්ඤායං පග්ගහකිච්චං, සතිඤ්ඤායං
උප්පට්ඨානකිච්චං, සමාධිඤ්ඤායං අවිකෙබ්බකිච්චං, පඤ්ඤාඤ්ඤායං
දසසනකිච්චං කාතුං න සකෙකාති. තසමා තං
ධම්මසභාවපච්චචෙකබ්බෙණන වා, යථා වා මනසිකරොතො
බලවං ඡාතං, තථා අමනසිකාරෙන භාපෙතබ්බං.
වකකලිසෙරවත්ත චෙත්ත නිදසසනං. සචෙ පන වීරිසිඤ්ඤායං බලවං
භොති, අථ සද්ධිඤ්ඤායං අධිමොක්ඛකිච්චං කාතුං න සකෙකාති, න
ඉතරානි ඉතරකිච්චභෙදං. තසමා තං පසසද්ධාදිභාවනාය
භාපෙතබ්බං. තත්තාපි සොණසෙරසස වත්ත දසසතබ්බං. එවං

සෙසෙසුපි එකස්ස බලවහාවෙ සති ඉතරෙසං අත්තනො
කිචෙවසු අසමඤ්ඤා වෙදිතබ්බා.

විසෙසනො පනෙඤ්ඤා සද්ධාපඤ්ඤානං සමාධිවීරියානඤ්ඤා සමනං
පසංසනති. බලවසද්ධො හි මජ්ඣපඤ්ඤා මුඛපපසනො හොති,
අවඤ්ඤාමිං පසිද්ධති. බලවපඤ්ඤා මජ්ඣසද්ධො කෙරාටිකපකඛං
හස්සති, හෙසස්සමුට්ඨිනො විය රොගො අතෙකිච්ඡා හොති.
චිත්තප්පාදමත්තනො කුසලං හොතිති අනිධාවිඤ්ඤා දානාදිති
අකරොනොති නිරයෙ උපපජ්ජති. උභින්නං සමතාය
වඤ්ඤාමිංයෙව පසිද්ධති. බලවසමාධිං පන මජ්ඣවීරියං සමාධිස්ස
කොසස්සපකඛතො කොසස්සං අභිභවති. බලවවීරියං මජ්ඣසමාධිං
වීරියස්ස උද්ධවච්ඡපකඛතො උද්ධවං අභිභවති. සමාධි පන
වීරියෙන සංයොජ්ඣනො කොසස්ස පතිතුං න ලහති, වීරියං
සමාධිනා සංයොජ්ඣනං උද්ධවෙව පතිතුං න ලහති. තස්මා තද්වහං
සමං කාතබ්බං. උභයසමතාය හි අප්පනා හොති.

අපිච්ඡ සමාධිකමම්ඤ්ඤා බලවතිපි සද්ධා වට්ටති. එවං සද්දහනො
ඛකප්පනො අප්පනං පාපුණ්ණස්සති. සමාධිපඤ්ඤාසු පන

සමාධිකමමිකස්ස එකගගතා බලවතී වට්ටති. එවඤ්ඤි සො
අප්පනං පාපුණාති. විපස්සනාකමමිකස්ස පඤ්ඤා බලවතී වට්ටති.
එවඤ්ඤි සො ලකඛණපටිවේධං පාපුණාති. උභින්නං පන
සමතායපි අප්පනා භොති යෙව. සති පන සබ්බථ බලවතී වට්ටති.
සති හි චිත්තං උද්ධච්චපකඛිකානං සද්ධාවීරියපඤ්ඤානං වසෙන
උද්ධච්චපාතතො, කොසජ්ජපකඛිකෙන ච සමාධිනා
කොසජ්ජපාතතො රකඛති. තස්මා සා ලොණුධූපනං විය
සබ්බබ්‍යඤ්ජනෙසු, සබ්බකමමිකඅමවේවා විය ච,
සබ්බරාජකිවේවසු සබ්බථ ඉච්ඡිතබ්බා. තෙනාහ – “සති ච පන
සබ්බථිකා චුත්තා භගවතා, කිං කාරණා? චිත්තඤ්ඤි
සතිපට්ඨරණං, ආරකඛපච්චුපට්ඨානා ච සති, න චිතා සතියා
චිත්තස්ස පග්ගහනිග්ගහො භොති” ති.
දූපපඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා නාම ඛ්‍යාදිහෙදෙ
අනොගාලහපඤ්ඤානං දුමමධපුග්ගලානං ආරකා පරිවජ්ජනං.
පඤ්ඤවනනපුග්ගලසෙවනා නාම
සමපඤ්ඤාසලකඛණපරිග්ගාහිකාය උදයබ්බයපඤ්ඤාය

සමනනාගතපුග්ගලසෙවනා. ගමහීරඤ්ඤාණවරියපච්චවෙකඛණා
නාම ගමහීරෙසු ඛණ්ඩාදීසු පවතතාය ගමහීරපඤ්ඤාය
පහෙදපච්චවෙකඛණා. තදධිමුත්තතා නාම ධානනිසජ්ජාදීසු
ධම්මවිචයසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛගසමුට්ඨාපනථං

නින්නපොණපබ්බාරචිත්තතා. එවං උපපන්නස්ස පන්නස්ස
අරහත්තමගෙන භාවනාපාරිපූරි භොතිති පජානාති.

වීරියසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛගසස “අඤ්ඤා, නිකඛචෙ, ආරම්භධාතු
නික්කමධාතු පරක්කමධාතු, තථ
යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො, අයමාහාරො අනුපපන්නස්ස
වා වීරියසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛගසස උපපාදාය, උපපන්නස්ස වා
වීරියසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛගසස නියොගාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය
පාරිපූරියා සංවත්තති” ති එවං උපපාදො භොති.

අපිච එකාදස ධම්මා වීරියසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛගසස උපපාදාය
සංවත්තනති අපායහයපච්චවෙකඛණතා ආනිසංසදසසාවිතා
ගමනවිටීපච්චවෙකඛණතා පිණ්ඩපාතාපවායනතා
දායජ්ජමහත්තපච්චවෙකඛණතා සත්ථමහත්තපච්චවෙකඛණතා

ජාතිමහත්තපච්චවෙකඛණ්ණතා

සබ්බමචාරිමහත්තපච්චවෙකඛණ්ණතා කුසීතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා
ආරද්ධවීරියපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති.

තස් නිරයෙසු පඤ්චවිධබ්බන්තකමමකාරණතො පට්ඨාය

මහාදුක්ඛානුභවනකාලෙපි, නිරවජානයොනියං

ජාලබ්පනකුමීනාදීනි ගහිතකාලෙපි,

පාජනකණ්ටකාදිපපහාරතුන්තසස සකට්චනනාදිකාලෙපි,

පෙතතිවිසයෙ අනෙකානිපි වසසසහසසානි එකං බුද්ධන්තරමපි

බුප්පිපාසානි ආතුරීභූතකාලෙපි, කාලකඤ්චිකඅසුරෙසු

සට්ඨිහස්ථඅසිතිහස්ථපපමාණෙන අට්ඨිවමමමතෙතනෙව

අත්තභාවෙන වාතාතපාදිදුක්ඛානුභවනකාලෙපි න සකකා

වීරියසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛං උපපාදෙතුං, අයමෙව තෙ හිකබ්බ කාලො

වීරියකරණායාති එවං අපායහයං පච්චවෙකඛන්තසසාපි

වීරියසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛං උපපජ්ජති.

න සකකා කුසීතෙන නවලොකුත්තරධමමං ලද්ධං,

ආරද්ධවීරියෙනෙව සකකා අයමානිසංසො වීරියසසානි එවං.

ආනිසංසදසසාවිනොපි

උපපජ්ජති.

සබ්බද්ධපච්චකද්ධමහාසාවකෙහි තෙ ගතමග්ගා
ගනනබ්බා, සො ච න සකකා කුසිතෙන ගනතුනති එවං
ගමනවිටී. පච්චචෙකඛනනසසාවි උපපජ්ජති. යෙ තං
පිණ්ඩපාතාදීහි උපට්ඨහනති, ඉමෙ තෙ මනුසසා නෙව ඤාතකා,
න දාසකමමකරා, නාපි තං නිසසාය ජීවිසසාමාති තෙ පණිතාති
විවරාදීති දෙනති. අථ බො අත්තනො කාරානං මහපඵලනං
පච්චාසිසමානා දෙනති. සඤ්ඤාපි “අයං ඉමෙ පච්චයෙ
පරිභුඤ්ජ්ඣා කායදලහිබ්බුලො සුඛං විහරිසසති” ති න එවං
සමපසසතා තුය්හං පච්චයා අනුඤ්ඤාතා. අථ බො “අයං ඉමෙ
පරිභුඤ්ජමානො සමණධම්මං කඤ්ඤා වට්ටදුකඛතො මුච්චිසසති
” ති තෙ පච්චයා අනුඤ්ඤාතා, සො දානි ඤං කුසිතො
විහරතො න තං පිණ්ඩං අපච්චාසිසසති. ආරද්ධවීරියසෙසව හි
පිණ්ඩපාතාපචායනං නාම භොතීති එවං පිණ්ඩපාතාපචායනං
පච්චචෙකඛනනසසාවි උපපජ්ජති අයං මිත්තඤ්ඤාපි විය.

ථෙරො කීර කසසකලෙණ නාම පටිවසති. තසස ච
ගොවරගාමෙ එකා මහාඋපාසිකා ථෙරං පුතතං කඤ්ඤා පටිජගගති.
සා එකදිවසං අරඤ්ඤං ගවජනතී ධීතරං ආහ – “අමම, අසුකසමිං
යානෙ පුරාණතණ්ඩුලා, අසුකසමිං සප්පි, අසුකසමිං බීරං,
අසුකසමිං ඵාණතං, තච භාතිකසස අයාමිතතසස ආගතකාලෙ
හතතං පච්ඤා බීරසප්පිඵාණතෙහි සද්ධං දෙනි, කුඤ්ඤ
භුඤ්ඤායාසි. අහං පන හිංසො පකකපාරිවාසිකහතතං
කඤ්ඤායෙන භුතතාමහී” ති. දිවා කිං භුඤ්ඤාසසි අමමා,ති?
සාකපණ්ණං පකබ්බිඤ්ඤා කණතණ්ඩුලෙහි අමබ්බියාගුං පච්ඤා
ධිපෙහි අමමා,ති.

ථෙරො චීවරං පාරුපිඤ්ඤා පතතං නීහරනෙතාව තං සද්ධං සුඤ්ඤා
අතතානං ඔවදි “මහාඋපාසිකා කීර කඤ්ඤායෙන පාරිවාසිකහතතං
භුඤ්ඤා, දිවාපි කණපණ්ණමබ්බියාගුං භුඤ්ඤාසසති, තුය්හං අස්ථාය
පන පුරාණතණ්ඩුලාදිති ආචිකබ්බති, තං නිසසාය බො පනෙසා
නෙව බෙතතං න වස්ථං න හතතං න වස්ථං පච්චාසිසති, තිසෙසා
පන සමපතතිංසො පස්ථායමානා දෙනි, කුං එතිසසා තා

සමපතනියො දාතුං සකඛිස්සසි, න සකඛිස්සසිති, අයං ඛො පන
පිණ්ඩපාතො තයා සරාගෙන සදොසෙන සමොහෙන න සකකා
ගණහිතු” නති පතනං ථවිකාය පකඛිපිඨා ගණධිකං මුඤ්චිඨා
නිවතතිඨා කස්සකලෙණමෙව ගතඨා පතනං හෙට්ඨාමඤ්ච
විවරං විවරවංසෙ යපෙඨා “අරහතනං අපාපුණිඨා න
නිකඛමිස්සාමි” ති විරියං අධිට්ඨතිඨා නිසිදි. දීඝරතනං
අපපමනො හුඨා නිවුඤ්ඤිකඛු විපස්සනං වඤ්ඤාඨා
පුරෙහතනමෙව අරහතනං පඨා විකසමානමිව පදුමං
මහාඛිණ්ණාසවො සිතං කරොනොතාව නිසිදි. ලෙණදොරෙ
රුකඛමහි අධිවඨා දෙවතා —

“නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුතතම;

යස්ස තෙ ආසවා ඛිණ්ණා, දකඛිණ්ණෙයොඤ්ඤ මාරිසා” ති. —

උදානං උදානෙඨා “හනෙන, පිණ්ඩාය පට්ඨානං තුමහාදිසානං
අරහතනානං භිකඛං දඨා මහලලකිඨියො දුකඛා මුච්චිස්සනති”
ති ආහ. ථෙරො උට්ඨතිඨා දාරං විවරිඨා කාලං

ඔලොකෙනොනා “පාතොයෙවා” ති ඤායා පතනවීචරමාදාය
ගාමං පාවිසි.

දාරිකාපි භතතං සමපාදෙයා “ඉදානි මෙ භාතා ආගමිස්සති,
ඉදානි ආගමිස්සති” ති දාරං ඔලොකයමානා නිසිදි. සා ථෙරෙ
සරදාරං සමපතෙන පතතං ගහෙයා සප්පිථාණ්ණයොජ්ඣස්ස
බීර්තිණ්ඩපාතස්ස පුරෙයා භස්සෙ යිපෙසි. ථෙරො “සුඛං භොතු
” ති අනුමොදනං කයා පකකාමි. සාපි තං ඔලොකයමානා
අට්ඨාසි. ථෙරස්ස හි තදා අතිවිය පරිසුද්ධා ඡවිචණ්ණා අභොසි,
විප්පසනනානි ඉන්ද්‍රියානි, මුඛං ඛන්ධනා පවුත්තතාලපකකං විය
අතිවිය විරොචිසු.

මහාඋපාසිකා අරඤ්ඤා ආගනායා “කිං, අමම, භාතිකො තෙ
ආගතො” ති පුච්ඡි. සා සබ්බං තං පචතතිං ආරොචෙසි. උපාසිකා
“අජ්ජ මම පුත්තස්ස පබ්බජ්ඣකිව්වං මඤ්ඤං පතත” නති ඤායා
“අහිරමති තෙ, අමම, භාතා බුද්ධසාසනෙ, න උකකණ්ඨති” ති
ආහ.

මහත්තං ඛො පනෙතං සත්ථදායජ්ජං යදිදං සත්ත අරියධනානි
නාම, තං න සකකා කුසිතෙන ගහෙතුං. යථා හි විප්පට්ඨනනං
පුත්තං මාතෘපිතරො “අයං අමහාකං අපුතෙනා” ති පරිබාහිරං
කරොනති, සො තෙසං අවචයෙන දායජ්ජං න ලහති, එවං
කුසිතොපි ඉදං අරියධනදායජ්ජං න ලහති, ආරද්ධවීරියොව
ලහතීති දායජ්ජමහත්තං පච්චචෙකඛතොපි උප්පජ්ජති.

මහා ඛො පන තෙ සථා, සත්ථනො හි තෙ මාතුකුච්ඡ්සමිං
පටිසංධිගණහනකාලෙපි අහිනිකඛමනෙපි අහිසමෙබ්බාධියමපි
ධම්මචක්කප්පචත්තනයමකපාටිභාරියදෙවොරොහනආයුසංඛා
රවොසසජ්ජනෙසුපි පරිනිබ්බානකාලෙපි දසසහසසිලොකධාතු
අකමපිථ, යුත්තං නු තෙ එවරුපසස සත්ථ සාසනෙ පබ්බජ්ඣා
කුසිතෙන භවිතුනති එවං සත්ථමහත්තං පච්චචෙකඛතොපි
උප්පජ්ජති.

ජාතියාපි ක්කං ඉදානි න ලාමකජාතිකො, අසමහිනනාය
මහාසමමතපච්චේණියා ආගතඋක්කාකරාජවංසෙ ජාතොසි,
සුද්දොදනමහාරාජසස ව මහාමායාදෙවියා ව නත්තා,

රාහුලහදුස්ස කනිට්ඨා, තයා නාම එවරුපෙන ජිනපුතෙන න
හුඬා න යුතතං කුසිතෙන විහරිතුනති එවං ජාතිමහතතං
පච්චෙකඛතොපි උපපජ්ජති.

සාරිපුත්තමහාමොග්ගලලානා චෙව අසිති ච මහාසාවකා
වීරියෙනෙව ලොකුතතරධමමං පටිච්ඡක්ඛංසු, ත්වං එතෙසං
සබ්බමචාරීනං මග්ගං පටිපජ්ජසි, න පටිපජ්ජසිති එවං
සබ්බමචාරිමහතතං පච්චෙකඛතොපි උපපජ්ජති.

කුච්ඡං පූරෙත්වා ධීතඅජගරසදිසෙ විසසට්ඨකාසිකචෙතසිකවීරියෙ
කුසිතපුග්ගලෙ පරිච්ඡන්තසසාපි ආරද්ධවීරියෙ පහිතතෙන
පුග්ගලෙ සෙවන්තසසාපි යානනිසජ්ජාදීසු වීර්යුපපාදනත්ථං
නින්නපොණ්ණපබ්බාරවිත්තසසාපි උපපජ්ජති. එවං උපපන්නසස
පනසස අරහත්තමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි භොතිති පජානාති.

පීතිසමෙබ්බාජක්ඛඛගසස “අඤ්ඤා, භික්ඛචෙ,
පීතිසමෙබ්බාජක්ඛඛගට්ඨානියා ධම්මා, තත්ථ
යොනිසොමනසිකාරබ්බුලීකාරො, අයමාහාරො අනුපපන්නසස
වා පීතිසමෙබ්බාජක්ඛඛගසස උපපාදාය, උපපන්නසස වා

පීතිසමෙබ්බජ්ඣාදිගස්ස හියොභාවාය වෙසුලලාය භාවනාය
පාරිපුරියා සංවත්තති” ති එවං උපපාදො භොති. තස්ම පීතියෙව
පීතිසමෙබ්බජ්ඣාදිගට්ඨානියා ධම්මා නාම. තස්සා
උපපාදකමනසිකාරො යොනිසොමනසිකාරො නාම.

අපිව එකාදස ධම්මා පීතිසමෙබ්බජ්ඣාදිගස්ස උපපාදාය
සංවත්තනති බුද්ධානුස්සති, ධම්ම, සඛ්ඤ, සීල, වාග, දෙවතානුස්සති
උපසමානුස්සති ලුබ්භුග්ගලපරිවජ්ජනතා
සිතිද්ධුග්ගලසෙවනතා පසාදනියසුත්තනපච්චෙකඛණතා
තදධිමුත්තතාති. බුද්ධගුණ අනුස්සරනසසාපි හි යාව උපචාරා
සකලසරීරං ඵරමානො පීතිසමෙබ්බජ්ඣාදිගා උපපජ්ජති,
ධම්මසඛ්ඤගුණ අනුස්සරනසසාපි, දීඝරත්තං අඛණ්ඩං කඤ්චා
රකඛිතං චතුපාරිසුද්ධිසීලං පච්චෙකඛනසසාපි, ගිහිනොපි
දසසීලං පඤ්ඤාසීලං පඤ්ඤාචෙකඛනසසාපි, දුබ්භිකඛභයාදීසු
පණිතභොජනං සබ්බහමචාරීනං දස්වා “එවං නාම අදමහා” ති
වාගං පච්චෙකඛනසසාපි, ගිහිනොපි ඵවරුපෙ කාලෙ
සීලවනතානං දිනනදානං පච්චෙකඛනසසාපි, යෙනි ගුණෙනි

සමනනාගතා දෙවතා දෙවතනං පතතා, තථාරූපානං ගුණානං
අතනනි අස්සිතං පච්චවෙකඛනනසසාපි, සමාපතනියා විකඛමනිතා
කිලෙසා සට්ඨිපි සතතතිපි වසසානි න සමුදාවරනනිති
පච්චවෙකඛනනසසාපි,

චෙතිසදසසනබොධිදසසනථෙරදසසනෙසු අසකකචචකිරියාය
සංසුචිතලුඛභාවෙ බුද්ධාදීසු පසාදසිනෙහාභාවෙන ගද්දහපිට්ඨ
රජසදිසෙ ලුඛපුග්ගලෙ පරිවජ්ජනනසසාපි, බුද්ධාදීසු පසාදබහුලෙ
මුදුචිතෙන සිනිද්ධපුග්ගලෙ සෙවනනසසාපි,

රතනතතයගුණපරිදීපකෙ පසාදනීයසුතතනෙන
පච්චවෙකඛනනසසාපි, යානනිසජ්ජාදීසු පිනිඋපපාදනස්ථං
නිනනපොණපබ්බාරචිතනසසාපි උපපජ්ජති. එවං උපපනනසස
පනසස අරහතතමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි භොතිති පජානාති.

පසසද්ධිසමබ්බාජ්ඣධ්මගසස “අස්සී, හිකඛවෙ, කායපසසද්ධි
චිතතපසසද්ධි, තස්ස යොනිසොමනසිකාරබහුලිකාරො,
අයමාභාරො අනුපපනනසස වා පසසද්ධිසමබ්බාජ්ඣධ්මගසස
උපපාදාය, උපපනනසස වා පසසද්ධිසමබ්බාජ්ඣධ්මගසස

භියොයාභාවාය චෙපුලලාය භාවනාය පාරිපුරියා සංවත්තති” ති
ඵවං උපපාදො හොති.

අපිව සත්ත ධම්මා පසසද්ධිසමෙබ්බජ්ඣධ්මගසස උපපාදාය
සංවත්තනති පණිතභොජනසෙවනතා උතුසුඛසෙවනතා
ඉරියාපථසුඛසෙවනතා මජ්ඣන්තපයොගතා
සාරද්ධකායපුග්ගලපරිවජ්ජනතා පසසද්ධකායපුග්ගලසෙවනතා
තද්ධිමුත්තතාති. පණිතඤ්ඡි සිනිද්ධං සප්පායභොජනං
භුඤ්ජනතසසාපි, සීතුණ්හසු ඵ උතුසු ධානාදීසු ඵ ඉරියාපථසු
සප්පායඋතුඤ්ච ඉරියාපථඤ්ච සෙවනතසසාපි පසසද්ධි
උපපජ්ජති. යො පන මහාපුරිසජාතිකො
සබ්බඋතුඉරියාපථකබ්බෙමා හොති, න තං සන්ධායෙනං වුත්තං.
යසස සභාගවිසභාගතා අත්ථී, තසෙසව විසභාගෙ උතුඉරියාපථෙ
වජ්ජන්තො සභාගෙ සෙවනතසස උපපජ්ජති. මජ්ඣන්තපයොගො
වුච්චති අත්තනො ඵ පරසස ඵ කම්මසසකතාපච්චවෙකඛණා.
ඉමිනා මජ්ඣන්තපයොගෙන උපපජ්ජති. යො ලෙඩ්චුද්දණ්ඩාදීහි
පරං විහෙයියමානො විචරති, ඵචරුපං සාරද්ධකායං පුග්ගලං

පරිවජ්ජනකසසාපි, සංයතපාදපාණිං පසසද්ධිකායං පුග්ගලං
සෙවනකසසාපි, යානනිසජ්ජාදීසු පසසද්ධිඋපපාදනථාය
නිනනපොණපබ්බාරවිතකසසාපි උපපජ්ජති. එවං උපපනනසස
පනසස අරහතතමගෙන භාවනාපාරිපූරි භොතිති පජානාති.

සමාධිසමෙබ්බාජ්ඣධ්වංසස “අඤ්ඤා, හික්ඛවෙ, සමථනිමිතතං
අබ්බග්ගනිමිතතං, තඤ්ඤා යොනිසොමනසිකාරබ්බුලීකාරො,
අයමාහාරො, අනුපපනනසස වා සමාධිසමෙබ්බාජ්ඣධ්වංසස
උපපාදාය, උපපනනසස වා සමාධිසමෙබ්බාජ්ඣධ්වංසස
හිසෙය්‍යාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවතතති” ති
එවං උපපාදො භොති. තඤ්ඤා සමථොව සමථනිමිතතං
අවිකෙබ්බපට්ඨන ව අබ්බග්ගනිමිතතනති.

අපිච ඵකාදස ධම්මා සමාධිසමෙබ්බාජ්ඣධ්වංසස උපපාදාය
සංවතතනති වත්ථවිසදකිරියතා ඉන්ද්‍රියසමතතපටිපාදනතා
නිමිතතකුසලතා සමයෙ විතතසස පග්ගණ්හනතා සමයෙ
විතතසස නිග්ගණ්හනතා සමයෙ සමපහංසනතා සමයෙ
අජ්ඣුපෙකබ්බනතා අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා

සමාහිතපුග්ගලසෙවනතා ස්ථානවිමොක්ඛපච්චෙක්ඛණතා
තදධිමුත්තතාති. තස්ම ව්‍යුච්ඡිද්ධකිරියතා ච
ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා ච වුත්තනසෙවනෙව චෙදිතබ්බා.

නිමිත්තකුසලතා නාම කසිණනිමිත්තස්ස උග්ගහණකුසලතා.
සමයෙ චිත්තස්ස පග්ගණ්හනතාති යසම්. සමයෙ
අතිසිට්ඨවීරියතාදීහි ලීනං චිත්තං භොති, තසම්. සමයෙ
ධම්මවිචයවීරියපීතිසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛසමුට්ඨාපනෙන තස්ස
පග්ගණ්හනං. සමයෙ චිත්තස්ස පග්ගණ්හනතාති යසම්. සමයෙ
ආරද්ධවීරියතාදීහි උද්ධතං චිත්තං භොති, තසම්. සමයෙ
පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසමෙබ්බාජ්ඣක්ඛසමුට්ඨාපනෙන තස්ස
නිග්ගණ්හනං. සමයෙ සම්පහංසනතාති යසම්. සමයෙ චිත්තං
පඤ්ඤාපයොගමන්තයා වා උපසම්පුබ්බානධිගමෙන වා
නිරසසාදං භොති, තසම්. සමයෙ
අට්ඨසංචෙගව්‍යුච්ඡිපච්චෙක්ඛණෙන සංචෙජෙති. අට්ඨ
සංචෙගව්‍යුච්ඡි නාම ජාති ජරා ඛ්‍යාධි මරණානි චත්තාරි,
අපායදුක්ඛං පඤ්චමං, අතීතෙ වට්ටමුලකං දුක්ඛං, අනාගතෙ

වට්ඨමූලකං දුක්ඛං, පච්චප්පනෙන ආහාරපරියෙට්ඨිමූලකං
දුක්ඛනති. රතනත්‍රයගුණානුසසරණෙන ච පසාදං ජනෙති, අයං
වුච්චති “සමයෙ සමපහංසනතා” ති.

සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛනතා නාම යසමිං සමයෙ සමමාපට්ඨෙතති.
ආගමම අලීනං අනුද්ධං අනිරසසාදං ආරමමණ සමප්පවතනං
සමථවීටීපට්ඨනං විතනං හොති, තදාසස
පග්ගහනිග්ගහසමපහංසනෙසු න බ්‍යාපාරං ආපජ්ජති, සාරථී විය
සමප්පවතෙතසු අසෙසසු. අයං වුච්චති — “සමයෙ
අජ්ඣුපෙක්ඛනතා” ති. අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා නාම
උපචාරං වා අප්පනං වා අප්පනතානං වික්ඛිතචිත්තානං
පුග්ගලානං ආරකා පරිවජ්ජනං. සමාහිතපුග්ගලසෙවනා නාම
උපචාරෙන වා අප්පනය වා සමාහිතචිත්තානං සෙවනා භජනා
පසිරූපාසනා. තදධිමුත්තතා නාම ධානනිසජ්ජාදීසු
සමාධිඋපපාදනස්ථයෙව නිත්තපොණ්ණපබ්භාරචිත්තතා. එවඤ්ඤි
පටිපජ්ජතො එස උප්පජ්ජති. එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස
අරහත්තමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි හොතිති පජානාති.

උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣක්ඛගස්ස “අඤ්ඤා, භික්ඛවෙ,
උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣක්ඛගට්ඨානීයා ධම්මා, තඤ්ඤා
යොනිසොමනසිකාරභූලීකාරො, අයමානාරො අනුප්පන්නස්ස
වා උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣක්ඛගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා
උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣක්ඛගස්ස භියොරාභාවාය වෙජුලාය
භාවනාය පාරිපුරියා සංවත්තති” ති එවං උප්පාදො භොති. තඤ්ඤා
උපෙකඛාව උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣක්ඛගට්ඨානීයා ධම්මා නාම.

අපිව පඤ්ඤා ධම්මා උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣක්ඛගස්ස උප්පාදාය
සංවත්තනති සත්තමජ්ඣත්තනා සඛ්ඛාරමජ්ඣත්තනා
සත්තසඛ්ඛාරකෙලායනපුග්ගලපරිවජ්ජනනා
සත්තසඛ්ඛාරමජ්ඣත්තපුග්ගලසෙවනනා තදධිමුත්තනාති. තඤ්ඤා
ද්විභාකාරෙහි සත්තමජ්ඣත්තනං සමුට්ඨාපෙති “ඤ්ඤා අත්තනො
කමෙමන ආගන්ඤ්ඤා අත්තනොව කමෙමන ගමිස්සසි, එසොපි
අත්තනොව කමෙමන ආගන්ඤ්ඤා අත්තනොව කමෙමන ගමිස්සති,
ඤ්ඤා කං කෙලායසි” ති එවං කමමස්සකතාපච්චවෙකඛණෙන,
“පරමඤ්ඤා සත්තොයෙව නඤ්ඤා, සො ඤ්ඤා කං කෙලායසි” ති

එවං නිසසත්තපච්චවෙකඛණෙන වාති. ද්විභවාකාරෙහි
සංඛාරමජ්ඣත්තං සමුට්ඨාපෙනි – “ඉදං චීවරං අනුපුබ්බන
වණ්ණවිකාරතඤ්ඤව ජ්ණ්ණභාවඤ්ඤ උපගන්ථා
පාදපුඤ්ජනචොළකං හුඤ්ඤා යට්ඨිකොට්ඨා ඡඩ්ඩනියං භවිස්සති,
සචෙ පනස්ස සාමිකො භවෙය්‍ය, නාස්ස එවං විනස්සිතුං දදෙය්‍යා
” ති එවං අසසාමිකභාවපච්චවෙකඛණෙන ච, “අනද්ධනියං ඉදං
තාවකාලික” නති එවං තාවකාලිකභාවපච්චවෙකඛණෙන වාති.
යථා ච චීවරෙ, එවං පත්තාදීසුපි යොජනා කාතබ්බා.

සත්තසංඛාරකෙලායනපුග්ගලපරිවජ්ජනතාති එඤ්ඤා යො
පුග්ගලො ගිහි වා අත්තනො පුත්තධිතාදිකෙ, පබ්බජිතො වා
අත්තනො අනෙතවාසිකසමානුපජ්ඣායකාදිකෙ මමායති,
සහස්සෙනෙව නෙසං

කෙසචෙජ්ජනසුචිකමමචීවරධොවනරජනපත්තපචනාදීනි
කරොති, මුහුත්තමපි අපස්සනො “අසුකො සාමණෙරො කුහිං
අසුකො දහරො කුහි” නති භන්තමිගො විය ඉතො චිතො ච
ඔලොකෙති, අඤ්ඤාන කෙසචෙජ්ජනාදීනං අර්ථාය “මුහුත්තං

අසුකං පෙසෙථා” ති යාවියමානොපි “අමෙහපි තං අත්තනො
කමමං න කාරෙම, තුමෙහ නං ගහෙඤා කිලමෙසසථා” ති න
දෙනි, අයං සත්තකෙලායනො නාම.

යො පන චිවරපත්තථාලකකතතරයට්ඨිආදීනි මමායති,
අඤ්ඤස්ස හඤ්ඤාන පරාමසිතුමපි න දෙනි, තාවකාලිකං යාවිතො
“මයමපි ඉදං මමායනතා න පරිභුඤ්ජාම, තුමහාකං කිං දසසාමා”
ති වදනි, අයං සංඛාරකෙලායනො නාම. යො පන තෙසු ද්විසුපි
වත්ථුසු මජ්ඣිමනිකා උදාසීනො, අයං සත්තසංඛාරමජ්ඣිමනිකා
නාම. ඉති අයං උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣකො ඵ්චරුපං
සත්තසංඛාරකෙලායනපුග්ගලං ආරකා පරිවජ්ජනසංඝාපි,
සත්තසංඛාරමජ්ඣිමනපුග්ගලං සෙවනසංඝාපි, ධානනිසජ්ජාදීසු
තදුපපාදනස්ථං නින්නපොණ්ණපඛාරචිත්තසංඝාපි උපපජ්ජති. ඵ්චං
උපපන්නසස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි භොතිති
පජානාති.

ඉති අජ්ඣකතං වාති ඵ්චං අත්තනො වා සත්ත සමෙඛාජ්ඣකො
පරිග්ගණ්හිඤා, පරස්ස වා, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා

පරසස සමෙබ්බාජ්ඣධම්මෙහ පරිග්ගණනිකා ධම්මෙසු ධම්මානුපසසි
විහරති. සමුදයවයා පනෙඤ්ඤා සමෙබ්බාජ්ඣධම්මානං
නිබ්බතතිනිරොධවසෙන වෙදිතබ්බා. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව.
කෙවලඤ්ඤා ඉධ බොජ්ඣකධම්මපරිග්ගානිකා සති දුක්ඛසච්චනති එවං
යොජනං කත්වා බොජ්ඣකධම්මපරිග්ගානකසස භික්ඛුනො
නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

බොජ්ඣකධම්මපබ්බං නිට්ඨිතං.

චතුසච්චපබ්බවණ්ණනා

එවං සත්තබොජ්ඣකධම්මවසෙන ධම්මානුපසසනං විහජ්ඣා ඉදානි
චතුසච්චවසෙන විහජ්ඣං පුන චපරනතිආදිමාහ. තඤ්ඤා ඉදං
දුක්ඛනති යථාභූතං පජානාතීති යිපෙත්වා තණ්හං තෙභුමකධම්ම
“ඉදං දුක්ඛ” නති යථාසභාවතො පජානාතී, තසෙසච බො පන
දුක්ඛසස ජනිකං සමුට්ඨාපිකං පුරිමතණ්හං “අයං දුක්ඛසමුදයො
” ති, උභින්නං අප්පච්ඡතතිනිබ්බානං “අයං දුක්ඛනිරොධො” ති,
දුක්ඛපරිජානනං සමුදයපජහනං නිරොධසච්ඡිකරණං අරියමග්ගං
“අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදා” ති යථාසභාවතො

පජානාතීති අපො. අවසෙසා අරියසච්චකථා යපෙඤා
ජාතිආදීනං පදභාජනකථං විසුද්ධිමග්ගෙ විඤ්චාරිතායෙව.

දුක්ඛසච්චනිදද්දසවණණනා

පදභාජනෙ පන කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජාතීති භික්ඛවෙ, යා ජාතිපි
දුක්ඛාති එවං චුත්තා ජාති, සා කතමාති එවං සබ්බපුච්ඡාසු අපො
වෙදිතබ්බො. යා තෙසං තෙසං සත්තානන්ති ඉදං “ඉමෙසං නාමා
” ති නියමාභාවතො සබ්බසත්තානං පරියාදානවචනං. තමහි
තමහි සත්තනිකායෙති ඉදමපි සබ්බසත්තනිකායපරියාදානවචනං
ජනනං ජාති සවිකාරානං පට්ඨමාභිනිබ්බත්තකඛ්ඤානමෙතං
අධිවචනං. සඤ්ජාතීති ඉදං තසසා එව
උපසග්ගමණධිතවෙවචනං. සා එව අනුපට්ඨාකාරෙන
ඔක්කමනට්ඨන ඔක්කන්ති. නිබ්බතතිසංඛ්ඛාතෙන
අභිනිබ්බත්තනට්ඨන අභිනිබ්බතති. ඉති අයං චතුර්ඛිධාපි
සමමුතිකථා නාම. ඛ්ඤානං පාතුභාවොති අයං පන පරමස්ථකථා.
එකවොකාරහවාදීසු එකචතුපඤ්චවෙදානං ඛ්ඤානංයෙව
පාතුභාවො, න පුග්ගලස්ස, තස්මිං පන සති පුග්ගලො

පාතුභූතොති වොහාරමතතං හොති. ආයතනානං පටිලාභොති
ආයතනානි පාතුභවනතානෙව පටිලද්ධානි නාම හොනති, සො
තෙසං පාතුභාවසංඛබ්බාතො පටිලාභොති අප්පො.

ජරාති සභාවනිද්දෙසො. ජීරණතාති ආකාරභාවනිද්දෙසො.
බණ්ඩිවචනතිආදි විකාරනිද්දෙසො. දහරකාලසමීඤ්ඤි දනතා
සමසෙතා හොනති. තෙයෙව පරිපච්චනෙන අනුක්කමෙන
වණ්ණවිකාරං ආපජ්ජිතො තස්ස තස්ස පතතනති. අථ පතිතඤ්ඤව
ධීතඤ්ඤව උපාදාය බණ්ඩිතදනතා බණ්ඩිතා නාම. බණ්ඩිතානං
භාවො බණ්ඩිවචනති චූළවති. අනුක්කමෙන පණ්ඩරභූතානි
කෙසලොමානි පලිතානි නාම. පලිතානි සඤ්ජාතානි අසසාති
පලිතො, පලිතස්ස භාවො පාලිච්චං. ජරාවාතපපහාරෙන
සොසිතමංසලොභිතතාය වලියො තචසමිං අසසාති වලිතතචො,
තස්ස භාවො වලිතතචතා. එතතාවතා දනතකෙසලොමතචෙසු
විකාරදස්සනවසෙන පාකට්ඨිකා පාකට්ඨරා දසසිතා.

යථෙව හි උදකස්ස වා වාතස්ස වා අග්ගිනො වා තිණරුක්ඛාදීනං
සංභග්ගපලිභග්ගතාය වා ක්කාමතාය වා ගතමග්ගො පාකට්ඨො

හොති, න ච සො ගතමගො තානෙව උදකාදීනි, එවමෙව ජරාය දනතාදීනං. ඛණ්ඩිවවාදිවසෙන ගතමගො පාකටො, චක්ඛුං උමමිලෙඤාපි ගයාති, න ච ඛණ්ඩිවවාදීනෙව ජරා. න හි ජරා චක්ඛුවිඤ්ඤායා හොති. යසමා පන ජරං පතතස්ස ආයු භායති, තසමා ජරා “ආයුනො සංභානී” ති ඵලූපවාරෙන වුත්තා. යසමා දහරකාලෙ සුප්පසන්නානි සුඛුමමපි අත්තනො විසයං සුබ්බෙනෙව ච ගණ්හනසමථානි චක්ඛාදීනි ඉඤ්ඤානි ජරං පතතස්ස පරිපක්කානි ආලුලිතානි අවිසදානි ඔළාරිකමපි අත්තනො විසයං ගහෙතුං අසමථානි හොනති, තසමා “ඉඤ්ඤානං පරිපාකො” තිපි ඵලූපවාරෙනෙව වුත්තා.

මරණනිද්දෙස යනති මරණං සන්ධාය නපුංසකනිද්දෙසො, යං මරණං චුතිති වුවචති, චචනතාති වුවචතිති අයමෙඤ යොජනා. තඤ්ච චුතිති සභාවනිද්දෙසො. චචනතාති ආකාරභාවනිද්දෙසො. මරණං පතතස්ස ඛන්ධා හිජ්ජනති චෙව අනතරධායනති ච අදස්සනං ගච්ඡනති, තසමා තං හෙදො අනතරධානනති වුවචති. මවුචුමරණනති මවුචුමරණං, න ඛණ්කමරණං. කාලකිරියාති

මරණකාලකිරියා. අයං සබ්බාපි සමමුතිකථාව. බ්‍රහ්මානං හෙදොති
අයං පන පරමස්ථකථා. එකවොකාරභවාදීසු
එකචතුපඤ්චහෙදානං බ්‍රහ්මානංයෙව හෙදො, න පුග්ගලස්ස,
තස්මිං පන සති පුග්ගලො මනොති වොහාරමතතං හොති.

කළෙවරස්ස නිකෙබ්බොති අත්තභාවස්ස නිකෙබ්බො. මරණං
පත්තස්ස හි නිරස්ථංව කලිඞ්ගරං අත්තභාවො පතති, තස්මා තං
කළෙවරස්ස නිකෙබ්බොති වුත්තං. ජීවිතිඤ්ඤාස්ස උපචේශ්ඨො
පන සබ්බාකාරතො පරමස්ථතො මරණං. එතදෙව
සමමුතිමරණනති පි වුවති. ජීවිතිඤ්ඤාපචේශ්ඨමෙව හි ගහෙත්වා
ලොකියා “තිස්සො මනො, චුස්සො මනො” ති වදනති.

බ්‍රහ්මසනෙනාති ඤාතිබ්‍රහ්මසනාදීසු යෙන කෙනචි බ්‍රහ්මසනෙන.
දුක්ඛධම්මෙනාති වධබ්‍රහ්මාදීනා දුක්ඛකාරණෙන. චුට්ඨස්සාති
අචේක්ඛාස්ථිස්ස අභිභූතස්ස. සොකොති යො ඤාතිබ්‍රහ්මසනාදීසු
වා වධබ්‍රහ්මාදීසු වා අඤ්ඤාතරස්මිං සති තෙන අභිභූතස්ස
උපපජ්ජති සොචනලකබ්බණො සොකො. සොචිත්තතනති
සොචිත්තභාවො. යස්මා පනෙස අබ්‍රහ්මනරෙ සොසෙනො

පරිසොසෙනො උපපජ්ජති, තස්මා අනොසොකො
අනොපරිසොකොති වුච්චති.

“මය්‍යං ධිතා, මය්‍යං පුතොතා” ති එවං ආදිසස ආදිසස දෙවනති
පරිදෙවනති එතොනාති ආදෙවො. තං තං වණ්ණං පරික්කිතොසො
දෙවනති එතොනාති පරිදෙවො. තතො පරා දෙව තස්සෙව
භාවනිද්දෙසා.

කාසිකනති කායපසාදවස්ථකං. දුක්ඛමනට්ඨෙන දුක්ඛං. අසාතනති
අමධුරං. කායසමඵසසජං දුක්ඛනති කායසමඵසසතො ජාතං
දුක්ඛං. අසාතං වෙදසිතනති අමධුරං වෙදසිතං.

චෙතසිකනති චිත්තසමපයුත්තං. සෙසං දුක්ඛං වුත්තනයමෙව.

ආයාසොති සංසිද්ධනවිසිද්ධනාකාරපපතො චිත්තකිලමථො.
බලවතරං ආයාසො උපායාසො. තතො පරා දෙව
අත්තත්තනියාභාවදීපකා භාවනිද්දෙසා.

ජාතිධම්මානනති ජාතිසභාවානං. ඉච්ඡා උපපජ්ජති තණ්හා
උපපජ්ජති. අහො වතාති පඤ්ඤා. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡායාති

එවං ඡාතියා අනාගමනං විනා මග්ගභාවනං න ඉවඡාය පත්තබ්බං.
ඉදමපිති එතමපි උපරි සෙසාති උපාදාය පිකාරො. යමපිච්ඡනති
යෙනපි ධම්මෙන අලබ්භනෙය්‍යවස්ථං ඉවඡනොනා න ලහති, තං
අලබ්භනෙය්‍ය වස්ථුමහි ඉවඡනං දුක්ඛං. එස නයො සබ්බස්ස.

බ්‍රහ්මනිද්දෙස රූපඤ්ච තං උපාදානක්ඛණ්ඩො වාති
රූපුපාදානක්ඛණ්ඩො එවං සබ්බස්ස.

සමුදයසච්චනිද්දෙසවණ්ණනා

යායං තණ්හාති යා අයං තණ්හා. පොනොබ්භවිකාති
පුනබ්භවකරණං පුනොබ්භවො, පුනොබ්භවො සීලං අසසාති
පොනොබ්භවිකා. නඤ්ඤාගෙන සහ ගතාති නඤ්ඤාගසහගතා.
නඤ්ඤාගෙන සද්ධිං අස්ථානො එකත්තමෙව ගතාති චුත්තං භොති.
තත්තත්තාභිනඤ්ඤිති යත්‍ර යත්‍ර අත්තභාවො, තත්‍ර තත්‍ර අභිනඤ්ඤිති.
රූපාදීසු වා ආරමමණෙසු තත්‍ර තත්‍ර අභිනඤ්ඤිති, රූපාභිනඤ්ඤිති සද්දං,
ගන්ධං, රසං, චොට්ඨබ්බං, ධම්මාභිනඤ්ඤිති අස්ථා. සෙය්‍යපීදනති
නිපානො. තස්ස සා කතමා චෙති අස්ථා. කාමො තණ්හා

කාමතණහා, පඤ්චකාමගුණිකරාගසෙසනං නාමං. භවෙ තණහා
භවතණහා, භවපඤ්චාචසෙන උපපන්නසස
සසසතදිට්ඨිසහගතසස රූපාරූපභවරාගසස ච ඤානනිකනනියා
චෙතං අධිවචනං. විභවෙ තණහා විභවතණහා,
උචෙජ්දදිට්ඨිසහගතරාගසෙසනං අධිවචනං.

ඉදානි තසසා තණහාය වස්ථුං විඤ්චාරතො දසෙසතුං සා බො
පනෙසාතිආදිමාහ. තඤ්ච උපපජ්ජතිති ඡායති. නිවිසතිති
පුනපුනං පවතතිවසෙන පතිට්ඨහති. යං ලොකෙ පියරූපං
සාතරූපනති යං ලොකසමිං පියසභාවඤ්ඤවච මධුරසභාවඤ්ඤව.
චකඛු ලොකෙතිආදීසු ලොකසමිඤ්ඤති චකඛාදීසු මමතෙන
අනිනිවිට්ඨා සත්තා සමපතතියං පතිට්ඨිතා අත්තනො චකඛුං
ආදාසතලාදීසු නිමිතතගගහණානුසාරෙන විපපසන්නං
පඤ්චපසාදං සුවණණවිමානෙ උගඤ්චිතමණිසිහපඤ්ජරං විය
මඤ්ඤනති, සොතං රජතපනාලිකං විය, පාමඛගසුත්තං විය ච
මඤ්ඤනති, “තුඛගනාසා” ති ලද්ධවොහාරං ඝාතං වට්ටිඤ්ඤා
ධපිතහරිතාලවට්ටං විය මඤ්ඤනති, ජීවහං රත්තකමබලපටලං

විය මුදුසිනිද්ධමධුරසදං මඤ්ඤනති, කායං සාලලට්ඨිං විය,
සුවණ්ණතොරණං විය ච මඤ්ඤනති, මනං අඤ්ඤසං මනෙන
අසදිසං උළාරං මඤ්ඤනති. රූපං
සුවණ්ණකණ්ණිකාරපුප්ඵාදිවණ්ණං විය, සද්දං මත්තකරවික
කොකිලමන්දමිතමණිවංසනිගෙසාසං විය, අත්තනා පටිලද්ධානි
චතුසමුට්ඨානිකගන්ධාරමමණාදිනි “කසසඤ්ඤසස ඵචරූපානි
අස්ථි” ති මඤ්ඤනති. තෙසං ඵචං මඤ්ඤමානානං තානි
චක්ඛාදිනි පියරූපානි චෙව සාතරූපානි ච භොනති. අථ තෙසං
තස්ථ අනුපපන්නා චෙව තණ්හා උපපජ්ජති, උපපන්නා ච තණ්හා
පුනපුනං පචතතිවසෙන නිවිසති. තස්මා භගවා “චක්ඛු ලොකෙ
පියරූපං සාතරූපං, ඵස්ථසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති”
තිආදිමාහ. තස්ථ උපපජ්ජමානානි යදා උපපජ්ජමානා භොති, තදා
ඵස්ථ උපපජ්ජතිති අස්ථා. එස නයො සබ්බස්ථ.

නිරොධසච්චනිද්දසවණ්ණනා

අසෙසවිරාගනිරොධොතිආදිනි සබ්බානි
නිබ්බානචෙවචනානෙව. නිබ්බානඤ්ඤි ආගමම තණ්හා අසෙසා

විරජ්ජති නිරුජ්ඣති, තසමා තං “තසසායෙව තණ්හාය
අසෙසවිරාගනිරොධො” ති වුච්චති. නිබ්බානඤ්ඤ ආගමම
තණ්හා චජ්ජති පටිනිස්සජ්ජයති විමුච්චති න අලලියති, තසමා
නිබ්බානං “වාගො පටිනිස්සගො මුතති අනාලයො” ති වුච්චති.
එකමෙව හි නිබ්බානං, නාමානි පනස්ස සබ්බසංඛිතානං
නාමපටිපක්ඛවසෙන අනෙකානි භොනති. සෙය්‍යපීදං,
අසෙසවිරාගො අසෙසනිරොධො වාගො පටිනිස්සගො මුතති
අනාලයො රාගකඛයො දොසකඛයො මොහකඛයො
තණ්හකඛයො අනුප්පාදො අප්පවතතං අනිමිතතං අප්පණ්හිතං
අනායුහනං අප්පටිසන්ධි අනුප්පතති අගති අජාතං අජරං අබ්‍යාධි
අමතං අසොකං අපරිදෙවං අනුපායාසං අසංකිලිට්ඨනති.

ඉදානි මග්ගෙන ඡින්නාය නිබ්බානං ආගමම අප්පවතතිපත්තායපි
ච තණ්හාය යෙසු වස්සුසු තසසා උප්පතති දසසිතා, තස්ථව අභාවං
දසෙසතුං සා ඛො පනෙසාතිආදිමාහ. තස්ථ යථා පුරිසො ඛෙතෙන
ජාතං තිත්තඅලාඛුවලලිං දිසවා අගගතො පට්ඨාය මූලං
පරියෙසිත්වා ඡිංඤ්‍ය්‍ය, සා අනුපුබ්බෙන මිලායිත්වා අපඤ්ඤතති.

ගවෙෂය්‍ය. තතො තසමිං බෙනෙත තිත්තඅලාඛු නිරුද්ධා පභිනාති
වුචෙවය්‍ය, එවමෙව බෙනෙත තිත්තඅලාඛු විය චක්ඛාදීසු තණ්හා.
සා අරියමගෙගන මූලච්ඡින්නා නිබ්බානං ආගමම අප්පවතති.
ගවෙෂති. එවං ගතා පන තෙසු වස්සුසු බෙනෙත තිත්තඅලාඛු විය න
පඤ්ඤායති.

යථා ච අට්ඨිතො චොරෙ ආනෙඤ්ඤා නගරස්ස දකඛිණදොරෙ
සාතෙය්‍යං, තතො අට්ඨියං චොරා මතාති වා මාරිතාති වා
වුචෙවය්‍යං, එවං අට්ඨියං චොරා විය චක්ඛාදීසු තණ්හා. සා
දකඛිණදොරෙ චොරා විය නිබ්බානං ආගමම නිරුද්ධතා
නිබ්බානෙ නිරුද්ධා. එවං නිරුද්ධා පනෙතෙසු වස්සුසු අට්ඨියං
චොරා විය න පඤ්ඤායති, තෙනස්සා තස්ථව නිරොධං
දසෙසනොතා “චක්ඛු ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථස්සා
තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති”
තිආදිමාහ.

මග්ගසච්චනිදෙදසවණ්ණනා

අයමෙවාති අඤ්ඤාමග්ගපටිකෙබ්බනස්සං නියමනං. අරියොති තං
තං මග්ගවජ්ජකභි කිලෙසෙහි ආරක්කතා අරියභාවකරතා ච
අරියො. දුකෙබ්බ ඤාණනතිආදිනා චතුසච්චකමමට්ඨානං දසසිතං.
තස්ස පුරිමාති දො සච්චාති වට්ටං, පච්ඡමාති විවට්ටං. තෙසු
හික්ඛුනො වට්ට කමමට්ඨානාහිනිවෙසො භොති, විවට්ට නස්සී
අහිනිවෙසො. පුරිමාති හි දො සච්චාති “පඤ්චකබ්බා දුකබ්බං,
තණ්හා සමුදයො” ති ඵලං සංඛ්ඛපෙන ච “කතමෙ
පඤ්චකබ්බා, රූපකබ්බො” තිආදිනා නයෙන විස්ථාරෙන ච
ආචරියස්ස සනතිකෙ උග්ගණ්හිස්සා වාචාය පුනප්පුනං
පරිවතෙනෙනා යොගාවචරො කමමං කරොති. ඉතරෙසු පන
ද්විසු සච්චෙසු නිරොධසච්චං ඉට්ඨං කතනං මනාපං, මග්ගසච්චං
ඉට්ඨං කතනං මනාපනති ඵලං සච්චෙන කමමං කරොති. සො
ඵලං කරොනො චත්තාරි සච්චාති ඵකපටිවෙධෙනෙව
පටිවිජ්ඣති ඵකාහිසමයෙන අහිසමෙති. දුකබ්බං
පරිඤ්ඤාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති, සමුදයං පහානපටිවෙධෙන,

නිරොධං සච්ඡිකිරියාපට්ඨෙධෙන, මග්ගං භාවනාපට්ඨෙධෙන
පට්ඨිජ්ඣති. දුක්ඛං පරිඤ්ඤාභිසමයෙන...පෙ... මග්ගං
භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති. එවමස්ස පුබ්බභාගෙ ද්විසු
සචෙවසු උග්ගහපරිපුච්ඡාසවනධාරණසමමසනපට්ඨෙධො
හොති, ද්විසු පන සවනපට්ඨෙධොයෙව. අපරභාගෙ තීසු
කිච්චතො පට්ඨෙධො හොති, නිරොධෙ ආරම්භණපට්ඨෙධො.
පච්චෙකඛණා පන පත්තසච්චස්ස හොති. අයඤ්ච ආදිකමමිකො,
තසමා සා ඉධ න වුත්තා.

ඉමස්ස ච භික්ඛුනො පුබ්බෙ පරිග්ගහතො “දුක්ඛං පරිජානාමි,
සමුදයං පජ්ඣාමි, නිරොධං සච්ඡිකරොමි, මග්ගං භාවෙමි” ති
ආහොගසමන්තාහාරමනසිකාරපච්චෙකඛණා නත්ථි,
පරිග්ගහතො පට්ඨාය හොති. අපරභාගෙ පන දුක්ඛං
පරිඤ්ඤාතමෙව සමුදයො පභීනොව, නිරොධො සච්ඡිකනොව,
මග්ගො භාවිනොව හොති. තත්ථ දෙව සච්චානි දුද්දසත්තා
ගමහිරානි, දෙව ගමහිරත්තා දුද්දසානි. දුක්ඛසච්චඤ්ඤි
උපපත්තිතො පාකටං, ඛාණ්ඩකණටකපහාරාදීසු “අහො දුක්ඛ”

නති වතතබ්බතමපි ආපජ්ජති. සමුදයමපි
බාදිතුකාමතාභුඤ්ජිතුකාමතාදිවසෙන උපපතතිතො පාකටං.
ලකඛණපටිච්චෙධතො පන උභයමපි ගමහීරං. ඉති තානි දුද්දසතතා
ගමහීරානි. ඉතරෙසං පන ද්විතනං දසසන්ඨාය පයොගො
භවගගගහණථං හථපපසාරණං විය අවිච්චුසන්ඨං
පාදපපසාරණං විය සතධා භින්නසස වාලසස කොටියා
කොටිපාදනං විය ච භොති. ඉති තානි ගමහීරතතා දුද්දසානි. එවං
දුද්දසතතා ගමහීරෙසු ගමහීරතතා ච දුද්දසෙසු චතුසු සචෙවසු
උගගහාදිවසෙන පුබ්බහාගඤ්ඤාණුපපතතිං සන්ධාය ඉදං දුකෙබ්බ
ඤ්ඤාණනිආදි වුත්තං. පටිච්චෙධකඛණෙ පන එකමෙව තං ඤ්ඤාණං
භොති.

නෙකබ්බමසඛකපපාදයො

කාමබ්බාපාදවිහිංසාවිරමණසඤ්ඤානං නානතතා පුබ්බහාගෙ
නානා, මගගකඛණෙ පන ඉමෙසු තීසු ධානෙසු උපපන්නසස
අකුසලසඛකපපසස පදපච්ඡෙදතො අනුපපතතිසාධනවසෙන

මග්ගඛං පූරයමානො එකොව කුසලසංකප්පො උප්පජ්ජති. අයං සමමාසංකප්පො නාම.

මුසාවාදාචෙරමණිආදයොපි මුසාවාදාදීහි විරමණසංකදානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා, මග්ගකඛණෙ පන ඉමෙසු චතුසු ධානෙසු උප්පන්නාය අකුසලදුස්සිලාවෙනනාය පදපච්ඡේදනො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පූරයමානා එකොව කුසලචෙරමණි උප්පජ්ජති. අයං සමමාවාචා නාම .

පාණාතිපාතාචෙරමණිආදයොපි පාණාතිපාතාදීහි විරමණසංකදානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා, මග්ගකඛණෙ පන ඉමෙසු තීසු ධානෙසු උප්පන්නාය අකුසලදුස්සිලාවෙනනාය අකිරියතො පදපච්ඡේදනො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පූරයමානා එකොව කුසලචෙරමණි උප්පජ්ජති, අයං සමමාකමමනො නාම.

මිච්ඡාආජීවනති ඛාදනීයභොජනීයාදීනං අත්ථාය පවත්තිතං කායච්ඡිද්ධවර්තං. පහායාති වජ්ජෙත්ථා. සමමාආජීවෙනාති බුද්ධපසංඝො ආජීවෙන. ජීවිතං කප්පෙතිති ජීවිතප්පවත්ති.

පවතෙති. සමමාආජීවොපි කුහනාදීහි විරමණසඤ්ඤානං
නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා, මග්ගකඛණෙ පන ඉමෙසුයෙව
සත්තසු ධානෙසු උප්පන්නාය මිවජාජීවදුස්සිලාචෙනනාය
පදපච්ඡේදතො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පූරයමානා
එකාව කුසලචෙරමණි උප්පජ්ජති, අයං සමමාආජීවො නාම.

අනුප්පන්නානන්ති එකස්මිං වා භවෙ තථාරූපෙ වා ආරමමණෙ
අත්තතො න උප්පන්නානං. පරස්ස පන උප්පජ්ජමානෙ දිස්වා
“අහො වත මෙ එවරූපා පාපකා අකුසලධම්මා න උප්පජ්ජය්‍යු”
න්ති එවං අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං
අනුප්පාදාය. ඡන්දං ඡනෙතීති තෙසං අනුප්පාදකපටිපත්තිසාධකං
වීරියඡන්දං ඡනෙති. වායමතීති වායාමං කරොති. වීරියං ආරහතීති
වීරියං පවතෙති. විතතං පග්ගණහාතීති වීරියෙන විතතං
පග්ගහිතං කරොති. පදහතීති කාමං තචො ච නහාරු ච අට්ඨි ච
අවසිසසතුති පදහනං පවතෙති.

උප්පන්නානන්ති සමුදාචාරවසෙන අත්තතො උප්පන්නපුබ්බානං.
ඉදානි තාදිසෙ න උප්පාදෙසසාමීති තෙසං පහානාය ඡන්දං

ජනෙති. අනුප්පන්නානං කුසලානනති අප්පට්ඨදානං
පට්ඨමජ්ඣානාදීනං. උප්පන්නානනති තෙසංයෙව පට්ඨදානං.
ධීතියාති පුනප්පුනං උප්පත්තිපබ්බවසෙන ධීතථං.
අසමමාසායාති අවිනාසනථං. භියොභාවායාති උපරිභාවාය.
වෙපුලලායාති විපුලභාවාය. භාවනාය පාරිපූරියාති භාවනාය
පරිපූරණථං. අයමපි සමමාවායාමො අනුප්පන්නානං
අකුසලානං අනුප්පාදනාදිවිත්තානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා,
මග්ගකඛණේ පන ඉමෙසුයෙව චතුසු යානෙසු
කිච්චසාධනවසෙන මග්ගඛං පූරයමානං එකමෙව කුසලවීරියං
උප්පජ්ජති. අයං සමමාවායාමො නාම.

සමමාසතිපි කායාදිපරිග්ගාහකවිත්තානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ
නානා, මග්ගකඛණේ පන චතුසු යානෙසු කිච්චසාධනවසෙන
මග්ගඛං පූරයමානා එකාව සති උප්පජ්ජති. අයං සමමාසති නාම.
ඤානාති පුබ්බභාගෙපි මග්ගකඛණෙපි නානා, පුබ්බභාගෙ
සමාපත්තිවසෙන නානා, මග්ගකඛණේ නානාමග්ගවසෙන.
එකස්ස භි පට්ඨමග්ගො පට්ඨමජ්ඣානිකො භොති,

දුතියමග්ගාදයොපි පටිමජ්ඣානිකා වා දුතියජ්ඣානාදීසු
අඤ්ඤතරකුමානිකා වා. එකස්සපි පටිමමග්ගා දුතියාදීනං
අඤ්ඤතරකුමානිකො හොති, දුතියාදයොපි දුතියාදීනං
අඤ්ඤතරජ්ඣානිකා වා පටිමජ්ඣානිකා වා. එවං චතතාරොපි
මග්ගා කුමානවසෙන සදිසා වා අසදිසා වා එකවචසදිසා වා
හොනති. අයං පනස්ස විසෙසො පාදකජ්ඣානනියමෙන හොති.

පාදකජ්ඣානනියමෙන තාව පටිමජ්ඣානලාභිනො
පටිමජ්ඣානා වුට්ඨාය විපස්සනතස්ස උපපන්නා මග්ගා
පටිමජ්ඣානිකො හොති. මග්ගඛලොජ්ඣානිකානි පනෙඤ්ඤ
පරිපුණ්ණානෙව හොනති. දුතියජ්ඣානතො වුට්ඨාය
විපස්සනතස්ස උපපන්නා දුතියජ්ඣානිකො හොති. මග්ගඛලානි
පනෙඤ්ඤ සතත හොනති. තතියජ්ඣානතො වුට්ඨාය
විපස්සනතස්ස උපපන්නා තතියජ්ඣානිකො. මග්ගඛලානි
පනෙඤ්ඤ සතත, ලොජ්ඣානිකානි ඡ හොනති. එස නයො
චතුස්ථානතො වුට්ඨාය යාව
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං.

ආරුපෙප චතුකකපඤ්චකජ්ඣානං උපපජ්ජති, තඤ්ච
ලොකුතතරං, නො ලොකියනති චුතතං, එඤ්ච කථනති? එඤ්චාපි
පට්ඨමජ්ඣානාදීසු යතො චුට්ඨාය සොනාපතතිමග්ගං පටිලභිඤ්ඤා
අරුපසමාපතතිං භාවෙඤ්ඤා සො ආරුපෙප උපපනොනා, තං
ඤ්ඤානිකාවසස තඤ්ච තයො මග්ගා උපපජ්ජනති. එවං
පාදකජ්ඣානමෙව නියමෙති.

කෙච් පන ථෙරා “විපසසනාය ආරමමණභූතා ඛන්ධා නියමෙතති
” ති වදනති. කෙච් “පුග්ගලජ්ඣාසයො නියමෙති” ති වදනති.
කෙච් “චුට්ඨානගාමිනිවිපසසනා නියමෙති” ති වදනති. තෙසං
වාදවිනිවජ්ජයො විසුඤ්ඤිමග්ගෙ චුට්ඨානගාමිනිවිපසසනාධිකාරෙ
චුතතනසෙනෙව වෙදිතබ්බො.

අයං චුච්චති, භික්ඛවෙ, සමමාසමාධිති අයං පුබ්බභාගෙ
ලොකියො අපරභාගෙ ලොකුතතරො සමමාසමාධිති චුච්චති.

ඉති අජ්ඣාතතං වාති එවං අත්තනො වා චත්තාරි සච්චානි
පරිග්ගණහිඤ්ඤා, පරසස වා, කාලෙන වා අත්තනො, කාලෙන වා
පරසස චත්තාරි සච්චානි පරිග්ගණහිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපසසි

වීහරති. සමුදයවයා පනෙඤ්චතුනනං සචචානං යථාසමහාවතො
උපපතතිනිවතතිවසෙන වෙදිතබ්බා. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව.
කෙවලඤ්ඤි ඉධ චතුසචචපරිගහාහිකා සති දුක්ඛසචචනති එවං
යොජනං කඤ්ඤා සචචපරිගහාහකස්ස හික්ඛුතො නියානමුඛං
වෙදිතබ්බං, සෙසං තාදිසමෙවාති.

චතුසචචපබ්බං නිට්ඨිතං.

එතතාවතා ආනාපානපබ්බං චතුර්ථයාපථපබ්බං
චතුසමපජ්ඤාපබ්බං ද්වතතිංසාකාරං චතුර්ධාතුවච්ඡානං
නවසිවථිකා වෙදනානුපස්සනා විතතානුපස්සනා
නිවරණපරිගහනො ඛන්ධපරිගහනො ආයතනපරිගහනො
බොජ්ඣක්ඛපරිගහනො සචචපරිගහනොති එකවීසති
කමමට්ඨානාති. තෙසු ආනාපානං ද්වතතිංසාකාරං නවසිවථිකාති
එකාදස අප්පනාකමමට්ඨානාති හොනති.
දීඝභාණකමහාසිවජෙට්ඨරො පන “නවසිවථිකා
ආදීනවානුපස්සනාවසෙන වුත්තා” ති ආහ. තස්මා තස්ස මතෙන
දෙවයෙව අප්පනාකමමට්ඨානාති, සෙසාති

උපචාරකමමට්ඨානානි. කිං පනෙනෙසු සබ්බෙසු අභිනිවෙසො
ජායතිති? න ජායති.

ඉරියාපථසමපජ්ඣන්තිවරණබොජ්ඣාදිගසු හි අභිනිවෙසො න
ජායති, සෙසෙසු ජායතිති. මහාසිව්සෙථරො පනාහ “එතෙසුපි
අභිනිවෙසො ජායති. අයඤ්ඤි ‘අඤ්ඤි නු බො මෙ චතතාරො
ඉරියාපථා උදාහු නඤ්ඤි, අඤ්ඤි නු බො මෙ චතුසමපජ්ඣන්තිං උදාහු
නඤ්ඤි, අඤ්ඤි නු බො මෙ පඤ්චනිවරණා උදාහු නඤ්ඤි, අඤ්ඤි නු බො
මෙ සත්තබොජ්ඣාදිගා උදාහු නඤ්ඤි’ ති එවං පරිගගණහාති.
තසමා සබ්බස්ම අභිනිවෙසො ජායති” ති.

යො හි කොපි, භික්ඛුවෙති යො හි කොපි, භික්ඛුවෙ, භික්ඛු වා
භික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා. එවං භාවෙය්‍යාතිආදිතො
පට්ඨාය වුත්තෙන භාවනානුක්කමෙන භාවෙය්‍ය. පාටිකඛ්ඛනති
පටිකඛ්ඛිතබ්බං ඉවජ්ඣතබ්බං අවස්සංභාවීති අපෙඨා. අඤ්ඤාති
අරහත්තං. සති වා උපාදිසෙසෙති උපාදානසෙසෙ වා සති
අපරිකබ්බිණ. අනාගාමිකාති අනාගාමිභාවො.

එවං සත්තන්තං වසසානං වසෙන සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං
දසෙස්සවා පුන තතො අප්පතරෙපි කාලෙ දසෙස්සනො නිට්ඨන්තු,
භික්ඛවෙතිආදිමාහ. සබ්බමපි චෙතං මජ්ඣිමස්ස
වෙනෙය්‍යපුග්ගලස්ස වසෙන වුත්තං, තික්ඛපඤ්ඤං පන සන්ධාය
“පාතොව අනුසිට්ඨා සායං විසෙසං අධිගමිස්සති, සායං
අනුසිට්ඨා පාතො විසෙසං අධිගමිස්සති” ති වුත්තං. ඉති භගවා
“එවං නිය්‍යානිකං, භික්ඛවෙ, මම සාසන” නති දසෙස්සවා
එකවිසතියාපි යානෙසු අරහත්තනිකුටෙන දෙසිතං දෙසනං
නිය්‍යාතෙනො “එකායනො අයං, භික්ඛවෙ, මගෙහා සත්තානං
විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං
අත්ථඛගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං
චත්තාරි සතිපට්ඨානාති ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්ත
” නති ආහ. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති. දෙසනාපරියොසානෙ
පන තිංස භික්ඛුසහස්සාති අරහතො පතිට්ඨතිංසුති.

ඉති සුමඛගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං.

මහාසතිපට්ඨානසූතාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.